

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Katedra genderových studií

Bc. Dita Sutterová, BA

Rozdíly v prosazování genderové rovnosti v politice hnutí Ano 2011 a unie CDU/CSU

Diplomová práce

Praha 2021

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Katedra genderových studií

Bc. Dita Sutterová, BA

Rozdíly v prosazování genderové rovnosti v politice hnutí Ano 2011 a unie CDU/CSU

Diplomová práce

Vedoucí práce: **Ing. Petr Pavlík, Ph.D.**

Praha 2021

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně a s použitím pramenů a literatury řádně citovaných a uvedených v seznamu literatury. Práci jsem nevyužila k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 25. 6. 2021

Dita Sutterová

Poděkování

Děkuji panu Ing. Petru Pavlíkovi, Ph.D. za jeho čas, profesionální přístup a velmi užitečné rady a komentáře, které mi během zpracování mé diplomové práce poskytl.

Abstrakt

Diplomová práce Rozdíly v prosazování genderové rovnosti v politice hnutí Ano 2011 a unie CDU/CSU se zabývá komparativní analýzou dvou politických stran, českého hnutí Ano 2011 a německé unie CDU/CSU na základě jejich přístupu ke genderové rovnosti. Obě strany, jako vládnoucí strany od roku 2018, disponují velkým vlivem na nastolení ve společnosti větší genderové rovnosti, než jaká panuje nyní. Proto se tato práce snaží zodpovědět výzkumné otázky *Jak se obě politické strany ke genderové rovnosti staví? Jak ji konstruují ve své politice a jak ji prosazují? A jestli se opravdu pokoušejí nastavit svou politikou ve společnosti větší genderovou rovnost, nebo ji jen využívají jako formu k získání volebních hlasů od více voličů/voliček?* K nalezení odpovědí jsem použila kvalitativní metodu obsahové analýzy politických, vládních a předvolebních programů stran a dalších stranických dokumentů.

Abstract

The diploma thesis Differences in the promotion of gender equality in the politics of the ANO 2011 party and the CDU / CSU union deals with a comparative analysis of two political parties, the Czech party ANO 2011 and the German Union CDU / CSU, and their approach to gender equality. Both ruling parties since 2018 influence establishing greater gender equality in society than is currently the case. That's why I chose to answer the questions for the research *How do both political parties view gender equality? How do they enforce it in their policy? And are they trying to set greater gender equality in their policies in society, or are they just using it as a form to win the votes of more voters?* I tried to find the answers using the method content analysis of political, government and election programs, and other party documents.

Klíčová slova:

Gender, politika, komparativní analýza, Ano 2011, CDU/CSU, Křesťanskodemokratická unie, Spolková republika Německo, Česká republika, populismus, catch-all party

Klíčová slova v angličtině:

Gender, politics, comparative analysis, Ano 2011, the CDU and the CSU, The Christian Democratic Union of Germany, Germany, Czech Republic, populism, catch-all party

OBSAH

ÚVOD	2
1. TEORETICKÁ ČÁST	5
1.1 GENDEROVÁ NEROVNOST	6
1.2 STRUČNÝ ÚVOD DO POLITOLOGICKÝCH POJMŮ	6
1.2.1 <i>Teorie politiky</i>	11
1.2.2 <i>Politický systém</i>	12
1.2.3 <i>Politická strana</i>	16
1.2.4 <i>Politický program</i>	16
1.3 GENDER A POLITIKA	17
1.3.1 <i>Zastoupení žen a mužů v politice</i>	17
1.3.2 <i>Příčiny nerovného zastoupení</i>	18
1.3.3 <i>Dopady nerovného zastoupení</i>	18
1.3.4 <i>Genderové aspekty politiky a její nerovnosti</i>	20
1.3.5 <i>Cesta žen k volebnímu právu</i>	22
1.3.6 <i>Vývoj rolí žen v českém a německém politickém prostředí</i>	25
2. METODOLOGICKÁ ČÁST	28
1.4 PARADIGMA	28
1.5 POZICIONALITA	29
1.6 METODOLOGICKÝ PŘÍSTUP	30
1.7 POUŽITÉ METODOLOGICKÉ POSTUPY	31
1.7.1 <i>Sběr dat</i>	33
1.7.2 <i>Výběr vzorku dat</i>	34
1.7.3 <i>Metodologická východiska</i>	35
2 EMPIRICKÁ ČÁST	35
2.1.1 <i>Politické strany a jejich členové/členky</i>	36
2.1.2 <i>Rozestavení kandidátních listin do voleb do Evropského parlamentu</i>	40
2.1.3 <i>Obsazování pozic ministrů/ministryň</i>	41
2.1.4 <i>Volební programy pro poslanecké volby 2017</i>	45
2.1.5 <i>Vládní programy</i>	48
2.1.6 <i>Reálná aktivita politických stran</i>	53
ZÁVĚR	59
ZDROJE	62
LITERATURA	62
INTERNETOVÉ ZDROJE	69
SEZNAM PŘÍLOH	76

Úvod

Jako téma své diplomové práce jsem si zvolila Rozdíly v prosazování genderové rovnosti v politice hnutí Ano 2011 a unie CDU/CSU. Rozhodla jsem se analyzovat a následně provést komparaci právě těchto dvou politických stran, jelikož jsou to strany, které byly v podobném období, v říjnu a září 2017, zvoleny jako vítězné strany sestavující vládu v Německu a České republice. České Hnutí vyhrálo volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky a ve Spolkové republice Německo se konaly volby do Spolkového sněmu, který tvoří, stejně jako česká Poslanecká sněmovna, dolní komoru parlamentu.

Obě tyto politické strany jsou tedy vládnoucími stranami, kterým končí vládnoucí období opět volbami v září a říjnu 2021, a proto mají v současné chvíli velký vliv na politické dění, a tedy i na vyvíjení se společnosti. Zároveň jsou obě strany tzv. Catch-all parties, všelidovými stranami, takže fungují na základě stejné ideologie, v tomto případě univerzální ideologie, která se snaží získat co nejvíce voličů/voliček jakýmikoliv způsoby, což se pravidelně promítá právě do volebních i stranických programů, vyjadřování politiků/političek i do samotné aktivity politických stran.

Zvolené téma jsem se rozhodla zpracovat výzkumnou metodou kvalitativní, metodou komparativní analýzy. Metodu komparativní analýzy jsem si vybrala proto, že se mé srovnání zabývá politikou genderové rovnosti dvou subjektů, dvou politických stran, které spojuje mnoho důležitých prvků, viz. výše. Metodu komparativní analýzy jsem také kombinovala s metodou obsahové analýzy, kterou jsem používala při analyzování informací získaných z politických programů stran, ale i stranických a předvolebních programů a dalších stranických dokumentů.

Pro svou analýzu jsem si stanovila více výzkumných otázek. Zásadní výzkumnou otázkou však pro tuto práci bylo *Jak se dvě vybrané strany, hnutí Ano 2011 a německá unie CDU/CSU staví ke genderové rovnosti? Jak politické strany genderovou rovnost ve své politice konstruují a jak ji prosazují?* S těmito otázkami byla spojena ještě závěrečná výzkumná podotázka, ale rovněž poněkud zásadní, a to *Pokouší se politické strany opravdu nastavit svou politikou ve společnosti větší genderovou rovnost, nebo je to jen jejich forma k získání hlasů voličů/voliček?*

Důležité je také zmínit, že ačkoliv se v celé diplomové práci vyskytovaly tři názvy politických stran, tedy český název politického hnutí Ano 2011 a rovněž zkratka německé unie CDU/CSU, tak i když je název CDU/CSU složeninou ze dvou subjektů, politické strany CDU a politické strany CSU, označuje název CDU/CSU v této práci pouze jeden subjekt, jelikož se jedná o Unii dvou sesterských stran, která má spolu od roku 1948 uzavřenou

koalici. Strana CSU se tak vyskytuje pouze v německé spolkové zemi Bavorsko a v ostatních patnácti německých spolkových zemích se vyskytuje místo ní strana CDU. Obě strany spolu sdílejí veškeré politické programy, volební i stranické, které se v této diplomové práci vyskytují, a které jsem zařadila do své analýzy. Tudíž zmíněná Unie zde vystupuje jako jeden subjekt.

Celou diplomovou práci jsem rozdělila do tří hlavních částí. Na začátek jsem zařadila teoretickou část, ve které jsem vysvětlila základní politologické pojmy, které se nadále vyskytovaly v diplomové práci, také jsem se v ní zabývala vysvětlením vlivu politického prostředí na genderu, na to, jak se tyto dvě oblasti prolínají, ovlivňují a navazují na sebe, jak probíhala cesta žen do proniknutí do politického prostředí, jak se v něm rozvíjela jejich pozice, a jaké dopady nastávají ve společnosti na základě nerovného zastoupení a nerovných podmínek pro ženy v politickém prostředí.

Po teoretické části jsem se přesunula do metodologické části, ve které jsem vysvětlila svou pozicionalitu, paradigma a použité metodologické přístupy a postupy nutné pro analytickou část diplomové práce, která následně hned nastupovala.

Praktická část obsahovala již konkrétní analýzu, která byla rozdělena do šesti kapitol obsahující srovnání stran na základě výskytu členů/členek v politických stranách a obsazování nimi ministerské posty. Také jsem zkoumala, jak byli členové/členky stran rozestavěni na kandidátních listinách a praktickou část také tvořily analýzy vládních programů a volebních programů stran pro volební rok 2017 v obou zemích. Zakončena byla kapitolou o reálné aktivitě politických stran, která měla především poskytnout odpověď na výzkumnou otázku, *jestli se Pokouší politické strany opravdu nastavit svou politikou ve společnosti větší genderovou rovnost, nebo je to jen jejich forma k získání hlasů voličů/voliček?*

Výzkum byl ovlivněn především poskytováním informací ke sběru dat pro komparaci. V některých částech diplomové práce totiž nastal problém, že ačkoliv jsem se dostala ke konkrétní informaci od jedné strany z analyzovaných, druhá strana tuto informaci nezveřejňovala. Tudíž jsem se následně pokoušela v určitých případech oslovovat členy/členky dané politické strany a žádala je o zveřejnění informací, které nebyly nijak soukromé či kompromitující. V těchto případech se mi tak občas stalo, že nebylo možné se ke klíčovým informacím dopracovat. Na výzkum měla také vliv koronavirová situace, která značnou část roku komplikovala přístup k odborným zdrojům z důvodu uzavřených knihoven a přinutila mě tak čerpat z jiných zdrojů, než jsem původně plánovala.

Cílem mé diplomové práce tak bylo zjistit, jaká z politických stran Ano 2011 a CDU/CSU si klade mezi své priority zajištění a zavedení větší genderové rovnosti ve společnosti. Pokud by si to totiž vládnoucí strany zahrnuly mezi své cíle, dalo by se očekávat, že se v České republice nebo Spolkové republice Německo postupem času větší genderová rovnost uskuteční, jelikož by ji mohly politické strany, jako vládnoucí strany trochu nastolovat. S tím souvisela i má snaha zjistit, jak moc jsou genderová témata ve společnosti populární, jelikož by se Ano 2011 i CDU/CSU jako catch-all parties měly pokusit zpravidla zasáhnout témata, která rezonují společností. Proto byla ale důležitá i závěrečná analýza aktivit politických stran, protože právě ona mohla prokázat, že ačkoliv by si politické strany vložily do svých volebních programů témata související s genderovou rovností, tak následně nemusely reálně vůbec nic uskutečnit. Tak by pouze využily populárních společenských témat k získání nových voličů/voliček a uchýlily se tak k populismu.

1. Teoretická část

Má diplomová práce nese název Rozdíly v prosazování genderové rovnosti v politice hnutí Ano 2011 a unie CDU/CSU a zabývá se dvěma podstatnými společenskými tématy, tématem genderu¹ a politiky. Obě tato témata se vždy navzájem ovlivňovala a doplňovala. Proto je důležité a potřebné v úvodní části této práce, v teoretické části, oba tyto pojmy dostatečně vysvětlit a definovat, abych mohla později postoupit do empirické části diplomové práce s vědomím toho, že se obě části této práce prolínaly, protože gender prolíná společnost a „...*občanská společnost omezuje vliv politiků na veřejnost, jelikož dokáže oslovit lidi sama.*“ (Pajerová, Hron 2008)

V první části své diplomové práce jsem se tak věnovala vymezení a vysvětlení genderové problematiky a základních pojmů k ustálení svého tématu viz. spojitost genderu a politiky, cesta žen do politického prostředí, genderové nerovnosti v politickém prostředí apod. K tomu jsem využila informace z literatury sepsané předními politology, například dílo *Parteien im westlichen Demokratie* (1982) od německého profesora politologie Klause von Beyme, který se ve svých pracích zaměřuje vlády z východních evropských zemí, nadále *Encyklopedii politiky* (1996) od českého sociologa Karla Žaloudka, která mi pomáhala především s uvedením přesných definic politologických pojmů a dílo *Politika a politický marketing* (2013) od autorů Bohumír Štědrně, Martina Potůčka Vladimíra Proroka, Jakuba Landovského a Davida Říhy, kteří mi pomohli se zodpovídáním mé poslední výzkumné otázky týkající se reálné aktivity nebo neaktivity politických stran.

V částech směřujících se přímo na gender a politiku jsem se mnohdy odkazovala na Petru Rakušanovou, českou socioložku z Akademie věd, která se zabývá rolí žen v politickém prostředí a je autorkou například díla *Česká politika: ženy v labyrintu mužů?*, které jsem ve své práci často využívala (2006) a také Hanu Havelkovou, zakladatelku katedry genderových studií na Karlově Univerzitě (2015).

---

¹ Gender je mnohotvárný pojem, který se již řadu let pokouší vysvětlit a striktně definovat mnoho sociologů, antropologů a jiných vědeckých odborníků. Je obtížné určit pro celou společnost jedinou správnou definici, tudíž jsem si vybrala použít definici jednoho z nejvlivnějších sociologů současnosti, britského sociologa a politika Anthonyho Giddense. Ten definuje gender jako sociálně vytvořený koncept, který tudíž není odvozen od biologického ani sociálního pohlaví člověka, ale který je „...*sociálně konstruovaným pojetím maskulinity a femininity*...“ (2013, s. 554) Je záležitostí a představou prostředí, ve kterém se jedinec nachází, tudíž spíše vlastností okolí. Profesorka genderových studií v rakouském Grazu a česká socioložka a badatelka Libora Oates-Indruchová vysvětluje gender jako „...*sociální konstrukt, který vyjadřuje, že vlastnosti a chování spojované s obrazem muže a ženy jsou formovány kulturou a společností,*“ (1998, s. 11). Gender se tedy zabývá sociálními, psychologickými i kulturními rozdíly mezi muži a ženami a lze ho kdykoliv a kdekoliv změnit. Společnost se však této změně mnohdy stíží přizpůsobí, a naopak se jí pokouší bránit (Giddens, 2012, s. 554). Tudíž vymezuje konstrukce vyměřené pouze pro jedno pohlaví, nikoliv pro jednotlivce. Jak v roce 1987 ve svém článku *Doing Gender* Candace West a Don H. Zimmerman vysvětlili, „*Gender is something we do, not who we are,*“ (1987) gender je něco, co děláme, ne to, kým jsme.

1.1 Genderová nerovnost

Jelikož se má diplomová práce zabývat genderovými rovnostmi a nerovnostmi vyskytujícími se v politickém prostředí, je třeba si definovat i co to genderová nerovnost vlastně je.

Ačkoliv dnes již společnost nefunguje jako dva protipóly stojící proti sobě ale jako jeden celek, který není třeba dále takto stereotypně rozdělovat, tak se společnost mnohdy stále ještě uchyluje k používání genderových stereotypů², a to i v politickém prostředí, na což se má diplomová práce soustředit. Uchyluje se k tomu v otázkách reálného vlivu žen na politickou moc, přerozdělování politické moci mezi ženy a muže, jejich politické cíle a priority apod.

V určitých systémech představuje pojem genderová nerovnost nadvládu mužů nad ženami a Evropský institut pro rovnost žen ji definuje tak, že je to „...*právní, společenská a kulturní situace, kdy pohlaví a/nebo gender určují rozdílná práva a rozdílnou důstojnost pro ženy a pro muže, což se odráží v jejich nerovném přístupu k právům nebo v nerovném požívání práv...*“ (Evropský institut pro rovnost žen, 2021). To znamená, že genderové nerovnosti nejsou postaveny pouze na základě genderu a nezahrnují pouze ženy, ale i muže.

1.2 Stručný úvod do politologických pojmů

Politika je velice široký pojem. Označuje okolí, ve kterém se lidé neustále vyskytují, a které je celé právě politikou kontrolováno a ovlivňováno. Slovo politika je odvozeno od řeckých slov *polis* a *techné*. *Polis* znamená v českém jazyce město, lze to však přeložit i jako občanská společnost žijící v rámci hranic města. *Techné* se překládá do češtiny jako správa obce, a jelikož většina lidí žila a žije ve městech či obcích, tak právě političky a politici a další zúčastnění a zúčastněné pracují na kontrole tohoto města, obce a obyvatel, kteří v nich žijí. Jak už ve svém díle britský sociolog Anthony Giddens podotkl, „...*politika jako taková je však konceptem, o němž se vedou spory, a sféra politická může zasahovat daleko za oblast samotné státní správy... Životy nás všech ovlivňuje dění v politické sféře,*“ (2013, s. 902).

---

² Podle Evropského institutu pro rovnost žen EIGE je genderová stereotypizace definována jako „*zvyk přisuzovat jednotlivým ženám nebo mužům určité atributy, vlastnosti nebo role pouze na základě jejich příslušnosti k sociální skupině žen či mužů,*“ (Evropský institut pro rovnost žen, 2021) který vede k nejčastější formě diskriminace na základě pohlaví vyskytující se ve společnosti. Genderové stereotypy jsou hluboce zakořeněny v historii a vznikly za účelem rozdělit sféry pracovní, zájmovou i prostorovou na mužskou a ženskou tak, aby společnost mohla bezchybně fungovat (Věšínová, Remišová, 2017, s. 33).

Politika ve smyslu politického prostředí plného politiků/političek volených občany/občankami, by měla odpovídat a řídit se podle tzv. politické kultury. Pojem politická kultura vznikl již v historii při vzniku samotného politického systému a lze ho vyložit jako výraz „...*pro míru politické dospělosti veřejnosti, pro míru převažujících politických hodnot a přístupů, které konkrétní veřejnost sdílí,*“ (Masaryková, Masaryk, 2004, s. 310). Představuje tedy nepsaná etická pravidla, kterými by se měli veškerí politici a političky aktivní v politickém systému automaticky a za každých okolností řídit.

Sociolog a první prezident Československé republiky Tomáš Garrigue Masaryk definoval ve svém díle Politické myšlenky (1923) politiku tak, že toto slovo označuje „...*praktické umění politické, praktické provádění politiky, ale označuje se jím také teorie toho praktického provádění, politika je také praktickou vědou,*“ (Masaryk, 1923, s. 3). Masaryk se své knize také odkázal na starořeckého filozofa Platóna s datováním politiky, který již slovo politika používal, avšak ve smyslu, který politika nese dnes, se Masaryk odkázal ještě na filozofa Aristotela.

Tyto dva filozofy, Platóna a Aristotela spojovalo, že viděli stát jako naprosto přirozený organismus, ve kterém mají všichni občani/občanky svou roli, díky kterým prosperuje celý stát (Mráz, 1999). V určitých pojetí politiky se však značně lišili. Platón například jako ideální hlavu státu viděl filozofa, jedinci, který k tomu byl předurčen (Polák, 1990, s. 44). Zatímco Aristoteles ve vedení státu filozofa neviděl, viděl ji jako jedince, který se bude ve svém vládnutí řídit zákonem. Tudíž ačkoliv si na toto místo představoval někoho z urozené vrstvy, nebránil se i jedinci z jiné sociální vrstvy (Žaloudek, 1996, s. 252).

Masaryk se během svého života snažil společnosti vysvětlit, že to politika určuje vztah vládnoucích postav k občanům a také vytváří vztah států ke státům okolním (Masaryk, 1923, s. 3), což politiku právě i pro samotné občany/občanku dělá důležitější a promítne se to i do mé diplomové práce, která se zabývá politikou stran dvou sousedních zemí, německé unie CDU/CSU a českého hnutí Ano 2011.

Koalice dvou křesťansko-demokratických německých politických stran CDU/CSU je složena ze strany CDU, která se celým názvem jmenuje Křesťanskodemokratická Unie a ze strany Křesťansko-sociální unie CSU. Ačkoliv obě tyto strany byly založeny v roce 1945, CSU byla založena významným bavorským politikem a následným dlouholetým předsedou strany Franzem Josefem Straußem jako navazující strana nejstarší německé strany Deutsche Zentrumspartei a CDU v tomtéž roce založil Konrad Adenauer, první německý poválečný kancléř, tak koalice CDU/CSU vznikla ve Spolkové republice Německo až v roce 1949, aby v tomto stavu fungovala dodnes. Obě strany se tradičně hlásí k politické ideologii konzervatismu.

Konzervatismus je ideologie, která se vyvinula na začátku 19. století a dodnes je považována za jeden z nevlivnějších politických směrů a ideologií. Tento směr je založen především na hlubokých tradicích a pevném řádu. Německý uznávaný politolog a profesor na TU Univerzitě v Drážďanech, Werner Josef Patzelt se k vysvětlení konzervatismu vyjádřil ve svém díle *Was ist Konservatismus-gerade heute?* (2018) zabývající se výhradně touto ideologií takto: „*Konservatismus entstand aus Abscheu über übel Nebenwirkungen der Französischen Revolution; dabei richtete diese sich gegen Republik und Liberalismus, später auch noch – völlig verbohrt – gegen Parlamentarismus und Sozialdemokratie,*“ (Patzelt, 2018, s. 245). Jeho vysvětlení se dá volně do českého jazyka přeložit tak, že se konzervatismus zrodil z nechuť k Velké francouzské revoluci a byl namířen proti liberalismu, parlamentarismu a socialismu.

Základním rozdílem mezi liberalismem a konzervatismem je, že liberalismus je založen na svobodě, politické svobodě, svobodě před státem, toleranci, otevřenosti a individualismu. Lidem tak věnuje svobodnou volbu, což je v rozporu například konzervativním lpěním na tradicích a historických hodnotách, která tuto volnost neudávají. Naopak britský politolog Andrew Heywood definoval právo v liberálním směru jako „...nárok neboli oprávnění, že někdo nebo něco smí určitým způsobem jednat nebo vyžadovat určité zacházení,“ (Heywood, 1994, s. 37). V liberalismu jsou si tak lidé rovni na základě morálky a zákona, zatímco sociální nerovnosti jsou považovány za přirozený jev závislý na zásluhách odvedených jedincem. Spolu s konzervatismem tyto dva směry tudíž spojuje myšlenka rovnosti člověka na základě zákona.

Naopak ideologie socialismu svobodu jedince nevyznává, vyznává pouze svobodu z hlediska zabezpečení jedince. Socialismus tudíž požaduje, aby si lidé byli rovni na základě sociálního zabezpečení. Tím je v přímém rozporu s liberalismem, který považuje sociální nerovnost za přirozenou, a i s konzervatismem, který považuje rovnost za přežitek (Podracký, 2003).

Z tradičního konzervatismu se postupem času vyvinulo mnoho dalších, modernějších a novějších politických směrů jako Neokonzervatismus, Zelený konzervatismus a právě i již zmíněný Liberální konzervatismus, který dokazuje, že za určitých podmínek lze konzervatismus spojit právě s liberálním směrem.

Werner Josef Patzelt, politický odborník, tvrdí, že konzervatismus je přímým opakem liberalismu. Avšak Německá CDU se sama prezentuje a charakterizuje jako strana liberálně

konzervativní, což znamená, že si tyto směry nemohou tak výlučně odporovat. Směry tak spojuje především to, že oba lidem udělují svobodu a věří na spravedlivost udávanou zákonem. Shodují se také v pohledu na ekonomická témata, například v tom, že stát by měl co nejméně regulovat svou politikou do hospodářství. Liberální konzervatismus je založen na lidské svobodě, svobodné ekonomice a volném, spravedlivém trhu. Zároveň je ale založen na pevných tradicích, autoritách a řádu, díky čemuž je stát silný a stále národně hrdý (Prorok, 2012, s. 108). V praxi to znamená to, že se vládní konzervativně-liberální strana snaží svým obyvatelům dopřát nižší daně, avšak zastává naopak vyhraněnější přístup ke kriminalitě. Německá strana CSU se však liberalismu od samého počátku výrazněji vzdalovala na rozdíl od svého tradičního koaličního partnera CDU. Pro CSU jako křesťansko-konzervativní stranu byly vždy o mnoho víc důležitější právě tradice a křesťanské hodnoty, což se v Německu výrazně prokazuje už například od počátku uprchlické krize v roce 2015, ke které se přístup CDU a CSU značně lišil, právě na základě udělování svobody, volnosti apod.

Křesťanský konzervatismus se opírá především o křesťanský řád, čímž se čím dál častěji a více odklání od tradičního pojetí konzervatismu. Soustředí své konzervativní směřování především na společenská, rodinná témata a politický program má oproti tradičně konzervativním stranám sociálněji laděný. V debatě, kterou nyní hojně řeší německá i česká společnost ohledně globální krize, svobody, multikulturalismu ale také genderových témat jako jsou potraty, stejnopohlavní manželství apod., se oba směry už nedokáží tak snadno shodnout, jako v minulosti při ostatních debatách. Ukazuje se, že ačkoliv je již samotný konzervatismus stálý a tradiční, křesťanský konzervatismus v Německu se jakýmkoliv změnám brání ještě výrazněji (Püttmann, 2013). Jelikož se ale německá unie CDU/CSU, která se ztotožňuje s konzervativní ideologií, již během svého zakládání shodla na tom, že ani jedna ze stran nebere konzervatismus jako svou prioritu číslo jedna, nepatří ani jedna z nich mezi typicky konzervativní strany, jako známe například z Velké Británie nebo Spojených států amerických. Obě strany se ale hlásí k politické ideologii křesťanská demokracie, jelikož ve Spolkové republice Německo hraje náboženství, konkrétně křesťanství, větší roli než například v České republice.

Německý politický teoretik a představitel frankfurtské školy Otto Kirchheimer zavedl v šedesátých letech 20. století ve své studii nesoucí název Přeměna západoevropského stranického systému podle organizace politických stran (1966) pojem a koncept zvaný *catch-all party*, který lze do češtiny přeložit jako *všelidová strana*, s tím, že ve své práci zůstanu u

anglického označení. Catch-all party se vyvinula z konceptu tzv. Masových stran³ a byla již zpočátku postavena na silném lídrovi strany a slabém postavení dalších členů strany. V poli voličů si určila jako prioritu zaměřit se a zasáhnout celou společnost, tudíž jí už nestačilo zaujmout pouze jednu zájmovou skupinu obyvatelstva, jako tomu do té doby u politických stran bylo.

Česká strana Ano 2011 odpovídá tedy tzv. catch-all party, ale rovněž i dle své stranické organizace tzv. kartelové straně. Tento koncept byl pojmenován v 80. letech dvacátého století, kdy ho společnosti představili profesori politologie a političtí teoretici Richard Katz a Peter Mair (Kopeček, 2006, s. 256). Název této definice je odvozen od toho, že se dané kartelové strany místo získávání prostředků na svou činnost od členek/členů strany, pokouší finanční prostředky získat skrze státní dotace nebo přístup ke sdělovacím prostředkům. Pro politické strany jsou prioritní hlasy voličů/voliček a catch-all parties i kartelové strany k jejich získání využívají neutrální volební programy a nejnovější způsoby komunikace, kterými jsou dnes například sociální sítě jako je Facebook nebo Instagram, které proto budou muset využívat i později při psaní praktické části diplomové práce. Díky technologické komunikaci, kterou dnes široká část společnosti dennodenně používá, je pro strany snazší získat stálé voličstvo. Kartelové strany jsou navíc závislé na státních prostředcích, jelikož od 70. let strany *pocítily „citelnou ztrátu finančních prostředků z vnitřních zdrojů,“* (Institut politického marketingu, 2013) jako jsou například stranické příspěvky.

Strany také pro zisk více voličů v určitých situacích obětují některé své „nepohodlné“ členy/členky, aby se více přiblížili voličům/voličkám a celkové společnosti, jelikož tak ukážou na viníky nepříjemné situace vzniklé ve společnosti. Kartelové strany však jsou stále dost vzdálena běžnému životu uvnitř země.

Ano 2011 je také jeví na první pohled jako strana populistická. Jedna z definic populistických ideologií je, že je to „...*ideologie, která proti sobě staví dva protikladné aktéry – lid a elity. Lid je „dobrý“, elity jsou „zlé“ („zkorumpované“ v nejširším slova smyslu). Lid je svrchovaný a cílem elity je tuto svrchovanost podřývat a zbavovat tak lid jeho politických a jiných práv.*“ (Kocián, Kubát a Mejstřík, 2016, s. 46) To znamená, že populismus proti sobě ve všech situacích staví dva antagonistické aktéry, viz. lid vs. elita, v České republice například Praha vs. venkov, senioři vs. studenti, což je postoj protiliberální, jelikož liberalismus je jako ideologie založený primárně na svobodě a rovnosti, což je v rozporu se stavěním proti sobě různých částí společnosti a vytváření tak mezi nimi spory. Populismus se pokouší mířit na voliče a voličky, kteří se cítí být ve

---

³ Francouzský politolog Maurice Duverger definoval masovou stranu jako stranu, která je založená na co největším počtu svých členů/členek, a která klade důraz právě na aktivitu všech těchto svých členů/členek (2016).

společnosti přehlížení a utlačování elitami, a kteří se domnívají, že se vládnoucí skupiny nezajímají o jejich zájmy. A právě na to populismus spoléhá a snaží se potencionálním voličům a voličkám nabídnout řešení problémů, které vládnoucí elity přehlížejí, a proto k tomu často i používají anti-politická a anti-vládní témata, která druhou část společnosti dosud nezajímala (Kocián, Kubát a Mejstřík, 2016, s. 12).

Populistické strany se snaží působit jako strany „z lidu,“ a vnitřní hierarchii mají nastavenou na schématu jednoho předáka a ostatních, ne příliš důležitých členů/členek. Celý koncept populismu je protiinstitucionální, což znamená, že i když je napojen na veřejné instituce, nechce s nimi mít přímý vztah. Jelikož s nimi ale vládnoucí populistické strany jsou povinny spolupracovat a ukazovat a obhajovat jim veškeré své kroky, pokouší se udržovat své osobní vztahy, konkrétně předák strany, především s lidem. Tím dává celému lidu najevo svůj zájem o něj, a lid se tak cítí, že politiku opět neřídí pouze vládnoucí elity ale lid samotný viz. odpovídání na emaily, zprávy, telefonáty apod. (Kubát, Mejstřík, Kocián, 2017, s. 20). Všechny výše zmíněné pojmy však neustále vycházejí z v minulosti daných politických teorií.

1.2.1 Teorie politiky

Teorii politiky definoval jako první italský politik a filozof Niccoló Machiavelli žijící na přelomu patnáctého a šestnáctého století. Jako údajný zakladatel politologie, společenské vědy zabývající se mezinárodními vztahy, politikou, a právě politickými teoriemi, definoval teorii politiky, jako „...*racionální technologie moci*,“ (Havel, 1999, s. 427). Těmto technologiím a snahám jich úspěšně dosáhnout je podle Machiavelliho podřízeno vše a jejich efektivní dosažení je nadřazeno dokonce i mravním normám, náboženství a svědomí (Budil, 2001, s. 289).

Jak tedy sám Machiavelli uvedl, absolutní moci je podřízeno vše, politika má mocenský dopad a moc je její klíčovou součástí, jelikož právě ona vede k úspěchu. Moc tudíž získá ten/ta, kdo udělá vše potřebné k jejímu získání, i když se zachová nemravně (Rotterová, 1973, s. 28). Ačkoliv si mnohé Machiavelliho myšlenky protiřečily a spoustu politologů a odborníků na politické teorie s ním nesouhlasilo, souvislost mezi politikou a mocí můžeme vidět v politickém prostředí aktivně i dnes, jen trochu jinak: „*Politická moc a přístup k ní se vychýlily k preferenci politických stran, jejich privilegovanosti ve většině procesů vládnutí (volby, rozhodování, kontrola politické moci, výběr a kontrola plnění politických agend, omezená participace občanské společnosti)*...“ (2002, s. 142). K dosažení

moci a následnému upevnění lze tak využít prostředky jako je přirozená i získaná autorita, sociální původ, získané vzdělání, názor na rozporuplné i populární společenské témata apod.

Politici a političky jsou ale dnes ohledně množství své moci závislí především na volbách, tudíž částečně na svých voličích a voličkách, a nově pro ně začala v posledních letech hrát významnou roli i nová média a mediální technologie, což můžeme sledovat například na zkupování televizních společností a novinových redakcích politiky a političkami viz. Andrej Babiš a mediální společnost Mafra, jejíž součástí jsou deníky jako Mladá fronta DNES, Lidové noviny apod., které čtou v České republice statisíce občanů/občanek, nebo bývalý předseda italské vlády Silvio Berlusconi, který si koupil televizní společnost Mediaset a podíl v televizní společnosti Endomol, nebo Středoevropská nadace pro tisk a média KESMA, která je vlastněna dvěma politiky maďarské vládnoucí strany Fidesz, Istvánem Bajkai a Gáborem Liszky (Brolík, 2020).

S mocí však souvisí i pojem legitimita moci, což je obecný pojem, který je sice výdobytkem historie, a ne až doby nastolování republikánských systémů, ale spolu s touto dobou získala legitimita nový význam, a to jako hlavní oprávnění, díky kterému mohou politici a političky činit rozhodnutí, vyvozovat závěry a uplatňovat svou moc a lidé jejich rozhodnutí kvůli tomu musí akceptovat, jelikož jsou naučení poslouchat vládnoucí část společnosti, aby tak byla její moc efektivní. To udává i česká Ústava: „...*legitimita moci, a to svrchovanost lidu jako základní princip demokracie*,“ (Pavlíček, Hřebejk, 1998, s. 57). Legitimita moci tak může vycházet ze zákonnosti v určitých systémech jako „... *princip zákonnosti který určuje, že každý je povinen dodržovat právní normy (včetně státních orgánů) a jsou stanoveny sankce za jejich porušování*,“ (Žaloudek, 2004, s. 231). Legitimita, a tudíž i legitimita moci je závislá na politickém systému panujícím v dané oblasti a usměrňuje občanky a občanky, aby se chovaly podle předem daných nástrojů.

1.2.2 Politický systém

Politický systém označuje „...*způsob organizace společenských procesů; z jiného hlediska souhrn politických institucí a idejí dané společnosti a vzájemný vztah mezi nimi*,“ (Žaloudek, 1996, s. 329). Jak již předchozí citace z Encyklopedie politiky prozradila, politickým systémem existuje více a stejně tak existuje mnoho typologií, na základě nichž lze politické systémy rozdělit, například demokratické a autokratické, autoritativní a totalitní, konsensuální a majoritní. Pro mou diplomovou práci jsou však klíčové systémy parlamentní a prezidentské, jelikož Česká republika i Spolková republika Německo jsou země s parlamentním politickým systémem.

V parlamentním systému jsou klíčové politické strany, jelikož reálným držitelem moci v těchto zemích je vláda, která je právě tvořena politickými stranami. Parlament se tak stává reálným tvůrcem vlády, jelikož mu je celá vláda i premiér stojící v popředí vlády politicky odpovědná, a který rozhoduje o trvání vlády. Parlamentní systém tak automaticky posiluje roli politických stran (MacDonagh-Pajerová, Lequesne, 2006, s. 131).

O tom, jaké politické strany získají pro dané volební období moc, rozhodují v parlamentních systémech volby. Volby jsou totiž v těchto systémech považovány za základní nástroj k získávání politické moci, konkrétně moci zákonodárné a výkonné. Skrze volby si totiž volič/volička vybírá, jakou politickou stranu a jaké politiky/političky si na dané volební období zvolí a tudíž, komu umožní přijímat politická rozhodnutí a kdo tedy bude stát reprezentovat (Mansfeldová, Linek, 2009, s. 39).

Republika byla už podle Machiavelliho ideálem státní formy, podle něj byla vhodným prostorem k životu pro rodiny s dětmi ale i pro vládnoucí vrstvy, jelikož v ní panuje pořádek a politická svoboda (Hloušek, Kopeček, 2003, s. 379). Slovo republika pochází z latinského výrazu *res publica*, který lze přeložit do češtiny jako *věc veřejná*. Z hlediska definice je republika „...*formou suverénního státu nebo země, kde je hlava státu (obvykle prezident) a parlament voleni na určité období,*“ (Zbořil, 2016) je to teda forma státního uspořádání, ve kterém působí nějaká hlava státu a parlament. Analyzovaná Česká republika i Spolková republika Německo jsou republikami, které jsou demokratické viz. předchozí kapitola. Co však ještě nezaznělo, je, že ani demokracie, která byla po dlouhou dobu ideálem, nepanuje vždy bez jakýchkoliv potíží.

Slovo demokracie bylo pravděpodobně odvozeno od řeckých slov *demos* a *kratos*. Tato řecká slova znamenají *lid* – *demos* a *vládnout*. Konkrétně pocházejí slova z Atén a tím pádem i celá demokracie vznikla právě v Aténách (Jandourek, 2012, s. 49). Pojem *demos* tak označoval všechny obyvatele/obyvatelky města a nosil již tou dobou význam pojmenování způsobu vlády. Kritici nově označeného systému z aristokratických kruhů začínající demokracii kritizovali za to, že rozdávala vládu všem obyvatelům/obyvatelkám a přezdívaly mu proto hanlivými přívlastky spojenými s vládou chudých, obyčejných lidí, kteří podle nich sebrali neomezenou moc aristokratům/aristokratkám (Jandourek, 2012, s. 49).

Dnešní demokratický systém je už založen na třech hlavních pilířích; politických mechanismech a institucích, tržním hospodářství a právním státě a v něm žijící občanské společnosti (Pehe, 2010, s. 16). Má však několik základních problémů, mezi které spadá

například problém s vůlí lidu a celkovou společností, kontrolními funkcemi lidu i svobodou a rovností. Demokracie není z hlediska svobody kritériem mezi individualismem a kolektivismem, obě tyto skupiny chápou svobodu jiným způsobem. Stejně tak je to se svobodou a rovností, ačkoliv by si v demokratickém státě měli být všichni jeho obyvatelé/obyvatelky rovni a měli by se cítit svobodně, není tomu však vždy tak (Neubauer, 1947, s. 443). Ačkoliv lze brát Niccoló Machiavelliho, hlavního zastávce demokracie, jako demokratický vzor, mnoho politiků/političek a politických teoretiků/teoretiček k němu a jeho pojetí demokracie má a v minulosti mělo opačný přístup. Výhrady k Machiavellimu měl například T. G. Masaryk, který se vůči Machiavelliho pojetí demokracie ve svém díle *Nesnáze demokracie: dvě úvahy* vymezil takto: „*Demokracie žádá však politiky bez machiavellismu, bez jezuitských umění diplomacie,*“ (Masaryk, 1913, s. 14). Masaryk byl známým kritikem Machiavelliho, jelikož nesouhlasil především s jeho poučkami, popíráním morálky apod. Tím si ale on sám získal kritiku od ostatních politiků a političek, jelikož využil právě Machiavelliho poučky ke zlepšení své vlastní národní politiky v Československé republice (Šamalík, 1996, s. 128).

Ačkoliv Machiavelli definoval teorii politiky a je považován za zakladatele politologie, jeho pochopení a uchopení pojetí morálky se v politickém prostředí nepochytilo. Morálka a mravnost mají dodnes v politice významné místo. Český politik a historik Zdeněk Václav Tobolka například viděl během svého života ve 20. století mravnost tak, že jí podléhá vše, co se v politice odehrává. Byl velkým zastáncem právě mravního chování a vedoucí osobnost státu neviděl jako někoho nemorálního jako Machiavelli, ale tak, že „*Má to být muž vysokých mravních i odborných kvalit, spravedlivý, humánní, vedený jen zájmem celku, nepodléhající vlivům osobním, stranickým apod.,*“ (1925, s. 416). Zastával tedy to, že politika má být založena na mravních, spravedlivých, objektivních a sociálních účelech (Tobolka, 1925, s. 416).

Avšak základním účelem politiky je regulování a sladování rozdílných zájmů lidí a prosazování vůle vládnoucích, v České republice a Německu uvnitř státu. „*Stát je formou organizace společnosti v určitých epochách vývoje; je politickou organizací společnosti,*“ (Bohuszak, 1967, s. 7). Tato definice státu ukazuje, že stát je závislý na politice a politika je závislá na státu, tudíž, že stát a politika jsou vlastně totožné pojmy. Stát vykonává politickou moc svým vládním systémem, bez nějž neexistuje právní řád a politika řídí fungování státu. Už filozof Platón, který žil ve Starověkém Řecku dávno před Machiavellim, definoval stát. Definoval ho však naprosto rozdílně, neexistoval pro něj pouze jeden stát, ve kterém žijí všichni jeho obyvatelé dohromady, ale jako dva státy, jeden stát pro bohaté a druhý stát pro

chudé. Obě tyto skupiny spolu nefungovaly jako jeden celek, ale jako dvě naprosto rozdílné části, které spolu neustále bojovaly. Spojit a sdružit je měla pouze společná práce. Na vrcholu státu stál vládce, který byl králem a filozofem naroveň, jelikož toužil především o poznání a porozumění světu, a to samé žádal i po svých zbylých obyvatelích/obyvatelkách (Kliment, Sitárová, 1981, s. 16). Tato Platonova vize se však dodnes neuskutečnila a zůstala pouhou utopií.

Filozof Aristoteles, který žil stejně jako Platon v Řecku, avšak o mnoho let později, navštěvoval Platónskou akademii a z Platónovy nauky a myšlenek vycházel. I tak se s ním však přímo neztotožňoval. Stát nedělil na dvě části, ale definoval ho jako spojení nerovných prvků. Formy státu pak rozlišoval podle jeho funkčnosti na ty dobré a zvrhlé, podle jejich vztahu vůči celku. Dobré formy byly například monarchie, politeia⁴ a aristokracie. Zvrhlé formy byly tyranie, oligarchie a demokracie (Holzbachová, 1997, s. 10). „*Stát je pak pro Aristotela dokonalým společenstvím a naplněním přirozeného stavu, který pro něj znamená konec vývoje. Podle Aristotela je stát (struktura) na základě své přirozenosti původnější než jedinec,*“ (Kubát, Cabada, 2004, s. 476). Aristoteles tak chtěl stejně jako Plátón vybudovat co nejideálnější formu státu, což je oba odlišovalo od Machiavelliho. V čem se ještě všichni tři filozofové od sebe odlišují je pojetí ústavy.

Ústava je základním lidským právem a nutností každého moderního státu i jejího občana. „*Ústava obsahuje předpisy, co má být (v dosahu její platnosti) považováno za právo, dvojího druhu: jednak obsahové, určující, že právní řád musí nebo nesmí určité povinnosti ukládat, jednak formální, určující, že má být platné každé ustanovení,*“ (Chalupa, 1990, s. 48). Plátón považoval ústavu za první společenskou utopii, Aristoteles se ústavu snažil měnit na základě zákonné a cnostné spravedlnosti a Machiavelli zastával tzv. smíšenou ústavu cílící svými zájmy vždy na protichůdné části společnosti (1984, 243). Postupem času se však ukázalo, že ústava rozhodně není Platónova utopie, ale nutná součást jakéhokoliv státu, bez níž by stát pravděpodobně nemohl fungovat, jelikož udává státu i všem jeho obyvatelům a obyvatelkám jakási funkční i etická pravidla. Také se ukázalo, že ačkoliv je spravedlnost v mnohých situacích subjektivní a dá se nějakým způsobem ohýbat, jelikož si ji může každý vysvětlit jinak, tak etická spravedlnost zůstává pro všechny totožná, nebo alespoň každý ví, jak reálná spravedlnost vypadá, avšak často je pouze na něm/ni, jestli se podle ní bude řídit nebo ne. A Machiavelli a jeho smíšená ústava by se teoreticky dala převést do současného světa tak že společnost je dnes, v roce 2021 polarizována, což

---

⁴ Řecký výraz pro označení ústavy. Podle Aristotela označení státní formy, kde vládu tvoří občané, kterým jde o obecné blaho státu (2001, s. 406).

znamená rozdělena ne na tři společenské třídy ale na dvě, které stojí v protikladu k sobě. Což by odpovídalo Machiavellimu dělení vždy na protichůdné společenské třídy, to však není dnes součástí konzervativní demokracie, ale populismu, který v minulých letech začal na velké části planety být součástí politiky nových vládnoucích kruhů.

1.2.3 Politická strana

Německý profesor politologie Klaus von Beyme definoval ve své práci politické strany jako „... *organizace, které plní funkci agregace zájmů*,“ (Beyme, 1984). Následně jim přiřadil osm funkcí. Funkci vymezení cílů, artikulace a agregace zájmů, funkci socializace a mobilizace občanů/občanek, rekrutování elit a funkci vytváření vlády (Beyme, 1984).

Podle ideologických rodin Beyme stanovil také devět typů politických stran objevujících se v západních demokraciích (Mareš, 2003, s. 55). Prvním typem jsou tak strany liberální a radikální, jelikož stojí na naprosto opačném kraji pravice a levice, dalším typem jsou strany konzervativní, strany ekologické, socialistické a sociálně demokratické, křesťansko-demokratické strany, komunistické strany, rolnicko/agrární strany, regionální a etnické strany a krajně pravicové strany.

Česká republika má však politickou stranu od roku 1991 uzákoněnou pod č. 424 a udává jí tak význam takový, že se jedná o dobrovolnou a trvalou organizaci, která prezentuje zájmy svých členů/členek a prostřednictvím voleb se pokouší získat politickou moc (Poslanecká sněmovna parlamentu České republiky). Funkčnost a existence politických stran je však vždy striktně napojena na politický systém existující a panující v dané zemi. Ten český i německý říká, že politické strany jsou povinny mít svůj politický program.

1.2.4 Politický program

Politický stranický program slouží k prezentaci cílů a úkolů, kterých plánují a chtějí politické strany, ať už během volebního období nebo celkově, dosáhnout. Program by měl rovněž představovat důvody, proč byla politická strana založena, jaké má postoje, a jakým způsobem a skrze jaké prostředky se jich bude snažit dosáhnout (Žaloudek, 1996).

Navíc politické programy slouží samozřejmě k nalákání stávajících ale i nových voličů/voliček na témata, kterými se nezabývají ostatní politické strany, a tudíž se pomocí politických programů pokoušejí politické strany i potlačit své protivníky/protivnice a odradit tak voliče/voličky od toho, aby ve volbách volili konkurenční politické strany (Olzog, Liese 1996).

Programy však nemohou být sestaveny úplně libovolně, musí samozřejmě odpovídat jakési formě, která funguje v politickém prostředí daného státu. V České republice tak

například politické programy podle čtvrtého odstavce Zákona č. 424 z 2. října 1991 nesmí politické programy obsahovat pasáže, které „...*ohrožují mravnost, veřejný pořádek nebo práva a svobodu občanů*,“ (Poslanecká sněmovna parlamentu České republiky, 1991).

Další z funkcí, které politické programy v České republice nesou, jsou podmínky pro založení politické strany. Pokud si někdo chce registrovat novou politickou stranu, musí představit svůj návrh, podepsanou petici a stanovky, jejichž součástí jsou také programové cíle. Tudíž, bez politického programu nelze v České republice založit novou politickou stranu (Ministerstvo vnitra, 2021).

1.3 Gender a politika

Po představení základních politologických pojmů je třeba představit ještě pojmy genderové, a to, jak gender protíná a strukturuje politiku. Gender a politika se navzájem prolínají. Ačkoliv se v ní v Německu a České republice vyskytuje výrazně nižší počet žen než mužů, tak to neznamená, že ji ženy neovlivňují a nenastavují. Například předsedkyně Evropské komise, která dohlíží na dodržování evropského práva v členských zemích Evropské unie a drží tedy jednu z nevlivnějších mocí je politička z CDU Ursula von der Leyen.

1.3.1 Zastoupení žen a mužů v politice

Jak již výše zaznělo, v politickém prostředí obecně nepanuje rovnovážné zastoupení žen a mužů, mužští účastníci zdaleka převažují nad ženami. Konkrétně Česká republika se umístila v roce 2019 na 84. místě ve světovém žebříčku Women in national parliaments, kdy bylo do Poslanecké sněmovny zvoleno 22,5 % (Poslanecká sněmovna, 2019) političek a v senátu tvořily političky pouze 16 % (Poslanecká sněmovna, 2019). Tato čísla však i tak byla pro Českou republiku téměř rekordní, ačkoliv 84. místo z hlediska celosvětového měřítko nebylo nijak výjimečné a ani pozitivní. Před Českou republikou skončily státy jako například africké Lesotho, Afganistán, ve kterém se od roku 2001 neustále zmítá válka, či Polsko, které ženám v roce 2021 zakázalo přístup k potratům.

Ani Německo neskončilo na předních místech, umístilo se se svými 30,9 % (Inter-Parliamentary Union, 2018) na 47. místě ze 192 zkoumaných zemí. Ačkoliv rozdíl mezi Českem a Německem nevypadá tak výrazně, tak minimálně z hlediska zastoupení političek v horních komorách tam značnější rozdíl panuje, německou Bundesrat totiž tvoří téměř 40 % žen (Inter-Parliamentary Union, 2018). Na prvním místě ze všech států se, pro mě překvapivě, umístila dvoukomorová Rwanda, kde v tamní Poslanecké sněmovně patří z 80 křesel 49 ženám. Jako první evropská země pak skončilo na pátém místě Švédsko, které

nemá senát, ale jeho Poslaneckou sněmovnu zastupuje 47 % žen. Tato země je již dlouhodobě známá svým aktivním přístupem ke snižování společenských nerovností.

Zajímavé je, že první tři místa obsadily země Rwanda, Kuba a Bolívie, které zdaleka nepatří mezi nejvyspělejší a nejdemokratičtější země světa, což ukazuje, že podíl žen a mužů ve vládních aparátech a vyspělost a demokracie země spolu evidentně přímo nesouvisí. Tuto mou domněnku potvrzuje i česká socioložka Petra Rakušanová, která se ve svém díle *Participace, demokracie a občanství v evropském kontextu* věnuje i dějinám demokracie. Odkazuje se na antické Řecko, ze kterého samotný koncept demokracie pochází a na to, že už tehdy byly z demokratické správy vyřazeny ženy „... z obce byly vyloučeny ženy, otroci, cizinci... přímá účast na správě obce, která se však týkala přibližně 10 % populace,“ (Řeháková, Rakušanová, 2006, s. 13).

Ačkoliv tak dnes političky v české Poslanecké sněmovně tvoří 22,5 %, což je téměř o tři procenta více než v roce 2013 (Fórum 50 %, 2017), tak z dlouhodobého hlediska to není příliš velký úspěch, jelikož v roce 2010 zde byly zastoupeny v téměř stejném poměru, tudíž se Česká republika v této záležitosti příliš neposunula. Ani v Německu počet žen ve vládním Bundestagu konstantně nevzrůstá. Sice dnes tvoří poměr ženských poslankyň v Bundestagu 31,4 %, avšak v roce 2013 jich bylo 37,3 %, což potvrdilo, že nárůst poslankyň nemusí být konstantní.

Výrazný nepoměr političek a politiků se, minimálně v obou analyzovaných zemích, vyskytuje především v rozhodovacích politických funkcích, ačkoliv se Evropská unie snaží posílit role žen ve vedoucích politických institucích již delší dobu.

1.3.2 Příčiny nerovného zastoupení

Pokud se ale přeneseme v čase do současnosti a prostorově do politických stran existujících v Evropské unii, zjistíme, že se ženy vyloučené z přímé účasti na správě řeckých obcí přeměnily v ženy, které mají i dnes dvakrát nižší šanci stát se členkami politických stran, než mají muži. Členství mužů i žen je ovlivněno především financemi a věkem, s tím, že šance žen spolu s věkem roste, tudíž je nejvíce ženských stranických političek starších šedesáti let. U mužů to je přesně obráceně, jejich šance na členství je nejvyšší ve věku 18-29 let, což je tedy přesný opak než u žen. Zajímavé je, že vzdělání na stranické členství vůbec vliv nemá, a že stát se straníkem v Praze je v České republice nejnáročnějším procesem (Rakušanová, Řeháková, 2006, s. 37).

1.3.3 Dopady nerovného zastoupení

Ačkoliv tak značná převaha mužů v politickém prostředí pravděpodobně nemá zásadní vliv na fungování a udržování demokracie, nedostačené zapojení žen do politiky má ale vliv na reflexe a prosazování záležitostí, které by jak v Německu, tak v České republice mohly ženám v obou zemích život zlepšit, ženy přeci jen tvoří přibližně polovinu lidské populace. V politickém prostředí se promítá genderový rozdíl ve formě odlišností v politických názorech mezi muži a ženami (Havelková, 1996, s. 24). Kvůli genderovým nerovnostem tak ženy nemohou tak snadno prosadit své zájmy, priority a názory. Celkově však nelze říct, že by ženy měnily politiku, záleží na jednotlivých členkách a členech stran (Fórum 50 %, 2013, s. 47).

Každopádně dánsko-švédská profesorka politologie se zaměřením na genderové otázky Drude Dahlerup a americká profesorka Rosabeth Moss Kanter ve svých rozsáhlých studiích poukazují na to, že už třicetiprocentní účast žen v politických institucích dokáže zařídit změnu politické kultury a nerovnosti a rovnosti (Dahlerup, 2006, s. 12), která mezi muži a ženami ve společnosti panuje, což můžeme vidět například ve Skandinávii, kde se v politických orgánech pravidelně vyskytuje třicet až čtyřicet procent žen (Fórum 50 %).

I tak je pro ženy stále obtížnější dostat se například na Ministerstva obrany, vnitra nebo financí a objevují se spíše na Ministerstvech práce a sociálních věcí, zdravotnictví nebo školství, čímž se projevuje dlouhodobě panující horizontální genderová segregace. Genderová segregace je definována jako „...*vysoká koncentrace mužů nebo žen v určitém sektoru*,“ (Gender studies) v rámci zaměstnání. Ženám se tak nedaří dostat se na ministerské úřady, které jsou označovány za prestižnější a důležitější, jako je Ministerstvo vnitra, obrany, zahraničních věcí a obsazují tak, která, která už v minulosti byla tradičně obsazována ženami.

V rámci nepoměru žen a mužů na vedoucích pozicích však nastává také vertikální genderová segregace, což je situace, „...*kdy podíl žen na vedoucích a rozhodovacích postech zdaleka nedosahuje podíl u mužů... muži zde velmi často zastávají vyšší a nejvyšší pozice*,“ (Mansfeldová, Tuček, 2002, s. 154). K dosažení lepších postavení jim tak často brání skleněný strop, který „...*spočívá ve znemožňování přístupu buď přímo na tyto pozice, anebo k cestám*,“ (Osvaldová, 2004, s. 134) nebo skleněný výtah, kdy mají muži mnohem vyšší šanci na snadné stoupání po pracovním žebříčku. V politice se ale vyskytuje ještě skleněný útes, skrze který jsou ženy dostaveny na vysoké politické funkce ve chvíli, kdy se ví, že nastal určitý zásadní problém, který zkomplikuje celý proces a je tedy jen potřeba svést vinu na někoho jiného. K vyrovnání poměrů žen a mužů ve veškerých politických sférách se přední představitelé Evropské unie snaží díky různorodým strategiím EU dojít skrze „....

legislativní opatření, vnitrostranická opatření, vzdělávací aktivity pro političky, informační kampaně, ženské politické frakce, síťování neboli spolupráce napříč politickými stranami, podpora sladování soukromého a pracovního života političek a politiků,“ (Gender studies, 2009, s. 56) což má vést k minimalizaci genderových stereotypů⁵ a předsudků, že ženy do politiky nepatří. Česká republika je však stále v porovnání se západními zeměmi Evropské unie, Německem, stále spíše na začátku procesu.

1.3.4 Genderové aspekty politiky a její nerovnosti

Ačkoliv ženy získaly v České republice i Spolkové republice Německo stejná volební, potažmo politická práva, jaké mají muži, politické prostřední se do celkové roviny nevyvinulo. I když si Evropská unie, které jsou obě analyzované země členy, stanovila mezi své cíle pokusit se zavést v politice rovnocenné podmínky pro ženy i muže, například ve formě obsazování na pozice v evropských politických institucích ženy stejně jako muže, i tak v Německu ani v České republice stále nenastala v politickém prostředí genderová rovnost.

O genderové nerovnováze tak vypovídá už jen to, že jsou na ženy v politickém prostředí kladeny vyšší nároky než na muže. Kdyby tak politické prostředí bylo vyrovnané, bylo by pravděpodobně obsazeno v podobném poměru politiky jako političkami a na nikoho by nemusely být kladeny žádné vyšší nároky. Nerovnosti se zpravidla objevují například při obsazování ministerských postů, kdy jsou ženy jmenovány spíše do „měkkých resort“, čímž jsou označovány Ministerstva práce a sociálních věcí, Ministerstva zdravotnictví nebo Ministerstva školství. „Tvrdé resorty“, které jsou ekonomicky přitažlivější, tak zastávají především mužům, a jsou nimi myšleny Ministerstva vnitra, Ministerstva financí nebo Ministerstva obrany. Přitom větší množství žen na vysokých politických pozicích vede ke zvyšování demokratických rozhodnutí a ke zlepšení politické kultury, což může vést ke zvýšení demokratické kvality celého státu (Šprincová, Mottlová, 2016, s. 12).

Přetrvávající genderové rozdíly jsou založeny na více faktorech. Ovlivňuje je právní nastavení států, směřování politických stran, které se dostanou do parlamentu a především těch, které se stanou součástí vlády. Také je ovlivňuje současné nastavení politického systému státu, genderové stereotypy zastoupené v politickém prostředí apod. Na genderové

---

⁵ Stereotypizace pomáhá lidem v rychlém orientování se v dnes již tak rozsáhlém a složitém světě plném rozdílných informací, avšak rovněž často vede k vytváření předsudků a následné diskriminaci, ať už na základě genderu, rasy, etnika apod. Evropský institut pro rovnost žen vysvětluje genderovou stereotypizaci jako „...zvyk přisuzovat jednotlivým ženám nebo mužům určité atributy, vlastnosti nebo role pouze na základě jejich příslušnosti k sociální skupině žen či mužů;“ (Evropský institut pro rovnost žen). Genderové stereotypy tak ukazují očekávaný předsudek společnosti o povahách představitelů jednoho pohlaví dle nastavených společenských měřítek. Genderové stereotypy jsou rovněž hlavním důvodem výskytu genderové nerovnosti ve společnosti. Netýkají se však jednotlivce, ale celých společenských skupin.

nerovnosti ale nemá zas tak velký vliv například nerovný podíl žen a mužů v politických stranách. V českých politických stranách se vyskytuje 26-52 procent žen (Rakušanová, 2003, s. 3), a ačkoliv jejich politická aktivita stále roste tak je „...*fakt, že ženy stále nedosahují klíčových pozic ve stranické hierarchii a mají tedy nízký podíl na výběru kandidátů,*“ (Rakušanová, 2003, s. 3).

Jak již bylo řečeno, genderové nerovnosti v politickém prostředí velmi ovlivňují směřování politických stran a jejich členové a členky na tom nenesou zase tak velkou odpovědnost. Důležitá je totiž ideologie, na základě které strany vznikly a jak moc a jakým směrem se rozhodly od ní odchýlit. Například konzervativní strany se zpravidla pokoušejí své priority prosadit nátlakem a silou, což jsou dle stereotypního nastavení společnosti vlastnosti přisuzované mužům, a tak konzervativní strany genderové nerovnosti často nezařazují mezi své priority, protože jejich silové nastavení rezonuje s vyšším poměrem mužských politiků než političek. „*Velmi zjednodušeně se dá říct, že, že zatímco levicové strany a jejich představitelé se více zasazují o genderovou rovnost, pravicové strany jsou více nakloněny konzervativním tradičním hodnotám,*“ (Saxonberg, 2003, s. 248). Liberální strany se naopak snaží nerovnosti mezi muži a ženami nejen v politickém prostředí sledovat a odstranit je. Často jsou si tyto strany vědomy i toho, že ženy zastávají v politice odlišné kultury než muži a nepřirazují jim podřadnější stupeň priority. To lze odůvodnit více rovnostářskými ideologiemi, které tyto strany často zastávají (Rakušanová, 2005, s. 28).

Ženské političky se potýkají s vysokou nerovností i uvnitř stran, do kterých vstupují. Ještě před vstupem do strany je pro ně ale náročnější se do ní dostat než pro muže, jelikož jsou na ženské političky kladeny vyšší nároky a zvolené politické strany zajímá například společenské postavení žen, jejich status, či finanční zdroje, což u mužských politiků není úplně obvyklý přijímací postup (Rakušanová, 2003, s. 1). Britská politoložka zabývající se podílem žen v západoevropských politikách Pippa Norris dodává, že „...*ženy v politice ovlivňuje společenský status – postavení ve společnosti,*“ (Rakušanová, 2005, s. 1). I tak se počet žen v politice v posledních letech pomalu zvyšuje, v Německu se například podíl političek zvýšil od roku 1970 o 20 % (Beck, 2004). Problémem ale zůstává, že ačkoliv se v politické sféře objevuje více žen než v minulosti, jejich počet klesá s rostoucí pozicí. To odpovídá i společenskému kariéernímu postavení žen a mužů, kdy ženy se, minimálně v České republice i Německu, vyskytují nerovnoměrně oproti mužům na horních pracovních pozicích, protože je pro muže stále snadnější se na tyto pozice dostat. Ať už v tomto postupu ženám brání skleněný strop nebo genderové stereotypy apod. Ženy se tak pravidelně píšou na spodní místa kandidátek politických stran, aby byly vyloučeny z procesu výkoné moci.

Pro ženy je tak obtížnější získat místo ve vládě. Přitom účast na stranických kandidátních listinách ve volbách a jejich výběr a následné získání mandátů je pro ženy předstupněm k tomu, aby ženy následně byly zastoupeny ve vedoucích stranických funkcích a další exekutivních místech (Rakušanová, 2006, s. 27). Pokud má nějaká země dvoukomorový systém, tak ještě obtížnější pro ženy je získat místo v horní komoře. Například v českém senátu ženy tvoří pravidelně mezi 11-12 % členů (Rakušanová, 2003, s. 3).

Pokud se ženám podaří přesvědčit okolní straníky i voliče/voličky a získají skrze svou funkci nějaký vliv, je jim přidělena agenda, avšak ani ta nebývá přerozdělována poslancům a poslankyním rovnoměrně, ale historicky je rozdělována na maskulinní a femininní části. Toto stereotypní rozdělení tak dokáže někdy vyvolat genderovou segregaci v parlamentu i v politických institucích celkově. Ženy tak bývají spojovány s humanitními sférami a muži naopak s oblastmi ekonomiky a hospodářství. Stereotypní rozdělení na ženskou a mužskou agendu tak může omezovat ženy v tom, aby se věnovaly oblastem a problematice, které je opravdu zajímají, protože dle stereotypu okolí neodpovídá jejich povaze, která je mužskými kolegy vnímána jako méně profesionální a rozhodná (Rakušanová, 2005, s. 1). Toto dělení způsobuje ale nerovnosti i pro muže, kteří se nezajímají pouze o typicky mužská témata, ale rádi by se prosazovali například i v rodinné problematice, ve zdravotnictví, soukromé sféře apod. „*Termín „ženské zájmy“ evokuje představu, že se dané zájmy týkají pouze žen. Tím, že je například sladování rodiny a práce pokládáno za ryze ženský zájem, může být evokováno, že mužů se otázky sladování rodinného a pracovního života netýkají,*“ (Gelnarová, 2010, s. 130).

Aspekty genderové nerovnosti v politickém prostředí ale vytváří i nastavený politický systém samotný. Pro úspěch žen je například nejpřívětivější menší počet volebních obvodů, který je založen na více mandátech. Menší počet obvodů tak zvyšuje počet politiků a političek, kteří by mohli být zvoleni a ženy, které jsou na nižších pozicích kandidátní listiny tak mají vyšší šanci, že budou zvoleny (Rakušanová, 2003, s. 3). Politoložka Pippa Norris ve své analýze uvádí, že mezi většinovým a proporčním systémem nastaveném v zemích panuje sedmiprocentní rozdíl v zastoupení žen v parlamentech. Proporční systém poskytuje ženám v parlamentu o téměř sedm procent více než systém většinový (2004, 187-190).

1.3.5 Cesta žen k volebnímu právu

Ačkoliv lze říct, že i dnes jsou v politickém prostředí zastoupeny ženy menšinově, i takovýto poměr oproti mužům rozhodně nezastávaly v minulosti, s čímž souvisely i jejich role v politice. Kdo získá volební právo a jakým způsobem budou volby uspořádány a kdo

tedy může být zvolen je odlišné v každé zemi, jelikož si v minulosti všechny vlády tvořily své vlastní podmínky. První zemí na světě, kde ženy získaly volební právo v parlamentních volbách, byl Nový Zéland v roce 1893, poté, co parlament Nového Zélandu obdržel během dvou let několik petic od žen vyzývajících ke změně volebního zákona, do kterého do té doby ženy nebyly zahrnuty. Generální guvernér Lord Glasgow se tak doslova podepsal na tom, že Nový Zéland se stal jedinou zemí, která zahrnula do svého volebního systému v 19. století i ženy (Fórum 50 %).

Do Evropy se ženské volební právo dostalo nejprve skrze Severské země. Jako první ho ženy získaly v roce 1906 ve Finsku, které tou dobou bylo součástí Ruské říše. Tomu předcházela vznik finských ženských hnutí, která v zemi byla zakládána již o dvacet let dříve. V roce 1906 tak ženy získaly od parlamentu možnost v následujících volbách hlasovat. Volby se konaly hned následující rok, ve kterých bylo zvoleno do finského parlamentu hned 19 žen (Leudorfová, 1999, s. 265).

Po Finsku následovalo Dánsko, Litva, Lotyšsko a Estonsko, ale až v roce 1918 se mezi tyto země přidalo se svými volebními právy pro ženy více evropských zemí najednou. V tomto roce se vedle Maďarska, Lucemburska, Polska a Rakouska přidala i Velká Británie (Fórum 50 %). Získání volebního práva pro ženy ve Velké Británii ovlivnila Marry Wollstonecraft, která během svého života mezi lety 1759-1797 působila v ženských hnutích právě za účelem upozornit na to, že společenské role žen a mužů nejsou vyrovnané, jelikož jsou muži ženám nadřazení (Wollstonecraft, 1904). Jako spisovatelka se skrze svá díla pokoušela britské společnosti a vládě ukázat, že pokud dají ženám náležitá práva, projeví se to pozitivně na celé společnosti. Tvrdila, že se tou dobou ženy ještě nemohly podílet na britské politice, byl příklad utiskování (Wollstonecraft, 1904). Ačkoliv v roce 1918 nabyly volební právo jen britské ženy starší třiceti let, které byly vysokoškolskými absolventkami nebo majitelkami nemovitostí, o deset let později se volební právo konečně rozšířilo na všechny britské ženy (Fórum 50 %).

V Německu, v jedné ze dvou zemí, kterými se zabývá tato diplomová práce, získaly ženy volební právo téhož roku, po konci 1. světové války, 12. listopadu 1918. Tou dobou byla u vlády Sociálnědemokratická strana Německa SPD, stejně jako v České republice. Jelikož byl konec války, vlády se v Německu chopila prozatímní Rada lidových představitelů, která u vlády zůstala jen tři měsíce. 19. února se konaly nové spolkové volby do Národního shromáždění, po nichž usedlo do německého parlamentu vedle mužů poprvé i 37 žen. Jelikož tak ženy poprvé v životě nabyly voličské právo, více než 82 % z nich ho přišlo k volbám využít a o téměř padesát let později, v roce 1983 přišel k volbám stejný

poměr žen. Jelikož v tom roce ale byla téměř stoprocentní volební účast, znamenalo to, že mužů přišlo k volbám o něco víc (Höhn, Linke, Mackensen, 2003, s. 83).

Přední postavou boje za ženská volební práva pro německé ženy byla reformistka Marie Juchacz. Ta nejenže byla první ženskou členkou strany SPD, do které vstoupila v roce 1908, ale byla také editorkou německého socialistického magazínu *Gleichheit. Zeitschrift für die Interessen der Arbeiterinnen*, jehož obsahem byla krátká představení německých ale i zahraničních hnutí a argumentace pro poskytnutí volebních práv i ženám, což mělo vést k nastolení společenské rovnosti (Zelfel, 2004, s. 97). Jakmile se Marii Juchacz a dalším německým ženám povedlo prosadit volební právo pro ženy, byla Marie Juchacz v roce 1918 zvolena jako první německá politička do Říšského sněmu.

Česká cesta za volebním právem pro ženy byla podobně složitá jako ta německá, avšak o několik let rychlejší. Jelikož tehdejší České království spadalo pod Habsburskou monarchii, získaly ženy volební právo již v roce 1861. Tou dobou ženy směly volit skrze své mužské zástupce, avšak volební systém tou dobou nebyl nastaven na veškeré muže ale pouze na ty majetné a vzdělané. Do Říšské rady tak byly obsazeni muži pouze dědičně či skrze jmenování císařem, tudíž nesměly volit všechny ženy. Možnost volit tak tou dobou měly pouze ženy odvádějící vysoké daně první kurie, jelikož v Českých zemích fungoval kuriový systém. Navzdory tomu i tyto majetné ženy se neúčastnily voleb často. V roce 1907 ale došlo ke změně volebního zákona, který sice rozšířil volební právo na všechny muže starší 24 let, ale ženám první kurie volební právo sebral a vrátil jim ho až v roce 1919 (Efmertová, 1998, s. 50).

Ačkoliv mezi lety 1907 a 1919 české ženy nesměly volit, pořád ještě mohly být podle volebního zákona z roku 1907 zvoleny do českého Zemského sněmu. Mnohá česká ženská hnutí v čele s Výborem pro volební právo žen, se snažila přesvědčit české politické strany k tomu, aby za ně mohly ženy alespoň kandidovat v následujících volbách. Ostatně Výbor pro volební právo žen, který založila v roce 1905 novinářka Františka Plamínková, si vytyčil za hlavní cíl prosadit zrovnoprávnění žen s muži na všech úrovních. Zrovnoprávnění na politické úrovni se Výboru povedlo již v roce 1908, kdy spolu s členkami hnutí, Karlou Máchovou a Marií Tůmovou kandidovaly poprvé do sněmovních voleb vedle mužů i další ženy. Ačkoliv všechny kandidující ženy obdržely nečekaně poměrně vysoký počet hlasů, žádná z nich do sněmu nevstoupila (Burešová, 2001, 193).

První ženou, která tak byla v Českém království zvolena do Českého zemského sněmu, byla Božena Víková-Kunětická za Národní stranu svobodomyšlnou, do které vstoupila v roce 1909. Ačkoliv byla zvolena ve svobodných volbách, do Sněmu nakonec nevstoupila, jelikož nedostala povolení od hraběte Thuna, českého místodržitele. Jelikož aktivitu

ženských hnutí přerušila 1. Světová válka, české ženy získaly možnost volit až v roce 1918 v nově vzniklé Československé republice (Čechurová, 1999, 83).

Protože byl 1. československým prezidentem Tomáš Garrigue Masaryk, který byl vedle politika také filozofem a sociologem a v minulosti podporoval aktivitu Výboru pro volební právo žen, jeho prezidentská role možná pomohla českým i slovenským ženám k prosazování svých cílů. V roce 1918 se tak ženy dostaly poprvé do Národního československého shromáždění jako právoplatné členky československých politických stran a v roce 1919 mohly i volit během zastupitelských voleb, pokud byly starší 21 let (Fórum 50 %).

1.3.6 Vývoj rolí žen v českém a německém politickém prostředí

V Česku i Německu tak ženy začátkem 20. století získaly rovná práva v politice jako muži a postupem času se do ní snažily čím dál více vstoupit a prosadit své zájmy.

1.3.6.1 *Období komunistické totality v Československu*

Ačkoliv dodnes nejslavnější českou političkou působící během komunistické totality panující mezi lety 1948 a 1989 v Československu zůstává Milada Horáková, která se výrazně zasazovala o práva a postavení žen, pracovala v Ženské národní radě a v letech 1929 až 1948 byla členkou Československé strany národně socialistické, druhé nejsilnější strany po Komunistické straně Československa a nejsilnější strany Československa v letech 1945–1948 (Žaloudek, 2004, s. 63), ze které pocházel například i druhý československý prezident Eduard Beneš. Skrze ČSNS⁶ byla Milada Horáková v roce 1945 jmenována poslankyní Prozatímního Národního shromáždění a v následném roce poslankyní Ústavodárného Národního shromáždění (Dvořáková, 2001, s. 97). Na vyšší pozice uvnitř politiky se však už nestihla dostat.

Tím, že v komunistickém Československu původně udávala Národní fronta souhlas novým politickým stranám k jejich vzniku, tak postupně v roce 1948 zanikla v zemi politická soutěž stran (Stránský, 2009, s. 25). Nové strany nevznikaly, strany jako dřívější agrární strana atd. zanikaly a spolu s ČSSD se o moc tak dělila dominantní Komunistická strana Československa KSČ, Československá strana lidová, Československá sociální demokracie a Československá strana národně socialistická. Pro ženy tak bylo velmi náročné se do vrcholné politiky dostat, jelikož k tomu potřebovaly souhlas od svého manžela a také bylo potřeba mít rozplánovaný pracovní život i práci v domácnosti (Ficová, 2020). To znamenalo,

---

⁶ ČSNS Československá strana národně socialistická

že k úspěchu ve vrcholné politice musely mít ženy zpravidla již starší děti, a musely do té doby několik let aktivně a úspěšně pracovaly pro KSČ. Za této éry se tak například na post ministryně popracovaly pouhé dvě ženy.

Po volbách organizovaných v roce 1945 usedla na ministerskou pozici první žena v dějinách Českých zemí. Ludmila Jankovcová, členka Československé sociálně demokratické dělnické strany ČSSD od roku 1922, která se stala Ministryní průmyslu a následně v roce 1948 za vlády Antonína Zápotockého Ministryní výživy. Byla zároveň první ženou Československa, která se stala členkou vlády, konkrétně za první vlády Klementa Gottwalda. (Úřad vlády České republiky, 2021).

V padesátých letech se k Ludmile Jankovcové připojila na ministerské pozice ještě poslankyně Božena Macháčová-Dostálová, která vstoupila do KSČ v roce 1923 (Poslanecká sněmovna parlamentu České republiky, 2021). Od roku 1954 působila na pozici Ministryně výkupu a poté, co bylo v roce 1956 toto ministerstvo zrušeno, byla do roku 1968 Ministryní spotřebního průmyslu (Poslanecká sněmovna parlamentu České republiky, 2021).

1.3.6.2 Po roce 1989

Revoluce a následná změna režimu a rozpad Československa neznamenal pro ženy automaticky snadnější přístup k vysokým pozicím v politickém prostředí. Spolu s novým prezidentem Václavem Havlem se stal prvním předsedou české vlády Václav Klaus ze strany ODS Občanská demokratická strana, spolu s KDU-ČSL Křesťanskou a demokratickou unií Československou stranou lidovou a Občanskou demokratickou aliancí ODA. Tato vláda fungovala čtyři roky a netvořila ji vůbec žádná žena (Úřad vlády České republiky, 2009).

To se však změnilo během druhé vlády Václava Klause, která vládla v letech 1996 až 1998, kdy už mezi členy/členkami vlády byla jedna žena, Vlasta Parkanová, nová ministryně spravedlnosti (Úřad vlády České republiky, 2009). Žádná žena se však opět neobjevila ve vládě Miloše Zemana v letech 1998-2002 a maximálně dvě až tři ženy se vyskytovaly ve vládách až do roku 2006, kdy se ve vládě vystřídaly strany ODS i ČSSD. Výraznější změna genderového rozložení českých vlád se vyskytla až v roce 2005, za vlády Mirka Topolánka (ODS) a Bohuslava Sobotky (ČSSD). V obou vládách se totiž vyskytlo pět žen (Úřad vlády České republiky, 2009). Nejvíce žen se vyskytlo však až v posledním vládě Andreje Babiše, která byla analyzovaná v celé diplomové práci.

1.3.6.3 Doba rozděleného Německa

Jelikož bylo Německo od roku 1949 do 3. října 1990 rozděleno na dva naprosto odlišné státy, Německou demokratickou republiku NDR a aktuální Spolkovou republiku Německo

SRN, nebylo procitnutí do politiky pro všechny německé ženy stejné. Ačkoliv všechny německé ženy získaly volební právo již na začátku dvacátého století, ve vrcholové i celkové politice v obou státech stále dominovali muži.

Po celou dobu rozdělení obou zemí vládla od roku 1946 v komunistické NDR stejně jako v komunistickém Československu jedna strana, Sjednocená strana Německa SED,⁷ zatímco ve vedlejší zemi se mezitím během tohoto období střídala ve vládě CDU/CSU spolu s SPD (Unger, Hurtado, 2013), jako je tomu dnes. Všechny tyto strany tedy nesly odpovědnost za to, jak se mohly nebo nemohly německé ženy zapojovat do politiky.

Ve SRN byl jedním z nejvyšších vládních orgánů spolkový sněm Bundestag, jako je tomu i dnes, zatímco ve východním Německu nesl tento orgán název Lidová komora. Ženy se však během rozdělení Německa nevyskytovaly hojně v ani jednom ze zmíněných orgánů. Výrazněji se však objevovaly ve východoněmecké Lidové komoře. Zatímco v Bundestagu tvořil pravidelně podíl poslankyň méně než 10 %, tak do Lidové komory bylo již během prvních voleb zvoleno 111 poslankyň z celkového počtu poslanců/poslankyň 466, takže ženy tvořily 34 %. V následujících letech jejich podíl vzrostl dokonce na 42 %. Naopak během prvních voleb do Bundestagu bylo zvoleno pouhých 38 poslankyň z celkově 421 nominovaných (Hoecker, 1995).

I když tak ve východním Německu bylo pomalu docela dost poslankyň, stejně jako v západním Německu se hojně nevyskytovaly na vysokých pozicích, které pravidelně zastávali muži. Na ministerské pozice se tak za celou dobu v komunistickém Německu dostaly jen tři ženy. Jako první se stala ministryní Elisabeth Auguste Zaisser, která v roce 1952 na jeden rok získala vedoucí post na Ministerstvu lidové výchovy (Bürgerkomitee, 2005, s. 53.). Následující rok se k ní připojila Hilde Benjamin prosazující rovná práva pro ženy, která obsadila do roku 1967 vedoucí pozici Ministerstva spravedlnosti (Jesse, Niedermeier, 2007, s. 366) a jako poslední ministryně působila Margot Honecker, manželka generálního tajemníka SED Ericha Honeckera. Ta zastávala post Ministryně lidového školství v letech 1963-1989 (Vinke, 2008, s. 123).

Ačkoliv byl ve Spolkové republice Německo podíl poslankyň vždy nižší než 10 procent, na pozicích ministryň se objevilo více žen než ve vedlejší zemi, konkrétně devět (Bundeszentrale für politische Bildung). První spolkovou ministryní se stala Elisabeth Schwarzhaupt působící od roku 1961 na ministerstvu zdravotnictví, avšak až ve čtvrté vládě Konrada Adenauera, zakladatele politické strany CDU (Bundeszentrale für politische Bildung). Další Ministryně se k Elisabeth Schwarzhaupt přidaly až koncem šedesátých let za vlády Kurta Georga Kiesingera (CDU), který jmenoval Ministryní zdravotnictví Käte

---

⁷ SED Sozialistische Einheitspartei Deutschlands

Strobel z SPD a Ministryní pro rodinu a mladistvé Aenne Brauksiepe (CDU). Villy Brandt (SPD) jmenoval ve své 2. vládě Ministryní pro rodinu, mladistvé a zdravotnictví svou stranickou poslankyni Katharinu Focke a Helmut Schmidt ze stejné strany následně jmenoval Ministryní pro rodinu, mladistvé a zdravotnictví Antje Huber v roce 1976. Do této vlády ale jmenoval ještě jednu ministryni, Marii Schlei, která byla v letech 1976 až 1978 první ženou, která převzala Ministerstvo hospodářské spolupráce, což byl resort typický pro mužské jmenovce (Rother, Schmidt, 2006). Zbývající ministryně jmenoval poslední kancléř SRN během doby rozdělení, Helmut Kohl. Dorothe Wilms byla od roku 1982 Ministryní vzdělání a vědy, Ritta Süßmuth byla jmenována Ministryní pro rodinu, mladistvé a zdravotnictví, kterou následně v roce 1988 nahradila Ursula Lehr (CDU). Sabine Bergmann-Pohl se stala Ministryní zvláštních úkolů a Gerda Hasselfeldt Ministryní územního plánování (Kinzig, 2007, s. 76). Helmut Kohl tak během své vlády mezi lety 1973–1998 jmenoval na ministerské pozice nejvíce žen ve SRN do doby německého znovusjednocení.

Po pádu komunismu v obou zemích a po sjednocení Německa již bylo obvyklejší, že se ženy snažily proniknout do vrcholové politiky, a že se jim to lépe dařilo. V roce 2000 se tak například Angela Merkel stala předsedkyní německé unie CDU/CSU a tuto pozici zastávala až do roku 2018, kdy se vehementně pokoušela na své místo dosadit opět ženu (Süddeutsche Zeitung, 2015). Angela Merkel byla navíc v roce 2015 zvolena i kancléřkou SRN, jejíž pozice teoreticky odpovídá pozici českého premiéra/premiérky, ale je disponována mnoha dalšími funkcemi a pravomocemi. Tato pozice je tudíž v Německu nejvyšší politická pozice vykonávaná ženou. V České republice nebyla zatím nikdy zvolena premiérkou žena a v ani jedné zemi nezastávala žena prezidentskou funkci.

2. Metodologická část

V této kapitole jsem nejprve představila metodologické postupy, které jsem v diplomové práci zabývající se politikou genderové rovnosti dvou analyzovaných stran použila. Dále jsem vysvětlila svou pozicionalitu, kterou jako výzkumnice zastávám a postupy použité při sběru dat a důvody použitých metod apod.

1.4 Paradigma

Důležitou součástí výzkumu je stanovení paradigmatu, tedy základní předpoklad, jak funguje svět, kterému věří akademická obec. Zakladatel tohoto pojmu, odvozeného z řečtiny, byl americký filozof Thomas Kuhn žijící během let 1922-1996, který rozlišoval

dvě období vědy, období normální a revoluční, která se střídají. „*Paradigma je myšlenková škola, soubor předpokladů, v rámci nichž daná věda pracuje,*“ (Russell, 2008, s. 24)

Základní paradigmatata jsou čtyři. Jako první se objevil pozitivismus, experimentální paradigma, které se soustředí na ověřování věcí a je objektivní a naivní. Další paradigma, postpositivismus se soustředí hlavně na faleš. Kritická teorie, emancipační paradigma zase naopak nevěří v objektivní vědu, a tvrdí, že objektivní věda neexistuje. A posledním paradigmatem je konstruktivismus, pro který jsem se nakonec rozhodla ve svém výzkumu i já.

Konstruktivismus uznává všechny kultury, které mají svou vlastní realitu, jelikož všechno je podle něj relativní. Zároveň si však uvědomuje, že jazyk není neutrální, což potvrdil i můj výzkum analyzující vládní, stranické a volební politické programy a vyjadřování politiků a političek na sociálních sítích, s tím, že nelze říct, že by všechna tato prohlášení byla napsána/řečena neutrálním jazykem.

Navíc konstruktivismus věří v to, že jednotlivé prvky ve společnosti vytvářejí svůj vlastní, odlišný svět (Šubrt, 2010, s. 367), který je jiný než světy další, ačkoliv se všechny jeví v něčem podobně. A přesně tak to je s analyzovanými stranami této diplomové práce. Ano 2011 i CDU/CSU se jeví podobě už jen v tom, že jsou obě charakterizovány jako catch-all parties, tudíž by měly být nastaveny na stejném principu, ale ve skutečnosti jsou naprosto odlišné. A přesně všem těmto odlišnostem je konstruktivismus otevřený, různorodostem, které se navzájem prolínají.

Navíc je ale konstruktivismus založen na tom, že to, jak jsou věci konstruovány, jak vnímáme realitu, neznamená, že taková realita skutečně je, nebo že taková bude navždy. Svět je uskutečňován v mysli jedince (Šubrt, 2010, s. 367).

1.5 Pozicionalita

Další podstatnou součástí výzkumu je reflexe vlastní pozicionality, která bývá pravidelně součástí feministických epistemologií. Socioložka a feministická teoretička Dagmar Lorenz-Meyer uvádí, že „... *pozicionalita bývá spojována s myšlenkou mnohostranných subjektivních pozic v diskursu,*“ (Lorenz-Meyer, 2005, s. 90).

Právě pozicionalita, politika a epistemologická lokace je podmínkou pro potvrzení toho, že výzkum autora/autorky je založen na racionálních tvrzeních (Haeaway, 1991, s. 195). Můj zájem o nalezení racionálních závěrů v této diplomové práci zabývající se analýzou německé a české politické strany tak souvisel s tím, že jsem si pro bakalářské

studium vybrala obor Česko-německá studia na Fakultě sociálních věd Univerzity Karlovy. Díky liberálnímu pojetí double-degree programu a strávení části studia na německé univerzitě jsem si tak mohla zvolit své vlastní zaměření, a já se tak zaměřila především na německou politiku, jelikož mi přišla orientace v politickém prostředí klíčová pro celkovou orientaci v životě.

Magisterský obor Genderová studia mi však poskytl nové mnohočetné informace, které bylo rovněž možné kombinovat s mým politologickým zaměřením, a proto jsem si jako svou diplomovou práci vybrala téma politiky spojené s genderovou rovností, jelikož toto téma spojovalo dva obory, které spolu souvisejí, a které mě zajímají.

Díky bakalářskému studiu jsem se tak mohla zaměřit na politiku ve dvou zemích a díky genderovým studiím ji analyzovat z perspektivy, která pro politologickou oblast nebývá zase tak typická. Skrze tuto kombinaci jsem tak dokázala spatřit nové oblasti, které například naprosto chyběly v politických programech analyzovaných stran, ale i postupy při výběru obsazování ministerské pozic členy a členkami politických stran.

1.6 Metodologický přístup

Pro svůj výzkum jsem zvolila zpracování pomocí použití kvalitativních metod. Tuto metodu jsem zvolila proto, že jsem se ve své diplomové práci zaměřila na rozsáhlou, detailní analýzu dokumentů a textů jakými byly politické i stranické a předvolební programy, ale také mediální projevy politiků a političek na sociálních sítích, abych dosáhla podrobného porozumění a větší škály možných závěrečných postojů (Štech, 2014).

Organizace Gender a věda ke kvalitativním výzkumům podotýká, že „*Sociologická výzkumná praxe ukazuje, že kvalitativní výzkum je nezbytnou součástí výzkumů, které se snaží odhalit zdroje často skrytých společenských či organizačních problémů,*“ (Vohládalová, Nyklová, Tenhlerová, 2018). Proto jsem se také rozhodla zvolit kvalitativní metody, abych uskutečnila srovnání dvou subjektů a stanovila tak podrobné závěry.

Ačkoliv pocházím z České republiky, a i můj výzkum vznikl z většího množství v České republice, tak jsem strávila velké množství času také ve Spolkové republice Německo, a nemělo by se tak ve výzkumu stát, že bych zemi svého původu, tedy Českou republiku nějakým způsobem vyvyšovala, za což bývají kvalitativní výzkumy občas kritizovány.

1.7 Použité metodologické postupy

Metodu komparativní analýzy jsem kombinovala s kvalitativní metodou obsahové analýzy, jelikož jsem čerpala z psaných záznamů, kterými byly volební, stranické i vládní programy, odborné publikace zabývají se podobným tématem, novinové články, ale také narativy, kterými byla videa s vyjádřením jednotlivých členů/členek analyzovaných politických stran, či rozhovory, vyjadřování na sociálních sítích apod. (Reinharz, 1992, s. 145-163).

Kombinace těchto metod mě dovedla k novým výsledkům poznatkům a byla vhodná pro tuto práci i proto, že diplomová práce byla zasazena do mezinárodního prostoru, jelikož srovnávala politickou stranu německou a českou.

Srovnání stran Ano 2011 a CDU/CSU probíhalo na základě volebních programů, stranických programů, poměrů voličů a voliček stran a členů a členek uvnitř strany, jmenovaných i odvolaných ministrů a ministryň, aktivit těchto stran během jednoho volebního období, jejich cílů, které si obě koaliční strany vybraly pro toto období a také na základě uskutečněných plánů obou stran a mediálních projevů politiků a političek obou stran. Jelikož je mé téma časově ohrazeno 2017 až 2021, používala jsem ke zpracování své diplomové práce zdrojové materiály vytvořené především během tohoto časové období nebo pro toto období.

Informace pro výzkum jsem tak čerpala z odborných publikací, ale také hojně z mediálních zdrojů a zdrojů zveřejněných politickými stranami. Mediální zdroje byly převážně české, ale v případě stran CDU/CSU jsem čerpala především z německých zdrojů, jelikož se jimi česká média ani veřejnost tolik nezabírala. Navíc tak nemohly být někým interpretovány třeba i odlišně, než zazněly původně. V širokém množství jsem ale využila i oficiální webové stránky hnutí Ano 2011 a oficiální stranické weby i dokumenty německé CDU a CSU.

Ačkoliv americký sociolog Raymond Morrow ve svém díle *Critical theory and methodology* z roku 1994 mluvil převážně o klasické sociální analýze (1994), tak často zmiňoval, že v sociální analýze je důležitý jazyk, kterým jsou informace společnosti předávány. A ikdyž jsem se ve své diplomové práci nevěnovala přímo sociální analýze, byla jsem si vědoma toho, že jazyk byl i pro mě velice důležitý k vyvozování závěrů pro mou práci. Nikoliv jazyk, který jsem v práci používala já, ale jazyk médií, kterým média interpretovala zprávy a informace, která byla důležitá pro vytvoření mé analýzy. Velice důležitý pro mě byl rovněž i jazyk politiků/političek, kteří se vyjadřovali o tématech týkajících se této práce. Podstatnou roli hrál i způsob komunikace, který používaly marketingové týmy obou politických stran, jelikož *“politická komunikace je předávání relevantních informací, důležitých pro zajištění politických cílů a stabilitu společenského systému, vnímaných prizmatem zájmů jednotlivých subjektů,”* (Štědroň, Potůček, Prorok, Landovský, Říha, 2013, s. 19). Tento úryvek podpořil mou hypotézu, že ne vše, co politici/političky ve svých mediálních výstupech řeknou, či zveřejní na svých nebo stranických

sociálních sítích, poté následně vykonají. Často to pro ně funguje pouze jako jakási forma získávání si větší volební popularity ze strany voličů/voliček.

Mediální materiály, které jsem se ve své práci rozhodla používat byly především materiály prezentované Českou tiskovou kanceláří ČTK, webovými stránkami České televize ČT24, portálem Českého rozhlasu, Hospodářskými novinami, Zprávami Seznam, zpravodajským serverem Echo24 a dále také německými předními médii, kterými byli bavorské Süddeutsche Zeitung, zpravodajský server z hlavního města Německa Berliner Zeitung, hamburským Die Welt apod. Díky nim jsem se pravidelně dozvídala politické novinky, které se v Německu i České republice během tohoto období udály a týkaly se mého tématu. Tyto zprostředkované informace jsem si následně mnohokrát ověřila na instagramových, facebookových a twitterových účtech daných politiků a političek, kterých se zpráva týkala a jejich výroky si následně ověřila ještě na webových stránkách sloužících k ověřování politických pravd a lží.

Marketingoví specialisté se k využívání mediálních zdrojů nevyjadřují zpravidla pouze kriticky, například Aneta Borovičková, jedna z předních marketingových odbornic uvedla, že *“...pokud lidé čerpají z médií, která využívají různorodých zdrojů a získávají tak na danou problematiku široké pohledy, tak média mohou být adekvátním zdrojem informací k aktuálnímu dění. Je ale nutné si pečlivě vybrat mezi médii a informacemi, kterým se lidé rozhodnou věřit,”* (2021).

Další informační materiály, které jsem hojně využívala, byly, alespoň v otázce voličů a voliček stran a jejich členů a členek, informační statistické portály, které mi pomohly zodpovědět část analýz týkající se číselných komparací. Využívala jsem také webové stránky přímo českého Parlamentu i německého Spolkového sněmu.

Potřebné odpovědi jsem získávala také skrze mediální vystupování politiků a političek, která však byla občas časově omezena, jelikož informace mohly být z internetového prostředí vždy snadno odstraněny. Sociální síť Instagram také používá tzv. Insta Stories, které jsou viditelné jen určitý počet hodin. Stejná funkce ale funguje i na sociální platformě Facebook i Twitter.

Monografie a tištěná literatura však byla dostupná celkem snadno, jelikož jsem používala literaturu modernější, především od roku 2017, a kvůli covidu-19 zveřejnily některé knihovny i své publikace online, jelikož bylo prezenčně nedostupné je navštěvovat skrze nařízení obou vlád. Naopak ale k některým tištěným publikacím, především těm ze starších let, bylo obtížné se dostat i přes zveřejnění knih, právě ze stejného důvodu. Toto omezení se například týkalo Národní knihovny České republiky, která ačkoliv zveřejnila hodně svých publikací online pro své čtenáře/čtenářky, velká část publikací zůstala po celou dobu veřejnosti nepřístupná. Ačkoliv jsem tak měla vybraná některá díla, která bych ráda použila, již předem, byla jsem přinucena ke zvolení jiných knih.

Své zdrojové materiály jsem nemohla příliš zúžit proto, že časové rozvržení mé diplomové práce končí až spolu s jejím odevzdáním, jelikož politické období skončí pro obě strany až po mém odevzdání práce spolu s novými podzimními volbami v České republice i ve Spolkové republice Německo. V praktické části, která analyzovala současnou situaci v České republice i Německu jsem použila především nejnovější, mediální zdroje, jelikož denně vycházelo velké množství nových zpráv i mediálních politických vystoupení, se kterými jsem potřebovala pracovat. Na použití velkého množství internetových zdrojů mělo vliv i to, že jsem musela čerpat z českých i německých mediálních zdrojů, jelikož teritoriálně má diplomová práce pokryla dvě země.

Ve velkém množství jsem se snažila pracovat také s oficiálními vládními weby, jako jsou webové stránky českého Úřadu vlády i německého Spolkového sněmu Bundestag, dále také s weby jednotlivých českých i německých ministerstev, jelikož tyto webové odkazy pokrývaly ty nejrelativnější informace. Ačkoliv mi tak jejich weby prozradily mnohé informace o plánovaných či již splněných aktivitách vládních stran, i tak jsem si musela jejich činnost nějakým způsobem pro jistotu ověřit, jestli to nebyl pouze další prostředek k marketingovému postupu. Navíc tím, že se v České republice i v Německu v letošním roce, roce 2021, konají parlamentní volby, českou i německou společnost čekaly velká předvolební kampaně ze všech politických stran. Pro mě to tak bylo opravdu zajímavé období už jen proto, že se do mé diplomové práce promítla právě předvolební kampaň stran Ano 2011 i CDU/CSU, protože jsem doufala, že se během těchto kampaní politické strany pokusí mířit i na nějaká nová genderově nečekaná témata a jiné společenské aspekty. Jelikož jsou však volby v září v Německu a v říjnu v České republice, tak jsem nemohla do své práce zakomponovat výsledky těchto voleb a nové stranické plány zabývající se genderovou problematikou.

Použití všech těchto zdrojů a metodologických postupů mě dovedlo k vytvoření analýzy, která mi poskytla téměř veškeré informace, které byly nutné pro vytvoření závěrů mé diplomové práce.

1.7.1 Sběr dat

Analytickou část jsem si rozdělila na šest oblastí, které jsem postupně analyzovala. Data jsem tak neshromažďovala pokaždé stejným postupem. V částech zabývajících se vládními a volebními programy politických stran jsem data sbírala především z konkrétních programů zveřejněných stranami CDU, CSU a Ano 2011. Tím, že CSU je sesterská strana CDU, která se vyskytuje pouze v německé spolkové zemi Bavorsko, kde se tudíž CDU nevyskytuje a na stejném principu je to v ostatních spolkových zemích, kde se naopak vyskytuje pouze strana

CDU, tak měly tyto politické strany volební i vládní programy totožné, a tak jsem pro ně analyzovala vždy jen jeden program.

V analytické části zabývající se aktivitou politických stran jsem sbírala data především ze sociálních sítí členů/členek daných politických stran, videí a následně si provedení jejich aktivity ověřovala skrze různorodé novinové články apod.

Z novinových článků a dalších internetových zdrojů jsem sbírala data i o rozložení ministrů a ministryň během analyzovaného volebního období na ministerských resortech, ale opět i na sociálních sítí daných ministrů viz. Twitter, Instagram a Facebook, na kterých ministři/ministryně sami pravidelně oznamovali svůj odchod z resortu, nebo naopak svůj nový příchod na ministerský úřad atd.

Naopak v části zabývající se samotnými členy a členkami politických stran jsem data čerpala především z internetových stránek politických stran, nebo z vládních webů a stránek statistických úřadů. Během sběru těchto dat jsem však narazila na problém s neúplným zveřejňováním informací ze stran politiků/političek i celkově politických stran viz. nemožnost dostat se k seznamu všech členů/členek hnutí Ano 2011, jelikož politické strany podle českého řádu nemusí jména všech svých členů a členek zveřejňovat a údaj se tak pro mě stal nedohledatelným, ačkoliv jsem přímo oslovila některé členy/členky hnutí Ano 2011 s prosbou o zveřejnění informací alespoň o procentuálním rozložení jejich členů/členek. Chtěla jsem tak získat poměr poslankyň a poslanců obou německých stran i hnutí ANO, abych mohla následně vyvodit závěr, ve které straně se a v jakém poměru vyskytují poslanci a poslankyně.

1.7.2 Výběr vzorku dat

Vzorek dat nutných pro uskutečnění teoretické části této diplomové práce jsem si vybírala na základě relevantnosti informací, které mi mohl sdělit o analyzovaných politických stranách na téma genderová rovnost. Jedním ze vzorků dat se tak staly volební programy stran pro volby pro rok 2017, ve kterém se v obou zemích konaly volby do dolní komory německého a českého parlamentu, a jelikož právě volební programy jsou vhodným zdrojem k získání informací o základních postojích politických stran, stanoviscích k aktuálním problémům a cílech pro nadcházející období, kterých by politické strany rády dosáhly. Tudíž mi mohly dobře posloužit k odpovědi na to, jestli si politické strany opravdu zařadily mezi své priority i snahu o dosažení lepší genderové rovnosti uvnitř české a německé společnosti.

Výběr vzorku založeném na obsazování poslanci/poslankyněmi ministerských postů jsem zvolila proto, že pozice ministra/ministryně je reprezentativní funkcí provádějící politiku dané politické strany, a především proto, že spolu s předsedou/předsedkyní vlády a

místopředsedkyní/místopředsedou vlády tvoří vládu České republiky i Německa, tedy vrcholné orgány výkonné moci. Tudíž jejich úřad patří mezi jeden z nejdůležitějších. Proto bylo pro mě důležité sledovat, jak rovnoměrně všechny analyzované politické strany rozdělují tyto resorty mezi muže a ženy a podílejí se tak na nastavování genderové rovnosti na vrcholných pozicích.

Jako poslední analyzovaný vzorek jsem si vybrala samotnou aktivitu politických stran, abych sledovala, jak moc politické strany opravdu uskutečnily, nebo se alespoň pokoušely prosadit své hlavní cíle spojené s genderovou rovností, a jak moc se o ni tudíž zasloužily, nebo naopak pouze využily sliby spojené s genderovými tématy jako předvolební kampaň, skrze kterou chtěli nalákat nové voliče/voličky, aby je v následných volbách volili.

1.7.3 Metodologická východiska

S výběrem metodologických metod souvisel i můj výběr výzkumných otázek. *Jak se dvě vybrané strany, hnutí Ano 2011 a německá unie CDU/CSU staví ke genderové rovnosti Jak politické strany genderovou rovnost ve své politice konstruují a jak ji prosazují?* a na tyto otázky jsem navázala podotázkou *Pokouší se politické strany opravdu nastavit svou politikou ve společnosti větší genderovou rovnost, nebo je to jen jejich forma k získání hlasů voličů/voliček?*

Odpovědi na mou výzkumnou otázku, *Jaká ze stran se více zajímá o rovnost v genderových záležitostech*, tak jsem tak v širokém rozsahu využívala právě různorodé mediální materiály. Zvolila jsem si jen webové zdroje, které zprostředkovávaly informace objektivně a nepokoušely se ve svém sdělování lépe přistupovat k jakékoliv politické straně či politickému směru v Německu i České republice. Já sama jsem se pokoušela analýzu provádět nezaujatě a neutrálně, bez jakéhokoliv vlivu svých politických preferencí či národnostních vlivů.

2 Empirická část

Tento výzkum, který se snažil odpovědět na otázky, jaká z vládních stran, jestli německá unie CDU/CSU nebo české hnutí Ano 2011 se více pokoušela během svého volebního období prosadit politiku genderové rovnosti, jak ji politické strany podporovaly a zastávaly se o ni, byl rozdělen do šesti kapitol. Každá kapitola obsahovala ke konci krátké shrnutí daného tématu s tím, že na základě těchto krátkých srovnání byl poté sestaven závěr, který odpověděl na to, která z analyzovaných politických stran si na tématu prosazení genderové rovnosti uvnitř společnosti pouze vytvořila svou volební tvář a následně

předvolební kampaň, a která strana se opravdu reálně pokoušela prosadit v politice ženské političky a ženská témata, aby vyrovnala historicky maskulinní nastavení politického prostředí a odstranila tak alespoň část genderových nerovností ze společnosti ale i z politiky, se kterými se politika pravidelně potýkala.

2.1.1 Politické strany a jejich členové/členky

Unie CDU/CSU a hnutí Ano 2011 jsou politické strany definované jako velké catch-all parties, které se vyvinuly z masových stran, tudíž jsou založeny na velkém počtu svých členů/členek. Hnutí Ano 2011 na svém stranickém sněmu v roce 2019 oznámilo, že mělo pro tuto chvíli 3300 členů/členek, kde tento počet oznámil její poslanec Jan Volný (Sněm Ano 2011, 2019). Strana CDU měla v roce 2019 členů/členek mnohem více, jelikož v německém politickém prostředí působila o téměř šedesát let déle než české Hnutí. Počet jejích členů/členek pro daný rok bylo 405 816 (Statista, 2021) a CSU, se kterou CDU tvoří již pravidelně Unii, a která působí jen v jediné spolkové zemi v Německu, v Bavorsku, měla v témže roce 139 139 členů a členek (Statista, 2021). U obou německých stran jsem ale, na rozdíl od českého Hnutí, našla data o genderovém poměru jejích členů a členek. U strany CDU tvořily tou dobou ženy 26,5 % ze všech členů/ členek a u její sesterské CSU tvořily ženy menší rozložení, pouze 21,3 % (Statista, 2021).

Ačkoliv mělo hnutí Ano 2011 více než tři tisíce svých členů/členek, poslanecký mandát získalo skrze volby do poslanecké sněmovny, tedy díky voličům a voličkách, v roce 2017 jen 78 z nich. Ti automaticky vstoupili do tzv. Poslaneckého klubu, který „...*patří vedle orgánů Poslanecké sněmovny k základním jednotkám sdružování poslanců,*“ (Poslanecká sněmovna). Poslanecké kluby tak poslancům a poslankyním umožňují sdružovat se na základě společných zájmů, snadněji určovat společné postupy a priority, kterými se politická strana dále chce vydávat, usnadňují komunikaci uvnitř strany a rozdělují mezi jednotlivými poslanci a poslankyněmi práci a agendu pro nadcházející čtyři roky. Ze 78 poslanců a poslankyň z Poslaneckého klubu hnutí Ano 2011 bylo 56 mužů a 22 žen. Mezi ženami, které se dostaly do poslaneckého klubu byla Helena Válková, Monika Červíčková, Věra Adámková, Andrea Brzobohatá, Marcela Melková, Barbora Kořanová, Karla Šlechtová, Miloslava Rutová, Jana Pastuchová, Eva Fialová, Iva Kalátová, Jana Vildumetzová, Věra Procházková, Eva Matyášová, Klára Dostálová, Monika Oborná, Lenka Dražilová, Taťána Malá, Irena Blažková, Andrea Babišová, Zuzana Ožanová a Margita Balaščíková.

Za CDU/CSU bylo v roce 2017 pro čtyřleté volební období zvoleno 246 poslanců a poslankyň, kterých bylo v době provádění analýzy o jednoho poslance/poslankyni méně,

tedy 245. Z tohoto počtu tvořili výrazně větší část ze všech členů/členek muži, kterých bylo 195 a žen bylo 52. Mezi zvolené poslankyně následně patřila Dorothe Bär, Veronika Bellmann, Sybilie Benning, Melanie Bernstein, Silvia Breher, Heike Brehmer, Gitta Connenmann, Astrid Damerow, Marie-Luise Dött, Maria Flachsbarth, Maika Friemann-Jenner, Ursula Groden-Kranich, Astrid Grotelüschen, Monika Grütters, Mechthild Heil, Anja Karliczek, Ronja Kemmer, Kordula Kovac, Katharina Landgraf, Sile Launert, Katja Leikert, Antje Leuzius, Andrea Lindholz, Patricia Lips, Daniela Ludwig, Saskia Ludwig, Karin Maag, Yvonne Magwas, Gisela Manderla, Astrid Mannes, Angela Merkel, Petra Nicholaisen, Michaela Noll, Kristina Nordt, Ingrid Pahlmann, Sylvia Pantel, Kerstin Radomski, Anita Schäfer, Jana Schimke, Claudia Schmidtke, Nadine Schön, Katrin Staffer, Dietlind Tiemann, Antje Tielmann, Kerstin Vieregge, Nina Watken, Anja Weisgeber, Sabine Weiss, Anette Widmann-Mauz, Bettina Wiesmann, Elisabeth Winkelmeier-Becker a Emmil Zeulner.

56 mužů a 23 žen ze hnutí Ano 2011 a 195 mužů a 51 žen z unie CDU/CSU jsem si následně přepočítala na procenta, abych viděla zřetelněji srovnání. Následně jsem získala poměr 71 % poslanců a 28 % poslankyň za Ano 2011 vs. 80 % poslanců a 20 % poslankyň za unii CDU/CSU. Z těchto údajů tak vyplynulo, že ačkoliv jsem se nedostala k seznamu všech členů hnutí Ano 2011, jelikož strany podle českého řádu nemusí jména všech svých členů a členek zveřejňovat a údaj se tak stal nedohledatelným, a ačkoliv jsem oslovila některé členy/členky hnutí Ano 2011 s prosbou o zveřejnění informací alespoň o procentuálním rozložení jejich členů/členek, tak mělo české Hnutí více obsazených poslaneckých míst ženami než německá Unie. U CDU/CSU, u které jsem zjistila přibližný genderový poměr všech členů a členek z roku 2019, bylo vidět, že ženy v rámci všech členů a členů Unie tvoří přibližně 23,9 %, ale jejich poslankyně tvoří jen 20 %. Tudíž z toho vyplynulo, že se do německého Bundestagu pravidelně dostává za CDU/CSU méně žen, než by toto číslo alespoň odpovídalo jejich poměru v rámci celé strany.

Jelikož tedy skrze poměr poslankyň a poslanců ve všech politických stranách vyplynulo politické hnutí Ano 2011 jako strana s větším zastoupením žen, neznamenalo to, že si genderovou rovnost strana opravdu záměrně nastavila mezi své priority, jelikož nebylo možné zjistit přesný seznam všech jejích členů/členek a skrze něj vypočítat počet žen, které do strany opravdu vstoupily. Navíc vstup do hnutí Ano 2011 nebyl genderově nijak podmíněný a byl podmíněný pouze skrze podmínky organizací strany v místě bydliště potenciálních členů/členek nebo skrze postupy Předsednictva strany. Potencionální členové a členky tak měli většinou povinnost doložit své vysokoškolské diplomy a další listiny,

dokázat svou aktivitu, skrze kterou již podporovali Hnutí apod., ale vyrovnané rozložení nových členů/členek Hnutí nijak nezajímalo (Ano, bude líp, 2015).

Poslanecké kluby ale měly vytvořenou přesnou hierarchii. Stejně jako politické strany mívali zpravidla určitou organizaci postavení svých členů/členek. V jejich čele stál vždy předseda/předsedkyně, pod kterými se vyskytovali místopředsedové a místopředsedkyně a pod nimi běžní členové a členky poslaneckého klubu. Unie CDU/CSU spolu sdílí jeden poslanecký klub, který má jednoho předsedu a jedenáct místopředsedů a místopředsedkyň. Hnutí Ano 2011 mělo vždy také pouze jednoho předsedu politického klubu a následně pro analyzované období sedm místopředsedů/místopředsedkyň. Předsedou poslaneckého klubu CDU/CSU je od roku 2018 Ralph Brinkhaus, který o toto místo soutěžil pouze s jedním poslancem, bývalým předsedou poslaneckého klubu Volkerem Kauderem. Předseda poslaneckého klubu byl vždy pravidelně volen skrze hlasy poslanců a poslankyň na poslaneckých sněmech. Stejně tak to bylo i u českého Hnutí, jehož současným předsedou během provádění analýzy byl rovněž muž, Jaroslav Faltýnek, který zastává tuto pozici již od roku 2017, kdy byl na sněmu hnutí Ano 2011 jednomyslně zvolen předsedou (Ano, bude líp, 2017). Z toho vyplynulo, že o významnou funkci, kterou předsednictví poslaneckých klubů představovalo, se v obou poslaneckých klubech pokoušeli během posledního volebního období pouze muži, kteří tudíž toto místo získali.

Jak již zaznělo výše, podle hierarchie poslaneckých klubů se pod předsedy/předsedkyněmi poslaneckých klubů vyskytovali jejich místopředsedové a místopředsedkyně. I ti byli voleni na základě počtu udělených hlasů přítomných poslanců/poslankyň poslaneckých klubů. Za Ano 2011 byli v roce 2017 zvoleni předsedy a předsedkyněmi Jan Richter, Klára Dostálová, Roman Kubíček, Josef Hájek, Jan Volný, Jana Pastuchová a Pavel Pustějovský (Ano, bude líp, 2017). Ze sedmi zvolených byly zvoleny dvě ženy. Poslanecký klub německé unie CDU/CSU si v roce 2017 také volil své místopředsedy a místopředsedkyně spadající podle stranické hierarchie pod jeho předsedu Ralpha Brinkhause. Zvolila si jich, vzhledem k většímu počtu členů a členek a následně poslankyň a poslanců, více než české Hnutí, totiž jedenáct. Byli nimi Alexander Dobrindt, Andreas Jung, Gitta Connemann, Johann Wadepul, Arnold Vaatz, Carsten Linnemann, Katja Leikert, Hermann Gröhe, Thorsten Frei a Ulrich Lange. Žennské místopředsedkyně klubu tak byly pouze tři z jedenácti. Z obou poměrů tak vyplynulo, že ženy na pozici místopředsedkyň tvoří v obou stranách ani třetinu ze všech místopředsednických míst. Avšak Ano 2011 si zvolilo na tato místa více žen než unie CDU/CSU, a proto mělo pro toto analyzované období obsazené místopředsednické pozice 28,5 % žen. Rozdíl s Uníí byl však

téměř minimální, jelikož v ní tvořily ženy jako místopředsedkyně jen 27,2 %, tedy o procento méně než uvnitř českého Hnutí.

Předsedou politického hnutí Ano 2011 byl od jejího založení Andrej Babiš, s tím, že se její předseda pravidelně každé dva až tři roky volil znovu. Prozatím byl pouze on kandidátem na post předsedy/předsedkyně politického hnutí. Andrej Babiš tak byl znovu zvolen předsedou strany, kterou založil, i během analyzované doby, tedy v letech 2017 a 2019. Německé strany CDU a CSU měly jako Unie každá své vlastní předsedy stran. Předsedkyní CDU byla po dlouhá léta současná německá kancléřka Angela Merkel, která zastávala tuto pozici už od roku 2000. V roce 2018 se však této pozice vzdala a jako svou nástupkyni si zvolila Annegret Kramp-Karrenbauer, kterou ale 16. ledna letošního roku na této pozici nahradil Armin Laschet. Ano 2011 tedy během posledního vládnoucího období měla pouze muže na nejvyšší pozici uvnitř strany, Andreje Babiše a to po celou dobu, zatímco strana CDU měla jako předsedkyni strany po dlouhá léta Angelu Merkel, místo které si členové a členky strany následně zvolily Annegret Kamp-Karrenbauer. Na pozici předsedy/předsedkyně se tak straně během jednoho analyzovaného období vystřídal dvě ženy a jeden muž. Z tohoto hlediska vyplývá, že strana CDU přistupuje k ženám na nejvyšších vedoucích pozicích shovívavěji a otevřeněji než české Hnutí.

CSU, druhá z analyzovaných stran tvořící německou Unii, se už o genderovou vyrovnanost na předsednickém místě tolik nezajímala. Jejím současným předsedou během provádění analýzy je bavorský politik Markus Söder, který nahradil v roce 2019 dosavadního předsedu Horsta Seehofera, který zastával tuto funkci již od roku 2008. CSU si tak od svého založení v roce 1946 nikdy nezvolila na předsednickou funkci ženu.

Jako závěr této kapitoly by se tak dalo stanovit, že ačkoliv se hnutí Ano 2011 ve svém volebním programu pro volby do Poslanecké sněmovny 2017 prezentovalo jako hnutí nediskriminační, tolerantní a všem otevřené (2017, s.24), toto jeho nastavení jsme nemohli upozorovat skrze obsazování vyšších a důležitých postů uvnitř strany. To však nešlo upozorovat ani u jedné z analyzovaných německých stran CSU a CDU. Ve straně CSU totiž nebylo možné vidět ženy vůbec. Naopak její sesterská CDU se snažila minimálně během mnou analyzovaného období prosazovat ženy i do vysokých pozic v rámci strany, jako byla například pozice předsedkyně/předsedy strany, což byla pozice, ze které se zvolená politička/politik následně mohl/a ucházet o post německého kancléře/kancléřky. Dosavadní analýza tedy prozatím přinesla takové výsledky, že ačkoliv unie CDU/CSU měla pro dané období ve své straně nižší počet členek poslaneckého klubu než hnutí Ano 2011, bylo pro tyto členky snazší dostat se na vyšší pozice uvnitř strany než pro členky českého Hnutí.

2.1.2 Rozestavení kandidátních listin do voleb do Evropského parlamentu

Rovnoměrný postoj mužů a žen uvnitř politických stran Ano 2011 a CDU/CSU a možné genderové nerovnosti bylo možné sledovat i skrze postavení politiků a političek analyzovaných stran na kandidátních listinách, skrze které poslanci/poslankyně nastupovali do voleb.

Důležité volby, které se pro obě strany a veškeré další evropské strany během analyzovaného období udály, byly Volby do Evropského parlamentu pořádané v květnu roku 2019. Hnutí Ano 2011 do eurovoleb konaných mezi 24. a 25. květnem poslalo 27 svých členek a členů, s tím, že na prvním místě se objevila žena, politička Dita Charanzová. Za Českou republiku bylo do těchto voleb celkově zvoleno sedm žen a 14 mužů (Český statistický úřad, 2019), tedy jednu třetinu tvořily ženy. Už zde jsem považovala za úspěch jen to, že více než třicet procent zvolených europoslanců a europoslankyň za Českou republiku tvořily ženy.

Na kandidátní listině Ano 2011 se ženy objevovaly na prvním místě, Dita Charanzová, na druhém místě, Martina Dlabajová, Radka Maxová byla postavena na čtvrté místo a na deváté místo byla umístěna Kamila Bláhová. Na dalších místech se objevovaly ještě další čtyři poslankyně, s tím, že to nebylo tak, že by byly umístěny na poslední příčky, ale náhodně byly střídavě rozděleny na následná místa spolu s mužskými členy strany. Na prvních deseti místech se tak ale objevily čtyři členky Ano 2011, takže tvořily 40 % prvních deseti míst kandidátní listiny (Česká televize, 2019).

V celé Spolkové republice Německo se ucházelo o post europoslance a europoslankyně 1380 kandidátů/kandidátek, z nichž 479 politiků/političek byly ženy, které tedy tvořily 34,7 % (Rheinischen Post, 2019). Tento podíl žen, který v Německu tradičně býval v předchozích volbách mnohem nižší, zpravidla kolem 20 %, zvyšovala pravděpodobně kandidatura strany Die Frauen, jak se označila feministická politická německá strana, kterou tradičně tvořily pouze ženy (Rheinischen Post, 2019). CDU/CSU šly do Eurovoleb opět spolu a na první místo všech kandidátů/kandidátek umístili politika za CSU, Manfreda Webera. Celkově však strany nesestavily jednu velkou kandidátní listinu všech svých kandidujících členů a členek, ale vytvořily si vlastní kandidátní listiny pro každou spolkovou zemi zvlášť (Landeszentrale für politische Bildung Baden-Württemberg, 2019). Nešlo mi tak porovnat vytvoření jejich kandidátní listiny spolu s listinou sestavenou hnutím Ano 2011, jelikož žádná taková v Německu pro Eurovolby 2019 ze stran CDU/CSU nikdy nevnikla. Když jsem si však vyhledala informace o všech kandidátních listinách Unie

ve všech spolkových zemích, zjistila jsem alespoň, jakým způsobem se Unie rozhodla rozmístit své kandidáty/kandidátky ve všech šestnácti spolkových zemích.

Celkem se o post europoslance/europoslankyně za CDU/CSU ucházelo 241 kandidátů/kandidátek, z nichž bylo 95 žen, tedy téměř 40 procent. Za CDU kandidovalo 75 žen, což byl nejvyšší počet kandidujících žen na pozici europoslankyň v historii. CSU se z hlediska genderových rovností uvnitř strany dostala na naprosto stejná čísla jako při minulých volbách do Evropského parlamentu v roce 2014, tedy na 41 mužských kandidátů a dvacet žen. Unie tak měla vyšší počet ženských kandidátek, než jaké byly statistiky pro celé Německo. Kandidátní listiny ve všech spolkových zemích byly seřazeny podobně jako veškeré jiné a ze šestnácti listin byly na pěti z nich napsány na první, klíčové vedoucí místo, ženy. Mezi těmito kandidátkami byla Hildegard Bentele v Berlíně, Susanne Elisabeth Grobien v Brémách, Theresia Margarethe Lanig v Bádensku-Württembersku, Christine Schneider v Porýni-Falc a Marion Erika Walsmann ve spolkové zemi Durynsko (Rheinischen Post, 2019). Ačkoliv se tak německé členky Unie dostaly v pěti spolkových zemích na první místo, první místo celkově získal muž, Manfred Weber. Naopak ve hnutí Ano 2011 byla postavena na první místo žena, Dita Charanzová. To lze vyložit způsobem, že česká strana podporuje v posílání do Evropského parlamentu především ženy, zatímco pro německou Unii toto není tak prioritní, a první místa, skrze která je nejvyšší šance se do Evropského parlamentu dostat, stále drží svým mužským členům. Ačkoliv tak německá CDU/CSU zvýšila oproti předešlým volbám počet ženských kandidátek kandidujících do voleb z prvního místa, i tak dosadila na první místo nakonec Manfreda Webera, čímž nepotvrdila svůj zájem o genderovou rovnost uvnitř svých politických stran.

2.1.3 Obsazování pozic ministrů/ministryň

Jelikož byly během analyzovaného období všechny strany, CDU/CSU i Ano 2011 stranami vládními, měly spolu s dalšími vládními stranami za povinnost obsadit ministerské pozice všech resortů. Ministry a ministryně ve Spolkové republice i v České republice jmenuje pravidelně za vládní strany předseda/předsedkyně vlády a předsedou a předsedkyní byli po celou analyzovanou dobu v obou zemích právě Angela Merkel a Andrej Babiš. Obě strany se tudíž podílely na jmenování ministrů a ministryň a nesly tak odpovědnost za genderovou rovnost i nerovnost týkající se obsazování ministerských postů. Otázkou zde tak zůstalo, jestli pozice vedoucích ministerstev, významných státních institucí, byla stále striktně určována podle homogenních mužských struktur, jak byla definována mocenská struktura mnohdy v minulosti, nebo jestli se obě strany rozhodly přiklonit se spíše k demokratičtějším strukturám a obsazovaly tak na post ministrů/ministryň více ženy.

Jelikož jsem se rozhodla analyzovat současné vládní období, které oběma stranám skončí na podzim tohoto roku, nebyla jsem schopná zaručit, že na ministerských pozicích neproběhnou v rámci obou stran ještě nějaké změny viz. výměna ministra zdravotnictví ze strany Ano 2011 Petra Arenbergera za Adama Vojtěcha 25. května 2021 (Česká televize, 2021). Má diplomová práce se tak zabývala obsazením ministerstev do konce června roku 2021.

České hnutí Ano 2011 v tomto volebním období získalo celkem osm ministerstev, z nichž pouze tři obsadilo svými členkami. Marie Benešová se stala ministryní spravedlnosti, Klára Dostálová ministryní pro místní rozvoj a Alena Schillerová ministryní financí. Ženy se tak dostaly na ministerské posty jen ze přibližně 37,5 %. Tento poměr vůbec neodpovídal vizi rozložení žen a mužů v rozhodovacích orgánech vyrovnaně, tedy 50 % na 50 %, přičemž bylo známo, že vyšší zastoupení žen v rozhodovacích pozicích pozitivně ovlivňovalo politické prostředí. „*V zemích s vyšším zastoupením žen v politice je míra korupce signifikantně nižší, což prokázala řada výzkumů a analýz,*“ (Fórum 50 %, 2015).

Na druhou stranu během tohoto volebního období došlo na ministerských postech ze strany Ano 2011 k mnoha změnám, například na Ministerstvu průmyslu a obchodu a Ministerstvu spravedlnosti. První změna nastala, když tehdejší ministryní spravedlnosti Taťána Malou nahradil 10. července 2018 Jan Kněžínek (Vláda České republiky). Ve své diplomové práci pro mě nebyl důležitý důvod této ministerské výměny, ale to, že nedošlo k výměně ve stejné genderové rovině. Ačkoliv nový ministr Jan Kněžínek byl 30. dubna 2019 nahrazen ve své funkci opět ženou, Marií Benešovou, čímž bylo genderové rozložení ministrů a ministryň opět trochu vyrovnanější (Česká televize, 2019), tak toto krátké meziobdobí ministra Jana Kněžíneka ve funkci trochu zpochybnilo, jestli si hnutí Ano 2011 opravdu mezi své hlavní priority určilo dosáhnout větší genderové rovnosti uvnitř české společnosti i politického prostředí, nebo jestli to pouze použilo jako svůj populistický slogan (Šálek, 2018). Podobná výměna se uskutečnila i na Ministerstvu průmyslu a obchodu, kde pozici ministra/ministryně nejprve v tomto volebním období zastávala Marta Nováková, která byla rovněž 30. dubna 2019 (Jadrný, 2019) nahrazena ministrem Karlem Havlíčkem. Současný ministr průmyslu a obchodu tak zastupoval dva ministerské resorty, čímž byl opět snížen poměr ministryň/ministrů ve vládě Andreje Babiše a zároveň potvrdil, že strana Ano 2011 pravděpodobně neměla mezi svými prioritami nastolit genderovou rovnost na ministerských pozicích, ačkoliv měla nakročeno k tomu obsadit čtyři ministerstva ženami. Tak by se strana dostala na poměr čtyř žen na ministerských pozicích a čtyř mužů, tím pádem by byla obsazená polovina resortů ministryněmi a Hnutí by tak nastolilo novou genderovou rovnost a potvrdilo tak svůj zájem obsazovat resorty podle adekvátních kompetencí

ministryň a ministrů, zájem o rovné příležitosti pro obsazování klíčových pozic ženami a vyloučilo by diskriminační výběr na základě genderu, který zpravidla upřednostňoval muže ve vedení před ženami.

I strany CDU/CSU jako vládnoucí unie v Německu byly zodpovědné za obsazování ministerských postů od posledních voleb v roce 2017. Unie tehdy získala devět ministerských resortů pro nadcházející vládní období, tři z resortů byly strany CSU a šest strany CDU. CSU se rozhodla na své Ministerstvo dopravy, vnitra a rozvojové pomoci posadit pouze muže, zatímco CDU na tři ze svých šesti ministerstev umístila ženy. Kdyby tedy CDU nevládla v Unii s CSU, rozložení jejích ministerstev by bylo genderově naprosto vyrovnané. I když tomu tak nebylo, i tak Unie CDU/CSU působila více než české Hnutí tak, že jí šlo alespoň trochu o genderovou rovnost uvnitř stran i na vyšších pozicích, jelikož díky svým třem ministryním z devíti ministerstev tak ženy obsadily 30 % ze všech ministerských postů. To bylo však méně než obsazení ministerských postů ministryněmi ze hnutí Ano 2011, které tvořily 37,5 % ministerských postů. Hnutí Ano 2011 tak po různých výměnách ministrů i ministryň obsadilo svá ministerstva více ministryněmi než německá Unie, která rovněž musela během tohoto volebního období čelit výměně na vedoucí pozici ministerstva obrany, kde 17. července 2019 skončila ministryně Ursula von der Leyen, která však byla nahrazena opět ministryní, Annegret Kramp-Karrenbauer (Evropská komise, 2019).

Z hlediska ministerských resortů, které byly obsazeny ministryněmi, a ne ministry, z obou vládnoucích stran, jsem zjistila, že ani jedna strana neobsazovala ministryně pouze do „měkkých resortů“ (Šprincová, Mottlová, 2016, s. 12), jakými bylo například Ministerstvo školství obsazeno německou političkou Anjou Karliczek nebo Ministerstvo zemědělství s Julií Klöckner, ale i do tvrdých resortů jako Ministerstvo obrany, kde dodnes působila Annefer Kramp-Karrenbauer, Ministerstvo financí s českou političkou Alenou Schillerovou nebo Ministerstvo spravedlnosti s Marií Benešovou, rovněž za hnutí Ano 2011. Z tohoto poznatku vyplynulo, že ačkoliv měly obě strany stejný počet resortů obsazených ministryněmi, tak české Hnutí ministryním přenechalo více tvrdých resortů než Unie CDU/CSU, a navíc v hnutí Ano 2011 tvořily ministryně větší poměr ze všech ministerských resortů, které strana získala, oproti německé CDU/CSU. Analýza ministerstev však potvrdila, že ve všech stranách se ženy v poměru k jejich členství v politické straně méně vyskytovaly na vedoucích pozicích. Kvůli stereotypizaci zde neustále docházelo ve všech analyzovaných stranách k horizontální segregaci žen.

Následující tabulka ukazuje všechny ministerské resorty, které analyzované strany pro toto volební období získaly. Šedou barvou jsem označila současné ministryně a žlutou

barvou ty, které ministerskou pozici během analyzovaného období zastávaly, ale byly z ní odvolány, či samy odstoupily. Některé názvy ministerstev, jako například Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy jsem neuváděla celé, jelikož Spolková republika Německo si tato ministerstva pojmenovává trochu odlišně, avšak klíčová slova používají obě země stejná. Zelenou barvou jsem označila ministerstva, která nezastávali členové ani členky analyzovaných stran. Některá pole zůstala také prázdná, jelikož daná ministerstva ve vedlejší zemi například nebyla nikdy vytvořena viz. Německé Ministerstvo pro zvláštní úkoly.

Ministerstvo financí	Alena Schillerová	Olaf Scholz (SPD)
Ministerstvo průmyslu	Marta Nováková Karel Havlíček	Peter Altmaier (CDU)
Ministerstvo dopravy	Karel Havlíček	Andreas Scheuer (CSU)
Ministerstvo pro místní rozvoj	Klára Dostálová	Gerd Müller (CSU)
Ministerstvo spravedlnosti	Taťána Malá Jan Kněžínek Marie Benešová	Christine Lambrecht (SPD)
Ministerstvo zemědělství	Richard Brabec	Julia Klöckner (CDU)
Ministerstvo zdravotnictví	Adam Vojtěch Roman Prymula Jan Blatný Petr Arenberger Adam Vojtěch	Jens Spahn (CDU)
Ministerstvo školství	Robert Plaga	Anja Karliczek (CDU)
Ministerstvo obrany	Lubomír Metnar	Ursula von der Leyen (CDU) Annefer Kramp-Karrenbauer (CDU)
Ministerstvo vnitra	Jan Hamáček (ČSSD)	Horst Seehofer (CSU)
Ministerstvo pro zvláštní úkoly	-	Helge Braun (CDU)

2.1.4 Volební programy pro poslanecké volby 2017

Jedním z nejdůležitějších dokumentů, které společnost od politických stran vždy očekávala, byly volební programy, které politické strany pravidelně zveřejňují před nadcházejícími volbami. V případě této analýzy byl proto nejzásadnějším programem volební program do Poslanecké sněmovny hnutí Ano 2011, do které se konaly v České republice volby v roce 2017. V případě CDU/CSU to byly volby do Německého spolkového sněmu Bundestag pořádané rovněž v roce 2017. Ačkoliv si obě strany určily více priorit, já jsem se zaměřila pouze na ty, které cílily přímo na ženy a muže a týkaly se genderových rovností a nerovností, čímž se celá má diplomová práce zabývala. Modrou barvou jsem označila pasáže, které se vyskytovaly v obou volebních programech.

Strana	CDU/CSU	Ano 2011
Vládnoucí období	2017–2021	2018–2021
Název programu:	Regierungsprogramm	Teď nebo nikdy. Ten jediný program, který potřebujete.
Počet stran programu:	75	42
Rozsah zabývající se genderovými tématy:	Jedna podkapitola <i>Další posílení politiky žen</i>	Jedna konkrétní věta o ženách v kapitole o armádě viz. Příloha 1
Zhodnocení:	<i>různý rozsah informací podmíněný</i>	
Hlavní body:	<ul style="list-style-type: none"> -Bezpečnost -Mezinárodní vztahy -Zaměstnanost a nezaměstnanost -Digitalizace -Globální problémy -Rodina -Rovnost 	<ul style="list-style-type: none"> -Bezpečnost -Mezinárodní vztahy -Zaměstnanost a nezaměstnanost -Digitalizace -Korupce -Zemědělství -Školství
Body genderové rovnosti:	<ul style="list-style-type: none"> -Školky -Podpora zkrácených úvazků -Jistota sociálního pojištění pro ženy -Rovnoměrné rozložení na pracovním trhu -Minimalizace gender pay gap -Více žen ve vedoucích pozicích 	<ul style="list-style-type: none"> -Školky -Podpora zkrácených úvazků -Snížení daní pro osoby pracující s vysokým podílem lidské práce -Dřívější důchod pro pečující osoby o děti

	-Kvóty	
Program mířil na:	Všechny: imigranty/imigrantky, ženy i muže, všechna etnika, barvy pleti, náboženství, na všechny formy rodin	-Na čtenáře/čtenářku programu
Kritika:	Program nemířil na LGBTQ	-Program vynechává LGBTQ -Zrušení ministerstva pro lidská práva a rovné příležitosti

Německá CDU/CSU si svůj volební program pro spolkové volby 2017 pojmenovala Vládnoucí program Regierungsprogramm (2017, s. 9), jelikož si v něm vytyčila své hlavní cíle pro období 2017-2021, ve kterém by, pokud by volby vyhrála, což se nakonec stalo, tvořila německou vládu. Chtěla tak německé společnosti vzkázat, co všechno by ji čekalo, kdyby se rozhodla Unii volit. Kromě bezpečnostních cílů, cílů vyřešit globální problémy, kterými byly v minulých letech označovány například klimatické změny apod., cílů v rámci zlepšování mezinárodních vztahů atd., její program v některých částech zmiňoval také, že míří na celou společnost. „*Neseme zodpovědnost za všechny osoby a jejich politický domov. Osoby z různých částí světa, z města i venkova, za ženy i muže...*“ (CDU/CSU, 2017, s. 9). Program se také zabýval německou zaměstnaností a nezaměstnaností a CDU/CSU v této pasáži uvedla, že by chtěla umožnit více ženám mít v rámci zaměstnání jistotu sociálního pojištění (CDU/CSU, 2017, s. 11). Ve stejné kapitole strana řešila také rovnováhu žen a mužů na pracovním trhu z hlediska platu. Kladla důraz na to, aby byl minimalizován gender pay gap a existovala větší otevřenost pracovním místům na zkrácený úvazek, které by pomohly občanům například při zakládání rodiny zkorigovat pracovní prostředí s tím rodinným. Ženy by se tak mohly věnovat svým potomkům a stále zůstat součástí pracovního trhu (CDU/CSU, 2017, s. 13).

S tímto tématem souvisela i podpora vyšší porodnosti a všech forem společného rodinného života, který strana nedefinovala jen jako formu manželství, ale i jako patchworkové⁸ i komunitní rodiny a registrovaná partnerství. CDU/CSU jako křesťanská unie tak svým způsobem zmínila v programu LGBTQ občany, ačkoliv o nich nenapsala nic konkrétnějšího, než že se rozhodla je akceptovat jako jednu z „forem“ rodiny (CDU/CSU, 2017, s. 24). Matkám samoživitelkám i otcům samoživitelům si dala za cíl, aby se kvůli narození dětí nemuseli rodiče vzdát svých pracovních závazků a pokud ano, dostávali by

⁸ Patchworková rodina je sousloví odvozené z anglického slova work a patch. Slovo patch lze do českého jazyka přeložit jako záplata, a tudíž patchworkové rodiny bývají rodiny tvořené rodiči a dalšími členy/členkami rodiny, které mají rodiče z předchozích vztahů. Většinou tyto rodiny tvoří dva rodiče a jejich společní potomci plus ještě další děti z jejich předchozích vztahů.

automaticky informace a rady z konkrétních spolkových úřadů o možnostech opětovného začlenění zpět do pracovního trhu (CDU/CSU, 2017, s 26). Za další z cílů v této oblasti Unie kladla také prosadit více žen ve vedoucích pozicích v průmyslových i bezpečnostních odvětvích a na řídicích pozicích ve všech prostředích státní sféry, ve které zastávali klíčové vedoucí pozice především muži (CDU/CSU, 2017, s 14).

CDU/CSU přidala do svého programu také kapitolu s názvem Další posílení politiky žen, která se soustředila přímo i na genderové rovnosti a nerovnosti uvnitř společnosti. V té Unie zmínila, že ačkoliv se tou dobou již ženy vyskytovaly ve všech odvětvích, které byly věnovány v minulosti především jejich mužským kolegům, jejich postavení stále nebylo vyrovnané. CDU/CSU si tak dala za cíl nejpozději do roku 2025 vyrovnat rozložení žen a mužů na vedoucích pozicích státní sféry (CDU/CSU, 2017, s 43). Tím chtěla jít vzorem pro zbytek společnosti, soukromý sektor, že tímto krokem by na pracovním trhu nenastaly žádné negativní kroky. Kromě genderové rovnosti CDU/CSU vyzdvihovala také v celém programu rovnost na základě národní příslušnosti, rasy, etnika, náboženství i společenského postavení. Vzhledem k migrační krizi, která v roce 2015 zasáhla velkou část Evropy, africký kontinent a další země, CDU/CSU nabádala nejen své voliče a voličky, kteří se do Německa v důsledku migrační krize přistěhovali, k větší pozornosti a apelovala na rovné podmínky pro ženskou část imigrantů/imigrantek, jelikož na ní, podle Unie, závisela celková integrace imigrantů do německé společnosti, což byl další z cílů CDU/CSU (CDU/CSU, 2017, s 71).

Ano 2011 svůj volební program pro rok 2017 pojmenovalo *Teď nebo nikdy*. Ten jediný program, který potřebujete. Hnutí ve svém volebním programu v pasážích mířících alespoň částečně na genderovou rovnost podpořilo například větší výstavbu školek a jeslí, aby bylo pro rodiče snazší vrátit se na pracovní trh po rodičovské dovolené apod. Také ale navrhlo zrušit funkci ministra/ministryně pro lidská práva, rovné příležitosti a legislativu a přesunout ji pod ministra/ministryni spravedlnosti. Pokud ale už tak nefungovaly v České republice rovné příležitosti pro muže a ženy celkově, kdy se jimi zabývala dvě ministerstva a Legislativní rada vlády (Ano, bude líp, 2018, s. 5), tak zůstalo pro mě otázkou, jestli by se například genderově rovné příležitosti staly pro českou vládu prioritou, kdyby se jimi a dalšími záležitostmi najednou zabývalo pouze jediné Ministerstvo spravedlnosti. Lepšímu nastavení genderové rovnosti by tak mohl tento krok spíše uškodit.

V pasáži věnující se snížení daní Ano 2011 navrhlo snížení daní pro osoby pracující ve službách s vysokým podílem lidské práce, čímž byla myšlena například domácí péče o seniory a o děti, což byly pravidelně oblasti, ve kterých se především vyskytovaly ženy (Ano, bude líp, 2018, s. 12). Tento cíl by tak mohl ocenit i domácí práci, kterou ženy doma beze mzdy pravidelně provádějí. Spolu s dětmi souvisely i pasáže týkající se důchodů. Cílem Ano

2011 bylo celkově zvyšovat důchody stejně všem, ale i zabránit tomu, aby lidé, kteří pečovali o děti či jiné členy/členky rodiny, kterými opět bývají pravidelně spíše ženy, měli tuto dobu poskytování péče započítanou jako dobu řádně odpracovanou a mohli tak jít do důchodu dříve a jeho sazba by pro ně byla poté vyšší. Hnutí chtělo také zlepšit postavení pečujících osob v nemocnicích, kterými vždy byly opět především ženy (Ano, bude líp, 2018, s. 27.) Z tohoto hlediska tudíž bylo možné stanovit, že hnutí Ano 2011 mířilo ve svém programu výrazně na ženy a chtělo jim pomoci především finančně. Jen byla škoda, že všechny tyto pasáže byly strukturované částečně trochu abstraktně a Hnutí tak nikdy napřímo neřeklo, že by ho něco jako genderová rovnost zajímala.

Ano 2011 přidalo do tohoto programu také odstavce o podpoře flexibilních úvazků pro všechny zaměstnance a zaměstnankyně, které by tak lidem usnadnily kombinovat soukromý život s pracovním trhem skrze úpravu zákoníku práce (Ano, bude líp, 2018, s. 30). Konkrétní údaj o ženách se v celém programu objevil jen jednou, a to v kapitole o armádě, kdy strana chtěla zvýšit počet mužů a žen na „...30 až 35 tisíc...“ (Ano, bude líp, 2018, s. 22).

Oproti volebnímu programu německé CDU/CSU tak program hnutí Ano 2011 vůbec nemířil na LGBTQ voliče a voličky, nezabýval se gender pay gap problematikou, nezmiňoval nerovnosti objevující se celkově pro ženy na pracovním trhu, jejich výrazně nižší postavení na vysokých pracovních postech apod. Stejně jako CDU/CSU ale český program zmiňoval výstavby nových školek a jeslí, které měly ženám pomoci v návratu na pracovní trh a oproti Unii se věnoval podpoře důchodových sazeb pro ženy, které zahrnovaly ženy, které během života porodily děti, a které se během svého života o někoho staraly. Toto období jim Ano 2011 uznalo jako odpracovanou na plný úvazek, což se jim mělo opět projevit na částce důchodové podpory.

2.1.5 Vládní programy

Český i německý parlamentní systém byl už po dlouhá léta pravidelně nastavený tak, že jakmile v jedné z daných zemí proběhly volby do poslanecké sněmovny a Bundestagu, politické strany musely uzavřít vládní koalici, pokud nezískaly ve volbách dostatek hlasů, aby vládly samy. Vládní koalice následně musely podepsat koaliční smlouvu a vytvořit vládní program. „*Schválení vládního programu je podmínkou zahájení činnosti nové vlády,*“ (Žaloudek, 1996, s. 451). Právě vládní program byl důležitý pro mou diplomovou práci, protože v něm byly představeny priority vládnoucích stran, které si stanovily pro své vládní období. Pro mou diplomovou práci byly stěžejní pasáže v programech, které se zabývaly genderovou rovností a vyrovnáním genderových podmínek pro obyvatele a obyvateľky České republiky a Německa.

Hnutí Ano 2011 tak vydalo v červnu 2018, rok poté, co již bylo ve vládní koalici spolu se svým partnerem ČSSD, Programové prohlášení vlády České republiky, které podepsal předseda vlády Andrej Babiš, zakladatel a hlavní představitel Hnutí Ano 2011, který za něj byl tedy spolu se svou stranou, která ve volbách získala nejvíce hlasů, nejvíce zodpovědný.

Program představoval priority pro vládnoucí období, mezi kterými se, stejně jako u německé Unie, objevovaly body týkající se migrace, mezinárodních vztahů, globálních i bezpečnostních hrozeb atd. V tomto programu, který byl napsán na čtyřicet stran, se však neobjevila žádná z priorit cílící přímo na ženy. Ačkoliv se v něm vyskytovaly pasáže podporující například růst důchodového pojištění apod. (Vláda České republiky, 2018, s. 8), ani jeden z cílů nemířil třeba na nastavení větší rovnosti mezi důchody mužů a žen, ačkoliv v české společnosti pravidelně existoval mezi těmito důchodovými hodnotami průměrný rozdíl již po několik let přibližně tři tisíce korun (Český statistický úřad, 2021).

V programu se objevila například pasáž o podpoře udělování flexibilnějších pracovních závazků, s čímž souvisela také podpora možnosti nástupu dětí do mateřských škol již od dvou let, což by rovněž pomohlo rodičům s návratem do pracovního prostředí (Vláda České republiky, 2018, s. 10). Program také navrhoval vyšší podporu rodičů samoživitelů, kterým chtěly strany tak garantovat zálohované výživné poskytované státem, pokud mu druhý rodič vůbec finančně nepřispíval (Vláda České republiky, 2018, s. 10). Celkově však program obsahoval spíše hospodářské, zemědělské a ekonomické záležitosti, které chtěly strany změnit, upravit nebo odstranit, a genderovým nerovnostem se program vůbec nevěnoval, pouze občany nabádal k vyhýbání se xenofobii. Ano 2011 úplně vynechalo témata jako gender pay gap, dosažení více žen do vedoucích pozic, vyrovnání zaměstnaneckých sfér, ve kterých se vyskytovaly pouze ženy nebo pouze muži, LGBTQ témata atd., což byla témata, která přitom Českou republiku stále trápila. Jako zásadní problém českého Hnutí jsem ale viděla v tom, že přímo ženám ve svém volebním programu pro období 2017-2021 věnovalo pouze jeden odstavec ze čtyřiceti stran, který se týkal armády, konkrétně jednu věnu a ve zbytku programu nebyly ženy nijak zmíněny.

Německá unie CDU/CSU, která vládne od roku 2018, sestavila pro toto období vládní program se Sociálnědemokratickou stranou Německa SPD. Unii tak spolu s Ano 2011 spojovalo také to, že obě strany uzavřely pro aktuální volební období koalici spolu s levicovou sociálnědemokratickou politickou stranou.

I tento program obsahoval široké pasáže o ekonomických či hospodářských prioritách, ale také pasáže cílící přímo na ženy, rodinnou politiku apod. Oproti českému koaličnímu programu nebyl tento ale napsán s použitím generického maskulina, které ačkoliv by mělo

zastupovat rovnocenně ženy i muže, tak v tomto případě ženy úplně vynechalo z vládního programu. Německý vládní program tak pravidelně zmiňoval muže i ženy.

Jedna z prvních kapitol programu CDU/CSU se zabývala rodinnou politikou. Unie si dala za cíl stejně jako Ano 2011 vystavět více jeslí, aby se rodiče mohli snadněji vrátit na pracovní trh. S tím souvisela i vyšší podpora částečných pracovních úvazků. Oproti Hnutí Ano 2011 však německá koalice připojila povinnost umožnit lidem pracujícím na částečný úvazek, který si snížili z plného úvazku, vrátit se snadno opět na ten plný. Koalice tím chtěla německým pracujícím zajistit určitou formu flexibility ve sladování pracovního života s rodinným (Vláda České republiky, 2018, s. 12).

Další z priorit, kterou si německá koalice ustanovila, byla snaha o větší podporu žen i dětí, které zažily jakékoliv formy násilí během svého života. Podpora měla být ve finanční formě nebo ve formě ulehčení podmínek pro stěhování se do azylových domů. S tím souvisel i bod, který garantoval zvýšení finanční podpory pro rodiče samoživitele (Die Bundesregierung, 2018, s. 11), kterých bylo podle posledních statistik v Německu 2,6 milionů. Z tohoto čísla tvořily 2,2 milionů ženy, tudíž tento krok primárně cílil na matky samoživitelky, tudíž na podporu žen (Pawlik, 2021). Jelikož Německo v předchozích letech přijalo více než milion migrujících osob z Afriky a okolních států, přidala si nově zvolená koalice v roce 2018 za jeden ze svých cílů tyto nové obyvatele/obyvatelky do Německa integrovat. Na tomto programu byl proto bod, který si kladl za cíl integrovat do německé společnosti především ženy, které se do Německa během migrační krize přistěhovaly, skrze zaměstnanost, protože podle německé vlády přímo na nich závisela celá integrace imigrantů/imigrantek (Die Bundesregierung, 2018, s. 21).

Významný vládní cíl se objevil ale až na řádce č. 793, kde koalice podotkla, že: *„Respektujeme genderovou rozmanitost. Všichni lidé by měli mít možnost žít svobodně a bezpečně bez ohledu na jejich sexuální identitu – se stejnými právy a povinnostmi. Odsuzujeme nepřátelství vůči homosexuálům a transsexuálům a bojujeme proti všem formám diskriminace,“* (Die Bundesregierung, 2018, s. 21). Oproti českému vládnímu programu tak německá koalice věnovala alespoň část svého programu LGBTQ a vzkázala jim, že jim přisazuje stejnou váhu jako veškerým německým občanům/občankám, a že se chtěla prosazovat za genderovou rovnost ve společnosti. Koalice si také dala za cíl prosadit skrze německou legislativu možnost uzavírání stejnopohlavních sňatků, s jejichž uzavřením by svatebčané/svatebčanky měli konečně stejná práva a pravidla, jaká poskytují sňatky heterosexuálních párů (Die Bundesregierung, 2018, s. 133). Tento cíl strany v následujících letech splnila. Poté následovala jedna celá kapitola zabývající se rovnými právy pro muže i ženy, ve které vláda zmínila například svůj cíl dosadit více žen na řídicí pozice, aby se na

nich vyskytovaly ve stejném množství, jako byli obsazováni muži a nastala tak mezi nimi genderová rovnost. Tento cíl si vládní koalice ustanovila splnit do roku 2025 a jeho součástí bylo také uvést pravidla pro vyrovnané obsazování státních pozic pro ženy a muže a s tím i související vyrovnané finanční ohodnocení (Die Bundesregierung, 2018, s. 24).

Německá koalice si mezi své priority připojila také zavést rovnoměrné zapojení žen a mužů do politické sféry a vědy a zmínila také nastavení vyšší obrany žen proti sexuálnímu obtěžování skrze snadnější následnou lékařskou i psychologickou podporu a vyšší garanci bezpečí díky vylepšení telefonní linky. Ta byla určena přímo ženám, které se staly oběťmi sexuálního násilí, aby jim pomohla se s touto zkušeností co nejrychleji a nejsnáze vyrovnat (Die Bundesregierung, 2018, s. 25). Vládní koalice stejně jako ta česká zmínila seniory/seniorky a jejich podporu v lékařském i sociálním odvětví, ale vůbec se nevěnovala například dorovnání výše penzijní dávky, která se momentálně mezi německými ženami a muži lišila o více než 400 eur (Hilschberger, 2021), tedy přibližně deset tisíc korun.

Strana	Ano 2011, ČSSD	CDU/CSU, SPD
Vládnoucí období	2018-2021	2018–2021
Název programu:	Programové prohlášení vlády České republiky	Koalitionsvertrag zwischen CDU, CSU und SPD
Počet stran programu:	40	175
Oblast zabývající se genderovými tématy:	Žádná konkrétní zmínka o ženách, pouze pasáž o dosažení více žen v armádě	Podkapitoly: viz. Příloha 3 III. 3. Stejná práva pro ženy a muže III. 4. Boj proti násilí na ženách a dětech
Zhodnocení:	<i>různý rozsah informací podmíněný</i>	
Hlavní body:	<ul style="list-style-type: none"> -Ekonomika -Hospodářství -Zemědělství -Digitalizace -Mezinárodní vztahy - Penzijní podpora -Vzdělání -Kultura 	<ul style="list-style-type: none"> -Ekonomika -Hospodářství -Zemědělství -Digitalizace -Mezinárodní vztahy -Penzijní podpora -Vzdělání -Kultura

	<p>-Životní prostředí</p> <p>-Doprava</p> <p>-Obrana</p>	<p>-Životní prostředí</p> <p>-Respektování genderové rozmanitosti</p> <p>-Rodinná politika</p> <p>-Imigrace</p>
Body genderové rovnosti:	<p>-Výstavba jeslí a školek</p> <p>-Zkrácené úvazky</p> <p>-Vyšší finanční podpora pro rodiče samoživitele</p> <p>-Nástup dětí do školek již od 2 let</p>	<p>-Výstavba jeslí a školek</p> <p>Zkrácené úvazky</p> <p>- Vyšší finanční podpora pro rodiče samoživitele</p> <p>-Vyrovnání žen a mužů v pracovní sféře</p> <p>-Vyrovnání žen a mužů v politické sféře</p> <p>-Vyrovnání žen a mužů v akademické sféře</p> <p>-Vyrovnání žen a mužů a vedoucích pozicích</p> <p>-Prosazení stejnopohlavních sňatků</p> <p>-Vyšší obrana proti sexuálnímu obtěžování</p> <p>-Odstranit gender pay gap</p>
Program mířil na:	Čtenáře/čtenářku programu	Všechny: imigranty/imigrantky ženy i muže lidi všech etnik, barev pleti, náboženství na všechny formy rodin
Kritika:	<p>-Žádné dorovnávání důchodů</p> <p>-Generické maskulinum</p> <p>-Žádná konkrétní zmínka o ženách</p>	<p>- Žádné dorovnávání důchodů</p>

	-Žádná konkrétní zmínka o LGBTQ -Žádná konkrétní pasáž o genderových nerovnostech viz. příloha 4	
--	--	--

Oba vládní programy ukázaly, že česká a německá koalice si stanovila podobné cíle v odvětví ekonomickém, hospodářském i zemědělském, a že důležitou roli pro všechny politické strany hrála digitalizace, finanční rozvoj a zlepšování mezinárodních vztahů, ale ohledně genderových témat se jejich přístupy v rámci programů značně lišily. Ano 2011 psalo spolu s ČSSD celý program s použitím generického maskulina, tudíž z něj vyplývalo, že si strany vůbec neurčily mezi své vládní priority zlepšení postavení a fungování žen v České republice, a že na ně svým programem téměř necílí. Samotné ženy pak strany zmínily pouze jednou ve svém programu, když se zabývaly zvýšením počtů žen a mužů v armádě. Z dalších pasáží vyplývalo, že koalice chtěla více podpořit např. flexibilní pracovní úvazky, zvýšit finanční podporu pro rodiče samoživitele apod., ale ani tyto části nebyly mířeny přímo na ženy, i když se jimi vlastně zabývaly.

Oproti hnutí Ano 2011 německá koalice mířila často ve svých cílech přímo na ženy, věnovala jim samotné kapitoly zabývající se odstraněním genderových nerovností v pracovním ale i soukromém poli, mezi její cíle tak patřilo například vyrovnání počtů žen a mužů v pracovní sféře, vyšší dosazení žen na přední pozice atd. Stejně jako česká koalice se německá CDU/CSU a SPD zabývala podporou zkrácených pracovních úvazků mířících na ženy vracející se z mateřské dovolené a zvýšení finanční podpory matkám samoživitelkám. Zásadní rozdíl mezi programy obou politických stran byl ale v pasážích o LGBTQ, Ano 2011 a ČSSD je ve svém programu vůbec nezmínily. Německá koalice si naopak dala za cíl prosadit v Německu chválení stejnopohlavních sňatků, které ve Spolkové republice byly během tohoto volebního období povoleny. Ačkoliv je CDU/CSU křesťanskou unií, rozhodla se tak věnovat celospolečenské rovnosti a vedle genderové rovnosti i na základě sexuality.

2.1.6 Reálná aktivita politických stran

Ačkoliv dosud bylo již možné učinit závěry, která z politických stran Ano 2011 a CDU/CSU si stanovila mezi své priority pro vládní období 2017–2021 genderovou rovnost, nastavit ji ve společnosti, nebo ji alespoň zvýšit, tak mezi jednu z svých hlavních výzkumných otázek pro tuto práci také bylo, která ze stran činí opravdové kroky pro

dosažení genderové rovnosti, a která ze stran si pouze nastavila svou politiku na tomto tématu, o kterém během poledních let začala společnost více hovořit. Zaměřila jsem se tak na dvě genderová témata, která během tohoto období velice rezonovala českou i německou společností.

2.1.6.1 Menstruační daň

Jedna z aktivit související s genderovou rovností, kterou německá CDU/CSU během tohoto volebního období uskutečnila, se týkala tématu menstruace. Strana podpořila v roce 2019 dvě dívky z Německa, Nanny-Josephine Roloff a Yasemin Kotra a jejich výzvu nesoucí název Die Periode ist kein Luxus, Menstruace není žádný luxus. Dívky skrze ni protestovaly proti daňové sazbě 19 %, která do té doby byla v Německu uvalena na menstruační pomůcky, a která tak diskriminovala ženy na základě biologického pohlaví⁹ a funkcí s ním spojených. Strany CDU/CSU tak obě dívky vyslyšely a prosadily snížení daňové sazby od 1.1.2020 na 7 %, jelikož toto zboží bylo označeno zbožím nezbytným pro život (Die Zeit, 2019).

I české hnutí Ano 2011 se během posledního volebního období tímto tématem zabývalo. Hnutí tak v roce 2020 zareagovalo na dění ve Skotsku, které jako první země Evropské unie snížilo daňovou sazbu menstruačních pomůcek na 0 %. Předseda českého Hnutí se k tomu vyjádřil na sociální síti takto: „*Skotsko bude jako první země na světě všem ženám hradit menstruační pomůcky...Novináři se mě ptají, jestli by bylo něco takového možné i u nás. U příjmově nejslabších určitě. Požádal jsem @alenaschillerova, aby našla řešení*“ (Twitter, 2020). Ministerstvo financí spadající pod Ano 2011 tak následně navrhlo snížit daň na menstruační pomůcky z 21 % na 10 %, avšak nakonec se rozhodlo pro jiné řešení. Deset milionů menstruačních vložek zařadilo mezi suroviny nezbytných pro případ válečných či živelných katastrof a rozhodlo se věnovat každým rokem dva miliony menstruačních vložek potravinovým bankám, které by je pravidelně následně přesunuly ženám v tísní. Ministerstvo financí se k tomuto kroku vyjádřilo tak, že „*Jedná se zároveň o řešení, které oproti alternativě ve formě snížení DPH s rozpočtovým dopadem až 400 milionů Kč představuje také významnou úsporu pro veřejné rozpočty,*“ (ČTK, 2021).

---

⁹ Pohlaví označuje fyzické a anatomické charakteristiky typické pro muže a ženy, kterými se od sebe oba subjekty odlišují. Zjednodušeně se dá rozdíl mezi pojmy pohlaví a gender vysvětlit tak, že pojem pohlaví se zabývá spíše biologickými vlastnostmi, zatímco gender se více týká vlastností psychologických. Co však oba tyto pojmy spojuje je, že gender i pohlaví získáváme automaticky ihned po narození (Malo, 2020, s. 63). Velkou otázkou stále zůstává, kolik pohlaví opravdu existuje. Velká část společnosti se uchyluje k závěru, že jsou dvě, pohlaví mužské a pohlaví ženské. Tomu již ve dvacátém století odporovala přední americká feministická myslitelka a filozofka Judith Butler, která s pojetím pouze dvou pohlaví nesouhlasila a upřednostňovala souvislost pohlaví spolu s genderem a touhou. Pohlaví považovala za stejný sociální konstrukt jako gender, který nestojí mimo sociální řád a je nestabilní stejně jako gender (Jarkovská, 2017, s. 142).

Volné menstruační pomůcky tak v obou zemích a v obou politických stranách vyvolaly naprosto odlišné řešení celé situace. Ačkoliv se hnutí Ano 2011 původně vyjadřovalo tak, že by stejně jako sousední Německo chtělo snížit daň nastavenou pro menstruační pomůcky, nakonec si vybralo úplně jiný způsob, jak srovnat tuto genderovou nerovnost. Avšak deset milionů menstruačních vložek by v případě nějaké ohromné krize přiřadilo přibližně dvě menstruační vložky na jednu ženu, a ačkoliv by v tomto případě hrál roli i věk dívek a žen, tak i tak by to pravděpodobně nestačilo rovnoměrně pro všechny ženy v případě krize, která by trvala několik dnů. Navíc velké množství žen má sjednocený menstruační cyklus. Tudíž tento samotný krok by mohl v případě krize spíše vyvolat další diskriminace a nerovnosti v přerozdělování.

Druhá část tohoto řešení bylo darování dvou milionů menstruačních vložek potravinovým bankám každý rok pro ženy, které se dostaly do finanční nouze. Z tohoto řešení však vyplývá, že hnutí Ano 2011 nezahrnulo do svých plánů snížit daň menstruačních pomůcek, která tak již několik let patřila mezi jednu z nejvyšších v Evropě s odůvodněním, že by to český stát stálo 300 milionů korun. Tento krok však, ačkoliv pomohl části ženské populace v České republice, tak genderovou nerovnost stále převládající ve společnosti nijak neupravil. Naopak spíše dokázal, že české politické prostředí je založené na patriarchátu, kdy o ženách rozhodují muži, kteří následně činí rozhodnutí pouze z jejich pohledu na věc. Německá Unie naopak v tomto případě darovala hlas dvěma ženám, ačkoliv v té straně stejně jako v českém Hnutí převažovali muži a udělala alespoň malý krok k nastolení genderové rovnosti ve společnosti.

2.1.6.2 Kvóty zvyšující podíl žen na vedoucích pozicích

Také kvóty byly v posledních letech ve světě čím dál častěji používány jako standardní a velice efektivní nástroj sloužícím k odstranění rozdílů mezi ženami a muži. V posledních letech se tudíž promítly i na politickou scénu v České republice i Německu a staly se součástí vášnivých debat, jelikož byly často považovány za kontroverzní.

Německo chtělo již v roce 2015, v počátcích migrační krize zavést kvóty přerozdělující imigrující osoby do jednolitých členských států Evropské unie. Už tento návrh na vyřešení celé situace ze strany Německa, ve kterém byla vláda rozložená úplně stejně jako v následujících obdobích, tedy i během toho analyzovaného, mohl ukázat pozitivní vztah německé vlády CDU/CSU, SPD, právě ke kvótám, ačkoliv se k nim německá kancléřka za CDU nestavěla tak pozitivně (Ulrich, 2020). Tudíž i v loňském roce se vládnoucí unie CDU/CSU rozhodla splnit jeden z bodů svého volebního programu a podala návrh na zavedení legislativních kvót pro rovnou účast žen na vedoucích pozicích v

soukromém a veřejném sektoru, FūPoG II. Návrh zákona tak navázal na první FūPoG schválený v roce 2015, který už tehdy stanovoval první německé kvóty pro genderovou tematiku na 30 %, tedy minimální počet žen v dozorčích radách velkých německých společností. S tím měl souviset i vyšší počet žen ve výkonných radách, ten ale nebyl na základě závazných kvót. Jelikož tak tento krok příliš nenavýšil počet žen ve vedoucích pozicích, jen o několik procent, rozhodla se CDU/CSU přistoupit k jeho rozšíření (Belousova, 2020).

Návrh zákona FūPoG II prosazující kvóty pro ženy mezi členy představenstva, tedy do výkonných funkcí, tak byl schválen spolkovou vládou 6. 1. 2021 (Bundesregierung) a pokračoval ke schválení Spolkovou radou Bundesrat, která je občas považována za horní komoru německého parlamentu. Ta návrh upravila tak, že navýšila sankce pro dané osoby/společnosti, které by změnu zákona nedodržovaly. Také návrh zákona doplnila pasáží ohledně ochrany mateřské a rodičovské dovolené pro členky správních rad, které do té doby nebyly pro ženy garantována. Cílem této změny zákona bylo nastolení vyšší rovnováhy pro ženy mezi pracovním a soukromým sektorem a nastolení rovnocenné účasti žen na vedoucích pozicích. Spolková rada také přidala pasáž o povinné informovanosti, kdy společnosti byly povinny sdílet s německou státní správou informace o tom, jaké si stanovily cíle ohledně jmenování žen do správních rad pod podmínkou sankcí. To by mělo vyrovnat rozložení žen a mužů v představenství a tím pádem se pokusit o vyšší genderovou rovnost v německém pracovním prostředí. Jelikož však návrh zákona neobsahoval veškerá nutná opatření k prosazení zákona, zatím nenabyl platnosti. Německý spolkový sněm, ve kterém získala CDU/CSU nejvíce hlasů, si však dal za cíl zákon do roku 2025 schválit a zavést, aby konečně nastala rovnocenná účast žen na vedoucích pozicích (Belousova, 2020).

Naopak české hnutí Ano 2011 mělo ke kvótám naprosto opačný postoj. Nejprve už v roce 2015 odmítlo kvóty přerozdělující migranty/migrantky v rámci Evropské unie, což pravděpodobně představilo postoj, jaké bude celkově zastávat ke kvótám.

Jelikož hnutí Ano 2011 jako celek nepodniklo vůči zavedení genderových kvót vůbec žádné kroky, ani je nezapojilo to svých programů, tak v České republice nebyly nikdy ani schváleny. Na první pohled by tedy bylo možné stanovit, že se hnutí ANO o dosažení rovnosti ve společnosti nijak nezajímá, jelikož se v tomto tématu vůbec nijak neangažuje. Ale pravděpodobně na toto téma nemá jeden společný vyhraněný názor, a proto nemůže ani nějaké kroky podnikat.

Postoj nějakých členů/členek hnutí Ano 2011 se totiž postupem času ke genderovým kvótám proměnil. Zmocněnkyně pro lidská práva z hnutí Ano 2011 Helena Válková se v roce 2019 například odkázala na Skandinávii, ve které jsou silné podpory genderové rovnosti již

několik let a prohlásila na mezinárodní konferenci Proč to tak trvá? Aneb účast žen na politickém rozhodování, že *„Ženám jde hlavně o mediaci, ne o likvidaci politického protivníka. Pojďme mezigeneračně jako ženy spojit své síly a kultivovat politickou scénu v ČR. A nebojím se přiznat, že jsem se, pokud jde o zavedení kvót, mýlila. Dnes už vím, že bez kvót to nepůjde,“* (Rovnost, 2019), zároveň ale dodala, že prosadit v České republice genderové kvóty bude náročné. Odlišný přístup k genderovým kvótám zastávala ale Radka Maxová z Hnutí, která se k zavedení genderových kvót v politice vyjádřila tak, že *„V současnosti ani není mnoho žen, které by do politiky, když to vztáhnu na politiku, chtěly...“* (Český rozhlas, 2018). Tato vyjádření vlastně odpovídají pravděpodobně názoru na genderové kvóty, který s médii sdílel Andrej Babiš, Předseda Hnutí. Ten se totiž ke genderovým kvótám vyjadřoval v minulosti velice kriticky a skepticky. Genderové kvóty v politickém prostředí ani v představenstvech nepodporoval, ale následně změnil názor a jeho stranická kolegyně Věra Jourová v deníku Blesk uvedla, že Andrej Babiš *„... na tuto otázku změnil názor. Byl k ní z počátku skeptický, nyní by ale věc rád podpořil.“* Za několik let se však genderové kvóty v české politice nijak nevyřešily a momentálně, téměř tři měsíce před dalšími volbami do Poslanecké sněmovny toto téma ve společnosti utichlo, což znamená, že Ano 2011 tímto tématem rozhodně nemíří na nové voliče/voličky podzimních voleb, a že si je rozhodně nezahrnulo do své předvolební kampaně.

Na závěr této kapitoly je tudíž snadné shrnout, že genderové kvóty, které rezonovaly českou i německou společností v předchozích letech nastavila pouze německá unie CDU/CSU, která rozšířila genderové kvóty do dalších odvětví, což měla i ve svých volebních programech a zvýšila tak ženám možnost dostat se do předsednictví společností, mít v nich rovnocenné podmínky spolu s muži a také možnost dostat se na vysoké pozice. Oproti Unii Ano 2011 nemá otázku kvót stále ještě vyřešenou a jeví se dost nesjednoceně. Avšak dobrou zprávou zůstalo, že předseda strany, který má v této záležitosti klíčové slovo postupem času změnil svůj náhled na kvóty a nenahlíží na ně tak negativně.

Ohledně daně na menstruační pomůcky to vlastně dopadlo podobně jako s kvótami. Německá Unie chtěla snížit daň na menstruační pomůcky z 21 % na 7 % a zasadila se tak o nastolení větší genderové rovnosti v německé společnosti. Předseda hnutí Ano 2011 po vzoru Skotska řekl, že také sníží daň na menstruační pomůcky pro české ženy na 10 %, jelikož v České republice panuje jedna z největších daní na menstruační pomůcky v Evropské unii, ale následně Ministryně financí Alena Schillerová daň snížit odmítla a nastavila vyrovnání tak, že přesunula deset milionů menstruačních pomůcek mezi suroviny nezbytné pro případ krizových situací, jelikož by původní krok stál český stát 300 milionů

korun. Tím se strana Ano 2011 ukázala tak, že genderová rovnost ve společnosti pro ni nebude tak zásadní.

Závěr

Ve své diplomové práci, která nese název Rozdíly v prosazování genderové rovnosti v politice hnutí Ano 2011 a unie CDU/CSU jsem srovnávala politiku české a německé vládnoucí strany Křesťanskodemokratické unie CDU/CSU ze Spolkové republiky Německo a politického hnutí Ano 2011 z České republiky na základě jejich přístupu ke genderové rovnosti. Má diplomová práce tak byla zasazena do jednoho volebního období těchto stran, které trvalo od roku 2017 do podzimu 2021.

Porovnání jsem prováděla na základě kritérií jako byli jejich voliči a voličky, v jakém rozložení byli zastoupeni členové a členky stran na vedoucích pozicích, jací byli vybráni ministři a ministryně zastupující tyto strany, jací ministři/ministryně byli naopak během jednoho volebního období z této pozice sesazeni, jaké genderové cíle obsahovaly politické, vládnoucí i stranické programy těchto stran, jak tyto dokumenty cílily na ženy a muže, jaké cíle si strany kladly pro svou politickou aktivitu, jestli tyto cíle mířily spíše na ženy nebo na muže, nebo byly na základě genderu vyrovnané, jakou aktivitu prováděly obě strany a jejich zástupci/zástupkyně během tohoto období, na koho mířil i celkový marketing politických stran a další veřejné činnosti, které se stranám v genderové politice dařily nebo nedařily splnit apod.

Na svou výzkumnou otázku, *Jak politické strany genderovou rovnost ve své politice konstruují a jak ji prosazují?*, jsem našla odpověď především ve volebních i stranických programech analyzovaných stran. Ano 2011 si totiž do svého volebního programu pro Poslanecké volby konané v roce 2017, díky kterým tyto volby vyhrálo, mnoho genderových priorit nezařadilo. Přímou ženou zmínilo v celém programu pouze jednou, kdy řeklo, že chce zvýšit počet žen a mužů v armádě. Následně se v programu vyskytovalo ještě pár pasáží, které bylo možné interpretovat jako pasáže řešící genderové nerovnosti v české společnosti, a to informace o cílech vystavět nové školky, zvýšit počet zkrácených úvazků, zajistit pečujícím osobám rychlejší odchod do důchodu a snížit daně osobám pracujícím s vysokým podílem lidské práce. Kdyby tedy ženy nebyly ve stranickém i volebním programu zmíněny jednou, dalo by se považovat hnutí Ano 2011 za velice genderově pokrokové, jelikož by zastávalo genderovou neutralitu svých občanů, a proto se rozhodlo psát své programy tak neutrálně. V tomto případě však Hnutí spíše projevilo velký nezájem o genderová témata, a pokud, tak se ženám snažila nabídnout pouze genderovou rovnost na základě finančních podpor.

Naopak CDU/CSU řešila ve svém volebním programu genderová témata hodně. Spolu s Hnutím Unie podporovala výstavbu školek a jeslí, aby rodiče měli snazší přestup mezi

rodinným a pracovním prostředím a stejně tak podporovala zavedení většího počtu částečných úvazků. Nově však ve svém volebním programu CDU/CSU uznala podporu všech forem manželství, což jako křesťansko-konzervativní Unie se v minulosti uzavírání stejnopohlavních sňatků velice bránila. CDU/CSU se ve svém programu zaměřila rovněž na odstranění gender pay gap, dorovnání počtů žen a mužů v politické sféře, v akademické sféře i na vedoucích postech a zasazení se o vyšší obranu proti sexuálnímu obtěžování, kterému ve společnosti podléhají více ženy než muži. Tento bod si CDU/CSU následně vložila i do vládního programu, který podepsala spolu se stranou SPD, se kterou uzavřela koaliční smlouvu pro období 2017-2021. Ani jedna z politických stran se však vůbec nezabývala třeba dorovnáním důchodových penzí, mezi kterými jsou v obou zemích velké rozdíly založené právě na základě genderu.

Strana CDU/CSU tak minimálně své stranické i volební programy pro analyzované období sestavila tak, že z nich byl vidět velký zájem o řešení genderových nerovností uvnitř společnosti, zatímco české Hnutí podle svých programů vyznívá jako strana, která se o genderovou nerovnost a ženy celkově vůbec nezajímá. Navíc sestavovalo své programy v generickém maskulinu, jako by ženy neexistovaly.

Avšak naopak v rozložení členů a členek všech analyzovaných stran a obsazování nimi ministerských postů, je to právě hnutí Ano 2011, které vypadá, že se pokoušelo o větší genderovou rovnost. Už jen z hlediska místopředsedů/místopředsedkyní stran si na tuto pozici pro analyzované volební období zvolilo Ano 2011 28,5 % žen, zatímco CDU/CSU si zvolilo žen o trochu méně na tuto pozici, 27,2 %. Navíc do voleb do Evropského parlamentu, které se konaly v roce 2019 poslalo na své kandidátní listině na první místo Ditu Charanzovou, zatímco německá Unie obsadila první místo tradičně mužem, Manfredem Weberem.

I z hlediska obsazování ministerských pozic je hnutí Ano 2011 otevřenější ženám. Pro analyzované období získalo osm ministerstev, které ze 37,5 % obsadilo ženami. Navíc jim věnovalo Ministerstvo financí i Ministerstvo průmyslu a obchodu a Ministerstvo spravedlnosti, což jsou typicky mužské resorty. CDU/CSU naopak obsadilo ženy pouze na 30 % svých ministerstev, a na tyto pozice je jmenovala pouze CDU. Ženy zastávaly pouze jeden tvrdý resort, a to, když Annergret Kramo-Karrenbauer byla jmenována Ministryní obrany.

Následná aktivita politických stran podporující genderovou rovnost se však opět proměnila ve prospěch německé unie CDU/CSU, která uposlechla dvě své občanky a snížila daň na menstruační pomůcky na 7 %, aby tak ženy nemusely platit vysoké částky za prostředky, které potřebují k životu. Hnutí Ano 2011 se k tomuto kroku postavilo naprosto

opačně, a ačkoliv předseda strany podpořil rovněž snížení daní, daně nakonec nebyly sníženy a pouze byl zvýšen počet menstruačních pomůcek v rezervách státu proti pohromám. Stejně stanovisko zastává Ano 2011 i ve svém vztahu ke zavedení generových kvót, které v Německu už díky CDU/CSU fungují na prosazování žen do předsednictví společnosti a obsazování vysokých pozic. Ano 2011 se dodnes nemůže shodnout na svém postoji k generovým kvótám, a tak zatím nic nepodniklo.

Ačkoliv se na první pohled mohlo zdát, že výsledky analýzy vypadají předem celkem jasně, a to tak, že německá unie CDU/CSU se o genderovou rovnost a obecně genderové záležitosti zajímá více než české hnutí Ano 2011, tak když jsem se podrobně zaměřila na politické i stranické programy obou stran a jejich činnosti, zjistila jsem, že určit závěrečný výsledek analýzy je poněkud obtížné.

Odpověď tedy na výzkumnou otázku, *Jaká z politických stran se více pokouší ve společnosti prosadit genderovou rovnost*, je tedy náročné stanovit. Má odpověď je, že to dělají obě strany na první pohled podobným způsobem, jelikož si stanovují podobné cíle, jako výstavbu školek, podporu částečných úvazků apod., ale konečné řešení obě vztahy pojmu vždy naprosto jinak. Ano 2011 se tedy evidentně pokouší o větší genderovou rovnost na ministerských pozicích a rozhodně nezastává názor, že tvrdé ministerské posty patří jen mužům, naopak do nich obsazuje hodně ženy, což CDU/CSU dělá obráceně. Naopak ale CDU/CSU nahrazuje své ministry/ministryně ve stejné genderové rovnováze viz. Ursula von der Leyen byla nahrazena Annergret Kramo-Karrenbauer na Ministerstvu obrany. To české Hnutí nedělá. Poté však ale z hlediska reálné aktivity je to právě CDU/CSU, která se snaží opravdu prosadit genderovou rovnost uvnitř společnosti, zatímco Ano 2011 tyto problémy, které se v České republice rovněž vyskytují, ignoruje.

Myslím si tak, že Ano 2011 se moc nezajímá o genderovou problematiku, avšak nediskriminuje ženy na základě pohlaví ve funkcích nebo aktivitách svých členů/členek. CDU/CSU naopak řeší genderové nerovnosti ve společnosti, avšak uvnitř Unie stále panují velké genderové stereotypy, které už Unie nijak neřeší, viz. poměr ministrů/ministryň apod. Kdyby se ale CDU odpojila z koalice uzavřené s CSU, tak pravděpodobně by výsledky mé analýzy dopadly úplně jinak, protože často to byla CSU, která blokovala kroky podporující genderovou rovnost.

Tuto práci je možné rozšířit o analýzy dalších dokumentů, analýzy dalších volebních období, kdy obě strany byly nebo budou u vlády, a získat tak ještě podrobnější informace o tom, jak se Ano 2011 a CDU/CSU zasazují o genderovou rovnost uvnitř společnosti.

Zdroje

Literatura

BECK, Ulrich, 2004. *Riziková společnost: Na cestě k jiné moderně*. Slon. ISBN 978-80-7419-047-6.

BOHUSZAK, Jiří, 1967. *Teorie státu a práva*. Orbis.

BUDIL, Ivo T., 2001. *Za obzor Západu: proměny antropologického myšlení od Isidora ze Sevilly po Franze Boase*. Triton. ISBN 978-80-7254-163-8.

BUREŠOVÁ, Jana, 2001. *Proměny společenského postavení českých žen v první polovině 20. století*. Katedra historie, Univerzita Palackého. ISBN 9788024402482.

ČECHUROVÁ, Jana, 1999. *Česká politická pravice: mezi převratem a krizí*. NLN. ISBN 9788071062646.

ČESKOSLOVENSKÁ AKADEMIE VĚD, 2001. *Czech sociological review*. Nakl. Čsl. Akademie věd.

DAHLERUP, Drude, 2006. *Women, quotas and politics*. Routledge. ISBN 9780415429689.

DIE BUNDESREGIERUNG, 2018. *Ein neuer Aufbruch für Europa. Eine neue Dynamik für Deutschland. Ein neuer Zusammenhalt für unser Land. Koalitionsvertrag zwischen CDU, CSU und SPD*.

DUVURGER, Maurice, 2016. *Politické strany*. Karolinum. ISBN 978-80-246-2568-3.

DVOŘÁKOVÁ, Zora, 2001. *O Miladě Horákové a Milada Horáková o sobě*. Nakladatelství Eva Milan Nevole. ISBN 8023891618.

EFMERTOVÁ, Marcela C., SAVICKÝ, Nikolaj, 1999. *České země v letech 1848-1918*. Libri. ISBN 978-80-7277-171-4.

GELNAROVÁ, Jitka, 2020. *Reprezentace žen v politice z pohledu politické teorie aneb Co všechno znamená, když se řekne, že ženy jsou v politice podreprezentovány?* Acta Politologica FSV UK.

GIDDENS, Anthony, 2013. *Sociologie. Aktualizované a rozšířené vydání revidované Philipem W. Suttonem.* Argo. ISBN 9788025708071.

HARAWAY, Donna, 1991. *Simians, Cyborgs, and Women: the Reinvention of Nature.* New York: Routledge. ISBN 9780415903875.

HAVEL, Václav, 1999. *Spisy: Eseje a jiné texty z let 1970-1989 Dálkový výslech.* Torst. ISBN 80-7215-090-1.

HAVELKOVÁ, Hana, OATES-INDRUCHOVÁ, Libora, 2015. *Vyvlastněný hlas.* Slon. ISBN 978-80-7419-096-4.

HEINISCH, Reinhard, MAZZOLENI, Oscar Mazzoleni, 2016. *Understanding Populist Party Organisation: The Radical Right in Western Europe.* Springer. ISBN 978-1-137-58197-6.

HEINRICH BÖLL STIFTUNG, 2009. *Gender a demokracie 1989-2009.* Gender studies. ISBN 80-86520-64-1.

HEYWOOD, Andrew, 1994. *Politické ideologie.* Praha: Victoria Publishing. ISBN 80-85865-10-6.

HEYWOOD, Andrew, 1994. *Politické ideologie.* Praha: Victoria Publishing. ISBN 80-85865-10-6.

HLOUŠEK, Vít, KOPEČEK, Lubomír, 2003. *Demokracie: teorie, modely, osobnosti, podmínky, nepřátelé a perspektivy demokracie.* Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav. ISBN 80-210-3195-6.

HOECKER, Beate, 1995. *Politische Partizipation von Frauen.* VS Verlag für Sozialwissenschaften. ISBN 978-3-322-95761-0.

HÖHN, Charlotte, LINKE, Wilfried, MACKENSEN, Rainer, 2003. *Demographie in der Bundesrepublik Deutschland: Vier Jahrzehnte Statistik*. Springer. ISBN 978-3-663-09576-7.

HOLZBACHOVÁ, Ivana, 1997. *Dějiny společenských teorií*. Masarykova univerzita. ISBN 80-210-2357-0.

CHALUPA, Vlastislav, 1990. *Základy politologie*. Atlantis.

CHRISTLICH DEMOKRATISCHE UNION DEUTSCHLANDS, 2017. *Für ein Deutschland, in dem wir gut und gerne leben. Regierungsprogramm 2027-2021*.

JANDOUREK, Jan, 2012. *Slovník sociologických pojmů: 610 hesel*. Grada. ISBN 9788024776125.

JANOŠOVÁ, Pavlína, 2008. *Dívčí a chlapecká identita*. Grada, ISBN: 8024722849.

JESSE, Eckhard, NIEDERMEIER, Hans-Peter, 2007. *Politischer Extremismus und Parteien*. Duncker und Humblot. ISBN 9783428125968.

JIRÁK, Jan, KÖPPLOVÁ, Barbara, 2008. *Masová média: 2., přepracované vydání*. PORTÁL. ISBN 978-80-262-0743-6.

KINZIG, Silke, 2007. *Auf dem Weg zur Macht? Zur Unterrepräsentation von Frauen im deutschen und U.S.-amerikanischen Regierungssystem*. Springer. ISBN 9783531153346.

KLIMENT, Antonín, SITÁROVÁ, Zdenka, 1981. *Dějiny ekonomických teorií*. Praha: Svoboda.

KUBÁT Michal, CABADA Ladislav 2004. *Úvod do studia politické vědy*. Eurolex Bohemia. ISBN 8086432637.

KUBÁT, Michal, MEJSTRÍK, Martin, KOCIAN, Jiří, 2017. *Populismus v časech krize*. Karolinum. ISBN 978-80-246-3485-2.

KUČERA, Rudolf, 2009. *Střední Evropa*. ISE-Institut pro středoevropskou kulturu a politiku.

LEUDORFLOVÁ, Marie L., 1999. *České ženy v 19. století: úsilí a sny, úspěchy i zklamání na cestě k emancipaci*. Janua. ISBN 80-902622-2-8.

LORENZ-MEYER, Dagmar, 2005. O politice lokace: strategie používané ve feministické epistemologii a jejich význam pro výzkum prováděný z feministické perspektivy. In: LINKOVÁ, Marcela a Alice ČERVINKOVÁ, ed. *Myšlení hranic. Genderové pohledy na racionalitu, objektivitu a vědoucí subjekt* [online]. Praha: Sociologický ústav AV ČR, s. 75-97 [cit. 2021-6-26]. Dostupné z: <https://genderaveda.cz/wp-content/uploads/2017/09/Mysleni-hranic.pdf>

MACDONAGH-PAJEROVÁ, Monika, LEQUESNE, Christian, 2006. *Demokracie v Evropě. Příspěvky k tématu demokratického občanství v Evropě*. Prostor, ANO pro Evropu. ISBN 8072601628.

MALO, Antonio, 2020. *Transcending Gender Ideology: A Philosophy of Sexual Difference*. CUA Press. ISBN 978-0813232799.

MANSFELDOVÁ, Zdenka, LINEK, Lukáš, 2009. *Český parlament ve druhé dekádě demokratického vývoje*. Sociologický ústav AV ČR. ISBN 978-80-7330-171-2.

MANSFELDOVÁ, Zdenka, TUČEK, Milan, 2002. *Současná česká společnost*. Sociologický ústav AV ČR. ISBN 80-7330-009-5.

MAREŠ, Miroslav, 2003. *Pravicový extremismus a radikalismus v ČR. Barrister a Principal*. ISBN 8086598454.

MASARYK, Tomáš Garrigue, 1913. *Nesnáze demokracie: dvě úvahy*. Pokrok.

MASARYK, Tomáš Garrigue, 1923. *Politické myšlenky*. Praha: Státní nakladatelství.

MASARYKOVÁ, Anna, MASARYK, Tomáš Garrigue, 2004. *Masarykův sborník XI–XII (1999–2003)*. Masarykův ústav AV ČR. ISBN 80-86495-21-3.

MORROW, Raymond, BROWN, David D., 1994. *Critical theory and methodology*. SAGE Publications. ISBN 9781452243696.

NEUBAUER, Zdeněk, 1947. *Státoveda a theorie politiky*. Jan Laichter.

NEUSTUPNÝ, Evžen, 1967. *K počátkům patriarchátu ve střední Evropě*. Academia.

OATES-INDRUCHOVÁ, Libora, 1998. *Dívčí válka s ideologií*. Sociologické nakladatelství SLON. ISBN 80-85850-67-2.

OLZOG, Günter, LIESE, Hans-Joachim, 1996. *Die politischen Parteien in Deutschland*. Olzog. ISBN 3789275476.

OSVALDOVÁ, Barbora, 2004. *Česká média a feminismus*. Libri. ISBN 80-7277-263-5.

PAJEROVÁ, Monika, HRON, Jan, 2008. *Evropané píší o Evropě*. Praha, Rybka publishers. ISBN 978-80-87067-76-5.

PAVLÍČEK, Václav, HŘEBEJK, Jiří, 1998. *Ústava a ústavní řád České republiky*. Praha, Linde, ISBN 8072011103.

PEHE, Jiří, 2010. *Demokracie bez demokratů: úvahy o společnosti a politice*. PROSTOR. ISBN 9788072602346.

PODRACKÝ, Vlastimil, 2003. *Občanská obroda: konzervativní pohled na problémy současného světa*. Votobia. ISBN 8071985546.

PROROK, Vladimír, 2012. *Tvorba rozhodování a analýza v politice*. Grada. ISBN 9788024741796.

RAKUŠANOVÁ, Petra, 2003. *Ženy v politice a postoje veřejnosti*. Sociologický ústav AV ČR. ISBN 8023974386.

RAKUŠANOVÁ, Petra, 2005. *Mechanismy inkluze a exkluze žen v politice v České republice*. Sociologický ústav AV ČR.

RAKUŠANOVÁ, Petra, 2006. *Česká politika: Ženy v labyrintu mužů?* Sociologický ústav AV ČR. ISBN 8023974386.

RAKUŠANOVÁ, Petra, ŘEHÁKOVÁ, Blanka, 2006. *Participace, demokracie a občanství v evropském kontextu*. Sociologický ústav AV ČR, ISBN 80-7330-091-5.

REINHARZ, Shulamit, 1992. *Feminist methods in social research*. Oxford University Press, ISBN: 0195073851.

RENZETTI, Claire M., CURRAN, Daniel J., 2003. *Ženy muži a společnost*. Karolinu, ISBN 8024605252.

ROTHER, Bernd, SCHMIDT, Wolfgang, 2006. *Willy Brandt. Berliner Ausgabe, Band 8. Über Europa hinaus Dritte Welt und Sozialistische Internationale*. Verlag J.H.W. Dietz Nachf. GmbH. ISBN 3-8012-0308-5.

ROTTEROVÁ, Božena, 1973. *Kázeň a problematika j jejího utváření*. Univerzita Karlova.

RUSSELL, Peter, 2008. *Od vědy k bohu*. Nakladatelství Dybbuk. ISBN 9788086862682.

SAXONBERG, Steven, 2003. *Czech political Parties Prefer Male Candidates to Female Votes*. Oxford University Press. ISBN 9780199246861.

STRÁNSKÝ, M.J., 2009. *Přítomnost: politika, ekonomie, ekologie, věda, umění*. Přítomnost.

STRIJBIS, Oliver, SCHNAPP Kai-Uwe, 2013. *Aktivierung und Überzeugung im Bundestagswahlkampf*. Springer. ISBN 9783658050504.

ŠAMALÍK, František, 1996. *Úvahy o dějinách české politiky: od reformace k osvícenství*. Vuctoria Publishing, ISBN 8071870684.

ŠMAUSOVÁ, Gerlinda, 2002. *Proti tvrdošijné představě o ontické povaze gender a pohlaví*. Institut für Rechts-und Sozialphilosophie, Saarbrücken. ISBN 23364521.

ŠPRINCOVÁ, Veronika, MOTTLOVÁ, Markéta, 2016. *Více žen – jiná politika?* Praha. ISBN 9788090444782.

ŠTĚDRONĚ, Bohumír, POTŮČEK Martin, Vladimír PROROK, Jakub LANDOVSKÝ, David ŘÍHA a kolektiv, 2013. *Politika a politický marketing*. Nakladatelství CH Beck. ISBN: 9788074004483.

ŠTĚCH, Ondřej, 2014. *Smíšená výzkumná strategie*. Gaudeamus. ISBN 978-80-7435-443-4.

TOBOLKA, Zdeněk Václav, 1925. *Československé knihovnictví*. Praha: Československý kompas.

UNGER, Jochem, HURTADO, Antonio, 2013. *Energie, Ökologie und Unvernunft*. Wiesbaden: Springer Fachmedien. ISBN 978-3-658-01503-9.

UNIVERZITA KARLOVA, 2002. *Konsolidace vládnutí a podnikání v České republice a v Evropské unii*. Praha: Matfyzpress. ISBN 8086732002.

VĚŠÍNOVÁ, REMIŠOVÁ, Kamila, 2017. *Gender a pravěká společnost*. Karolinum Press. ISBN 9788024631776.

VINKE, Hermann, 2008. *Die DDR: eine Dokumentation mit zahlreichen Biografen und Abbildungen*. Ravensburger Buchverlag. ISBN 9783473551163.

VON BEYME, Klaus, 1982. *Parteien im westlichen Demokratie*. Springer. ISBN 9783531904009.

WEST, Candace, ZIMMERMAN, Don H, 1987. *Doing Gender*. Gender and Society. ISBN 0803939566.

WOLLSTONECRAFT, Mary, 1904. *Obhajoba ženských práv*. Jan Laichter nakladatelství.

ZELFEL, Alexandra, 2004. *Erziehen – die Politik von Frauen: Erziehungsdiskurse im Spiegel von Frauenzeitschriften im ausgehenden 19. Jahrhundert*. Julius Klinkhard. ISBN 9783781513587.

ŽALOUDEK, Karel, 1996. *Encyklopedie politiky*. Libri. ISBN 8085983117.

Internetové zdroje

ANO 2011, 2015. Jak se registrovat do hnutí Ano. *Ano bude líp* [online]. [cit. 2021-03-30] Dostupné z: <https://www.anobudelip.cz/cs/makame/archiv/novinky/jak-se-registrovat-do-hnuti-ano-21813.shtml>

ANO 2011, 2017. Staronovým předsedou poslaneckého klubu hnutí ANO byl zvolen Jaroslav Faltýnek. *Ano bude líp*. [online]. [cit. 2021-03-30]. Dostupné z: <https://www.anobudelip.cz/cs/makame/aktuality/novinky/staronovym-predsedou-poslaneckeho-klubu-hnuti-ano-byl-zvolen-jaroslav-faltynek-36913.shtml>

ANO 2011, 2017. Teď nebo nikdy. Ten jediný program, který potřebujete. *Ano bude líp* [online]. [cit. 2021-03-30] Dostupné z: <https://www.anobudelip.cz/cs/makame/aktuality/novinky/ted-nebo-nikdy-35720.shtml>

ANO 2011, 2019. Celostátní sněm 2019. *Vimeo* [online]. [cit. 2021-03-30] Dostupné z: <https://livestream.com/accounts/17590784/snem-ano-2019/videos/187488072>

BELOUSOVA, Katja. Frauen in Führungspositionen. Fünf Jahre Quote – Erfolg oder Ernüchterung? *ZDF* [online]. [cit. 2021-03-30]. Dostupné z: <https://www.zdf.de/nachrichten/wirtschaft/frauenquote-unternehmen-fuenf-jahre-100.html>

BOROVÍČKOVÁ, Aneta, 2021. Přednáška Marketing firmy Nemléko [online]. [2021-01-20]. Praha: FSV UK.

BROLÍK, Tomáš, 2020. Malý domek na balatonu. *Respekt* [online]. [cit. 2021-03-30] Dostupné z: <https://www.respekt.cz/tydenik/2019/2/maly-domek-na-balatonu?gift=18g85lvqej>

CDU. Kandidaten. CDU. *CDU/CSU*. [online]. [cit. 2021-05-30]. Dostupné z: <https://www.europawahl-bw.de/kandidaten#c44749>

CDU/CSU, 2017. Für ein Deutschland, in dem wir gut und gerne leben. Regierungsprogramm 2017-2021. *CDU/CSU*. [online]. [cit. 2021-03-30]. Dostupné z: <https://archiv.cdu.de/system/tdf/media/dokumente/170703regierungsprogramm2017.pdf?file=1>

ČESKÁ TELEVIZE, 2019. Kandidáti za Ano 2011 ve volbách do Evropského parlamentu, *Česká televize* [online]. [cit. 2021-03-30] Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/2803787-kandidati-za-ano-2011-ve-volbach-do-evropskeho-parlamentu-2019>

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD, 2019. Česko zná jména nových europoslanců. *Český statistický úřad* [online]. [cit. 2021-03-30] Dostupné z: https://volby.cz/cz/TZ190526_EP2019.pdf

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD, 2021. Graf – Průměrná výše starobního důchodu v České republice. *Český statistický úřad* [online]. [cit. 2021-03-30] Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/graf-prumerna-vyse-starobniho-duchodu-v-ceske-republice>

DEMAGOG. O nás. *Demagog* [online]. [cit. 2021-03-30] Dostupné z: <https://demagog.cz/stranka/o-nas>

DIE ZEIT. Scholz: Steuer auf Tampons soll gesenkt werden. *Die Zeit* [online]. [cit. 2021-03-30]. Dostupné z: https://www.zeit.de/news/2019-10/04/scholz-steuer-auf-tampons-soll-gesenkt-werden?utm_referrer=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F

EVROPSKÁ KOMISE, 2019. Rede zur Eröffnung der Plenartagung des Europäischen Parlaments, Ursula von der Leyen, Kandidatin für das Amt der Präsidentin der Europäischen Kommission. *Europäische Kommission* [online]. [cit.2021-02-12]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/de/speech_19_4230

EVROPSKÝ INSTITUT PRO ROVNOST ŽEN. Genderová rovnost. *Evropský institut pro rovnost žen* [online]. [cit.2021-06-19]. Dostupné z: <https://eige.europa.eu/cs/taxonomy/term/1182>

FACEBOOK, 2020. Příspěvek z facebookového účtu Vojtěcha Adama ze 24.7.2020 *Facebook* [online]. [cit.2021-02-12]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/adamvojtech2017/photos/a.106912366665813/566181377405574/>

FICOVÁ, Silva, 2020. Proč ženy za socialismu feminismus nezajímaly. *Goethe Institut*. [online]. [cit. 2021-03-30] Dostupné z: <https://www.goethe.de/prj/jad/cs/the/sti/21973416.html>

FRIED, Nico, 2018. Wie Merkel Kramp-Karrenbauer zur Kanzlerin machen könnte. *Süddeutsche Zeitung* [online]. [cit. 2021-03-30] Dostupné z: <https://www.sueddeutsche.de/politik/cdu-wie-merkel-kramp-karrenbauer-zur-kanzlerin-machen-koennte-1.4245562>

GELNAROVÁ, Jitka, 2012. Dotud nelze mluvit, že máme všeobecné právo hlasovací, pokud se vztahuje jen na muže. Volební reforma z roku 1907 v diskursu českého hnutí za volební právo pro ženy. *Padesát procent*. [online]. [cit. 2021-03-30]. Dostupné z: <https://padesatprocent.cz/cz/jak-ziskaly-ceske-zeny-volebni-pravo-ii>

HAUSENBLASOVÁ, Jitka. Genderová horizontální segregace na trhu práce. *Gender studies* [online]. [cit. 2021-05-30]. Dostupné z https://genderstudies.cz/download/Genderova_horizontalni_segregace.pdf

HIRSCHBERGER, Ralf, 2021. Einkommen: So viel Geld bleibt Rentnern Schnitt übrig. *Merkur úřad* [online]. [cit. 2021-03-30] Dostupné z: <https://www.merkur.de/leben/geld/rente-monat-geld-rentner-deutschland-westen-osten-unterschied-durchschnitt-rentenversicherung-betriebsrente-zr-90094223.html> 10.03

INSTITUT POLITICKÉHO MARKETINGU, 2013. Kartelová strana. *Politický marketing* [online]. [cit. 2021-03-30] Dostupné z: <https://politickymarketing.com/glossary/kartelova-strana>

JADRNÝ, Petr, 2019. Andrej Babiš: Marta Nováková, ministryně průmyslu a obchodu. *Český rozhlas* [online]. [cit. 2021-03-30] Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/andrej-babis-marta-novakova-ministryne-prumyslu-a-obchodu_1904101234_pj

KUBROVÁ ADAMUSOVÁ, Marcela. Evropa – kdy získaly ženy volební právo? *Padesát procent*. [online]. [cit. 2021-03-30]. Dostupné z: <https://padesatprocent.cz/cz/evropa-kdy-ziskaly-zeny-volebni-pravo>

MRÁZ, Milan, 1999. Dvě výzvy antické filosofie. *Akademický bulletin* [online]. [cit.2021-06-19]. Dostupné z: http://abicko.avcr.cz/bulletin_txt_show_clanek.php?Cislo=07/1999&Poradi=05

PADESÁT PROCENT. Volby do Poslanecké sněmovny PČR 2017. *Fórum 50%* [online]. [cit. 2021-03-30] Dostupné z <https://padesatprocent.cz/cz/statistiky/zastoupeni-zen-a-muzuv-politice/poslanecka-snemovna/ps-2017>

PATZELT, Werner J., 2018. Was ist Konservatismus-gerade heute? *Der Politikblog von Wener J. Patzelt Patzelspolitik* [online]. [cit.2021-06-19]. Dostupné z: <https://wjpatzelt.de/2018/03/22/was-ist-konservatismus-gerade-heute/>

PAWLIK W., 2021. Alleinerziehende in Deutschland. *Statista* [online]. [cit. 2021-03-30] Dostupné z: <https://de.statista.com/themen/5182/alleinerziehende-in-deutschland/>

PERKNEROVÁ, Kateřina, 2019. Století žen? V Česku to neplatí. *Deník.cz* [online]. [cit.2021-06-19]. Dostupné z: <https://www.denik.cz/komentare/glosa-kateriny-perknerove-stoleti-zen-v-cesku-to-neplati-20191019.html>

POSLANECKÁ SNĚMOVNA PARLAMENTU ČESKÉ REPUBLIKY. Předpis 424/1991 Sb. *Poslanecká sněmovna parlamentu České republiky* [online]. [cit. 2021-03-30] Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=424&r=1991>

POSLANECKÁ SNĚMOVNA, 2019. Zastoupení žen v parlamentu *Poslanecká sněmovna* [online]. [cit. 2021-03-30] Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/cms.sqw?z=12508>

PÜTTMANN, Andreas, 2013. Die Moralpächter. *Die Zeit* [online]. [cit. 2021-03-30] Dostupné z: https://www.zeit.de/gesellschaft/2013-09/politiker-christlich-konservativ-moral?utm_referrer=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F

RHEINISCHEN POST, 2019. Europawahl. Kandidaten der deutsche parteien in der übersicht. *Rheinischen Post* [online]. [cit. 2021-03-30] Dostupné z: https://rp-online.de/politik/eu/europawahl/europawahl-2019-kandidaten-der-deutschen-parteien-in-der-uebersicht_bid-8614129

SCHMIDT, Dana. Skandinávské evergreeny. *Fórum 50 %* [online]. [cit. 2021-03-30] Dostupné z <https://padesatprocent.cz/cz/skandinavske-evergreeny>

STATISTA, 2020. Anteil der Frauen an den Mitgliedern der politischen Parteien in Deutschland am 31. Dezember 2019. *Statista* [online]. [cit. 2021-03-30] Dostupné z: <https://de.statista.com/statistik/daten/studie/192247/umfrage/frauenanteil-in-den-politischen-parteien/>

STATISTA, 2020. Anzahl der Parteimitglieder der CDU von 1990 bis 2019. *Statista* [online]. [cit. 2021-03-30] Dostupné z: <https://de.statista.com/statistik/daten/studie/192223/umfrage/mitgliederentwicklung-der-csu/>

ŠPINCOVÁ, Veronika, MOTTLOVÁ, Markéta. Více žen, jiná politika? *Forum 50%* [online]. [cit. 2021-03-30] Dostupné z https://aa.ecn.cz/img_upload/666f72756d35302d6669313030313139/vice_zen_jina_politik_a_forum.pdf

TWITTER, 2020. Twitterový účet Andreje Babiše @AndrejBabis 25.11.2020 [online]. [cit.2021-06-19]. Dostupné z: <https://twitter.com/AndrejBabis/status/1331591588380889091?s=20>.

ULRICH, Angela, 2020. Die Kanzlerin und die Frauen. *Tagesschau* [online]. [cit. 2021-05-30]. Dostupné z:<https://www.tagesschau.de/inland/merkel-15-jahre-101.html>

ÚŘAD VLÁDY. Božena Macháčová-Dostálová. *Úřad vlády* [online]. [cit. 2021-05-30]. Dostupné z <https://www.psp.cz/sqw/detail.sqw?id=2606&org=284>

VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY, 2009. Přehled členů vlády (22. 7. 1998 - 12. 7. 2002). *Vláda České republiky* [online]. [cit. 2021-03-30] Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/prehled-vlad-cr/1993-2007-cr/milos-zeman/prehled-ministru-24634/>

VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY, 2009. Přehled členů vlády (4. 7. 1996 - 2. 1. 1998). *Vláda České republiky* [online]. [cit. 2021-03-30] Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/prehled-vlad-cr/1993-2007-cr/vaclav-klaus-2/prehled-ministru-24632/>

VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY, 2009. Přehled členů vlády. *Vláda České republiky* [online]. [cit. 2021-03-30] Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/prehled-vlad-cr/1993-2007-cr/vaclav-klaus-1/prehled-ministru-24631/>

VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY, 2018. Programové prohlášení vlády České republiky. *Úřad vlády*. [online]. [cit. 2021-03-30]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/assets/jednani-vlady/programove-prohlaseni/Programove-prohlaseni-vlady-cerven-2018.pdf>

VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY. Jan Kněžínek. *Vláda České republiky* [online]. [cit. 2021-03-30] Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/jan-knezinec-167496/>

VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY. Ludmila Jankovcová. *Vláda České republiky* [online]. [cit. 2021-03-30]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/prehled-vlad-cr/1945-1960-csr/klement-gottwald-1/ludmila-jankovcova-41768/>

VOHLÍDALOVÁ, Mart, NYKLOVÁ, Blanka, TENHLEROVÁ, Hana. Bariéry genderové rovnosti ve vědě: předběžné výsledky výzkumu. *NKC Statista* [online]. [cit. 2021-03-30] Dostupné z: <https://genderaveda.cz/bariery-predbezne-vysledky-vyzkumu/>

WICHTERLOVÁ, Lada, 2016. Rodinná politika v ČR: Podpora osobní volby a služeb pro rodiny. *Gender studies* [online]. [cit.2021-02-12]. Dostupné z:

<https://zpravodaj.genderstudies.cz/cz/clanek/rodinna-politika-v-cr-podpora-osobni-volby-a-sluzeb-pro-rodiny>

ZBOŘIL, Josef, 2016. Význam pojmů "republika" a "republikánství". *Hospodářské noviny* [online]. [cit. 2021-05-30]. Dostupné z <https://ihned.cz/c1-65498630-vyznam-pojmu-republika-a-republikanstvi>

Seznam příloh

Příloha 1 Úryvek volebního programu hnutí Ano 2011 pro volby do Poslanecké sněmovny 2017

Příloha 2 Úryvek volebního programu Regierungsprogramm unie CDU/CSU pro volby do Spolkového sněmu 2017

Příloha 3 Vládní program pro období 2018-2021 stran CDU/CSU a SPD

Příloha 4 Prohlášení vlády pro období 2018-2021 stran Ano 2011 a ČSSD

- Kybernetické útoky jako prostředek destabilizace či agrese jsou realitou. Jde o novou bezpečnostní doménu, kterou by bylo nezodpovědné ignorovat. Proto v rámci našich ozbrojených sil vytváříme předpoklady pro vznik efektivní kybernetické obrany. Spolupracujeme s těmi nejpokročilejšími zahraničními partnery.
- V poměru k počtu obyvatel máme jednu z nejmenších armád v Evropě. **Mírový stav AČR by proto měl cílově dosáhnout počtu 30 až 35 tisíc mužů a žen.** V aktivních zálohách je třeba se dostat na 5 tisíc. V roce 2016 jsme výrazně překročili rekrutační cíl. I v příštích letech chceme držet tento vzestupný trend.
- Ve společnosti je slyšet názor, že by bylo dobré vrátit se k základní prezenční službě. Např. ve Švédsku se opět zavádí. Nemyslíme si, že je v současnosti nutné jít u nás touto cestou. Chceme ale občany aktivovat a dát jim možnost k obraně země přispět. Kromě aktivních záloh, jsme proto vytvořili v novele Branného zákona prostor pro vznik tzv. dobrovolných záloh. Po absolvování zdravotních a fyzických testů může tak každý občan absolvovat několikátýdenní cvičení a získat základní branné dovednosti.
- V souvislosti se spornou bruselskou směrnicí omezující držení zbraní soukromými subjekty chystá ministerstvo obrany zákon, kterým se dokážeme s omezením vyrovnat. Jde o návrh zákona o branných spolcích, který je již v meziresortním připomínkovém řízení. Chceme při jeho formulaci vycházet z naší národní tradice spolků a disponovat dalším nástrojem k zapojení občanů do případné obrany země.
- Mluvíme-li o efektivní armádě, musíme investovat do její modernizace. Akvizice představují složitý a nákladný proces. Všichni si pamatujeme skandály a kauzy provázející nákupy na ministerstvu obrany v období před rokem 2014. Chceme jít důsledně cestou dodávek českého zbrojního průmyslu všude tam, kde je to možné a pro stát výhodné. Budujeme s českým zbrojním průmyslem partnerství, založené na vzájemné důvěře a výhodnosti.
- V oblasti ekonomického řízení zavedeme controllingové metody řízení zdrojů. Důsledně budeme uplatňovat pravidlo účelnosti, efektivity a hospodárnosti v rozhodovacích procesech.
- V minulých volebních obdobích nebyla na MO jistota ani rozpočtová, ani personální, armáda neměla připravené nové projekty. Museli jsme řešit největší nedostatky v základní výstroji a výzbroji vojáků, servisu apod. Teď je třeba se soustředit na velké projekty, které intenzivně připravujeme. Díky tomu bude v následujících letech realizována řada významných investic: pořízení špičkových mobilních radiolokátorů, víceúčelových vrtulníků, děla NATO, doplnění stavu Pandurů, obrněná vozidla Titus, projekt bojového vozidla pěchoty (BVP II.), prvky PVO a další.
- Armáda má u obyvatel stále se zvyšující kredit. Nyní na historickém maximu 73 procent. Budeme dále propojovat armádní a občanské aktivity, aktivně informovat o armádní činnosti, posílíme působení na školách. Obnovíme brannou přípravu na základních a středních školách.
- Budeme pokračovat v nastoleném kurzu intenzivnější péče o naše veterány. Dále zkvalitníme zdravotní služby pro naše občany ve třech vojenských nemocnicích.
- Všestranně podpoříme naše sportovce v rámci Dukly Praha.

Příloha 2 Úryvek volebního programu Regierungsprogramm stran CDU/CSU pro volby do Spolkového sněmu 2017

Wohlstand und Lebensqualität	31
Solide Staatsfinanzen	31
Fair und gerecht: Steuern senken für alle	32
Beste Bildung und Ausbildung	34
Chancen für junge Menschen	36
Eigentum und Wohnraum für alle	37
Gesundheit und Pflege auf hohem Niveau	38
Sichere und stabile Renten	41
Frauenpolitik weiter stärken	43
Politik für Ältere und Senioren	44
Kultur und Medien	44
Mobilität für alle	46
Verbraucherschutz bleibt wichtig	48
Chancen im digitalen Zeitalter	48
Digitalisierung ist Chefsache	49
Modernste Daten-Infrastruktur	49
Digitales Bürgerportal	50
Chancen für Wirtschaft und Arbeit	51
Chancen für Bildung und Wissen	53
Chancen für Umwelt und Entwicklung	54
Chancen für Gesundheit und Lebensqualität	54
Europa: Mit Sicherheit!	55
Friedensprojekt Europa	55
Europa als Sicherheitsgarantie	56
Wohlstandsraum Europa	57
Europa als Wertegemeinschaft	57
Deutschland und Frankreich als Motor Europas	58
Sicherheit im Inneren und nach außen	59
Für einen starken Staat: Sicherheit erhöhen, Verbrechen und Terror bekämpfen	59
Menschen in Not helfen, Migration steuern und reduzieren, abgelehnte Bewerber konsequent zurückführen	62
Deutschlands Rolle in der Welt	63
Bundeswehr als Garant unserer Sicherheit	64
	2

Inhalt

Präambel	4
I. Ein neuer Aufbruch für Europa	6
II. Eine neue Dynamik für Deutschland	11
III. Familien und Kinder im Mittelpunkt	19
1. <i>Familien</i>	19
2. <i>Kinder stärken – Kinderrechte ins Grundgesetz</i>	21
3. <i>Gleichberechtigung von Frauen und Männern</i>	23
4. <i>Bekämpfung von Gewalt gegenüber Frauen und ihren Kindern</i>	25
5. <i>Seniorinnen und Senioren</i>	26
IV. Offensive für Bildung, Forschung und Digitalisierung	28
1. <i>Allgemeine Bildung und Schulen</i>	28
2. <i>Berufliche Bildung und Weiterbildung</i>	29
3. <i>Hochschulen und Wissenschaft</i>	32
4. <i>Forschung und Innovation</i>	34
5. <i>Digitalisierung</i>	37
V. Gute Arbeit, breite Entlastung und soziale Teilhabe sichern	50
1. <i>Gute Arbeit</i>	50
2. <i>Entlastung der Bürgerinnen und Bürger bei Steuern und Sozialabgaben</i>	53
VI. Erfolgreiche Wirtschaft für den Wohlstand von morgen	55
1. <i>Wirtschaft</i>	55
2. <i>Finanzen und Steuern</i>	66
3. <i>Energie</i>	71
4. <i>Verkehr</i>	74

Programové prohlášení vlády České republiky

Obsah

Preambule a zásadní priority vlády.....	1
Finance a hospodaření státu.....	5
Sociální politika a zaměstnanost	8
Digitální Česko	11
Vzdělávání, věda a výzkum.....	14
Doprava	15
Obranná politika a Armáda České republiky.....	18
Vnitřní bezpečnost a veřejná správa.....	20
Právo a spravedlnost.....	22
Zahraniční politika a Evropská unie	24
Kultura.....	27
Zdravotnictví	29
Průmysl a obchod.....	31
Veřejné investice regionální a místní rozvoj.....	33
Zemědělství.....	36
Životní prostředí.....	38
Sport.....	39